№ 282 | Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem | פרייז 20 גראשען | Lodzer Tageblat

לאָדזשער טאַגעבלאַט

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 10057, פון אַדמיניסטראַציע 10047. | דאָנערשטאג, ג' כסלו תר"צ. | 5 grudnia 1929 r. | 22-טער יאהרגאַנג.

דער סיים היינט פאַר דער ענטשיידונג

אונצוטרוי פאַר דער רעגירונג פון פּרעמ. שוויטאַלסקי אדער ניין?

פולק. פּריסטאָר אדער גענער. סאָסנקאָווסקי בראש פון דער נייער רעגירונג?—וועט דער סיים פונאַנדערגעלאָזט ווערן אוי עס וועלען אויסגעשריבען ווערן נייע וואַהלען אדער עס וועט פאָרקומען א פּלעביסציט, וועגען דער רעוויזיע פון דער קאָנסטיטוציע?

געוואַלדיגע שפּאַנונג אין לאַנד און אין אויסלאַנד צוליב דער אונקלאָרער פּאָליטישער סיטואַציע

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

היינט האָט אין סיים געהערשט א גרויסע אויפרעגונג. עס זענען געקומען פיל דעפּוטאַטען און עס זענען געפיהרט געוואָרען לאַנגע פּאָליטישע שמועסען, וואָס עס וועט געשעהן מאָרגען מיט'ן סיים.

דער פיהרער פון ב. ב. קלוב פּולק. סלאַוועק ווען מען האָט געפרעגט: וואָס וועט זיין? האָט געענטפערט: איך ווייס נאָרנישט.

עס זענען א גאַנצען טאָג אַרומגעגאַנגען פאַרשידענע קלאַנגען און השערות. לויט מאַנכע נוסח וועט דער מלוכה-פּרעזידענט תיכף בעשטימען א אַנדערע רעגירונג מיט פּולק. פּריסטאָר בראש, ווי באַלד דער סיים וועט אויסדריקען אונצוטרוי דער רעגירונג פון פּרעמיער שוויטאַלסקי. לויט אַן אַנדער נוסח זאָל געשאַפען ווערן א פּשרה רעגירונג מיט גענעראַל סאָסנקאָווסקי בראש. מען האַלט אויך פאַר מעגליך, אַז עס וועט נישט אויסגעדריקט ווערן קיין אונצוטרוי דער רעגירונג און ווען יאָ וועט פונאַנדערגעלאָזען ווערן דער סיים און עס וועלען אויסגעשריבען ווערן נייע וואַהלען. אַנדערע ווידער האַלטע, אַז דער סיים וועט מאַכן פונאַנדערגעלאָזען ווערן, אָבער קיין נייע וואַהלען וועלען נישט אויסגעשריבען ווערן, נאָר עס וועט דורכגעפיהרט ווערן א פּלעביסציט אין לאַנד וועגען דער רעוויזיע פון דער קאָנסטיטוציע.

צו דער מאָרגענדיגער סיים-זיצונג האָט די סיים-קאַנצעלאַריע אַרויסגעגעבען סך הכל 100 איינטריטס-בילעטען פאַר פאַרטרעטער פון פּרעסע. לויט אָפיציעלע אינפאָרמאַציעס האָט דער סיים-מאַרשאַלעק אַרויסגעגעבען ספּעציעלע פאַרשריפטען לויט וועלכע דער סיים-בנין וועט געהאַלטען ווערן אין א אויסנאַהמס-צושטאַנד. מיניסטאָרען און דעפּוטאַטען וועלען אַריינקומען אין סיים נאָר דורך'ן הויפּט-איינגאַנג. פאַר אַלע אַנדערע דורכ'ן סיים-האָטעל. פּרעסע פאַרשטעהער וועלען נישט טאָרען זיך וויזען אין די קולוארען.

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

א רייה קלובען האָבען היינט אָפּגעהאַלטען זייערע בעראַטונגען. די ענדעקעס האָבען בעשלאָסען נישט אַריינצוטראָגען קיין בעזונדערען אונצוטרוי פאָרשלאַג, נאָר צו שטימען פאַר'ן זעלבען פאָרשלאַג פון „צענטראָלעוו". די קלובען האָבען אויך שוין בעשלאָסען וועט עס וועט פון זייער זייט רעדען אין סיים. פון פּ. פּ. ס וועט רעדען ניעדזשאַלקאָווסקי, פון „ווייזוואָלעניע" רוג, פון דער פויערים-פּאַרטיי דאמבסקי, דער ב. ב.-קלוב וועט מאַמהאַלטען זיין זיצונג פאַר דער עפנונג פון סיים.

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

אין נאָמען פון דער רעגירונג וועט רעדען דער פינאַנץ-מיניסטער מאַטושעווסקי.

לויט'ן נעכטיגען „פּשעגלאָנד וויעטשאָרני" זאָל דער „צענטראָלעוו" האָבען בעשלאָסען צו שטעלען דעם אונצוטרוי-פאָרשלאַג ביים סוף פון דער גענעראַל-דעבאַטע איבער'ן בודזשעט בעת דער ערשטער לעזונג. ד. ה. ביים אָפּשיקען דעם בודזשעט אין דער קאָמיסיע.

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

אויף דער מאָרגענדיגער סיים-זיצונג וועלען אָפּגעבען א שבועה 11 נייע דעפּוטאַטען פון פאַרשידענע פּאַרטייען דערונטער 1 יודישער דעפּוטאַט אויפ'ן אָרט פון פאַרשטאָרבענעם דעפּוטאַט ד"ר רייך.

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

א רייה פּוילס-געזעלשאַפטען האָבען זיך געווענדעט אין דער סיים קאַנצעלאַריע מיט א בקשה זיי צו ערלויבען מאַכען פילם-אויפנאַהמעס פון דער מאָרגענדיגער סיים-זיצונג.

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

אויסלענד. קאָרעספּאָנדענטען

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

די עפנונג פון דער מאָרגענדיגער סיים סעסיע האָט אַרויסגערופען א געוואַלטיגע פעראינטערעסירונג אין אויסלאַנד, דאָס בעווייזט די גרויסע צאָהל קאָרעספּאָנדענטען פון אויסלענדישע צייטונגען וואָס זענען צו דער זיצונג געקומען פון אויסלאַנד. אַזוי זענען געקומען פון האָלאַנד 2 קאָרעספּאָנדענטען, פון פראַנקרייך 1, פון שווייץ, פון אַמעריקא 2 און 1 פון לעטלאַנד.

זיצונג פון מיניסטאָרען-ראט

וואַרשאַ, 4. (מעל.)

היינט איז פאָרגעקומען א זיצונג פון מיניסטאָרען ראט, וואָס האָט זיך פאַרצויגען איבער א שעה.

אחרי מחלה כבדה וממושכה שבקה חיים לכל חי האשה החשובה והצנועה

נ"ע מיכלה הענדל אשת ר' יוסל ז"ל קאהן

(בת הנגיד החסיד ר' אהרן הכהן ז"ל) בשנת 65 לימי חיי'

ההלוי' תהי היום ביום ה' ג' כסלו תר"צ בשעה 11 בבוקר מבית-האבל רחוב אנדזשעיא 7

השרויים בצער עמוק

משפחתה המתאבלת.

„Poljus" דאס רעכטסקאנסולענטען-ביורא אין לאָדז, פּיעטריקאָווער 34, פראָנט 1 שטאָק טעל. 160.35

געלייטעט דורך קוואַליפיצירטע פאַכמענישע קרעפטען

ערלעדיגט: רעקורסען, אַדוואָקאַניעס, קלויזולעס, ביטעס צו דער אַדמיניסטראַטיווער און קאָמונאַלער מאַכט, ווי אויך ערלעדיגט געריכטס און מיליטער-ענינים, אָבמאַכען, סטאַטוטען, האַנדעלס-קאָרעספּאָנדענץ, איבערזעצונגען אין 6 שפּראַכען, ווי אויך אַדמיניסטראַציע פון הייזער און אַלערליי אויפטראַגען.

בעמ.: ס'ווערט אויך אויסגעקויפט פאַטענטען דורכ'ן אויביגען ביוראָ.

הוי נפלה עטרת ראשנו!

בלב קרוע ומורתח אנו מודיעים ע"ד אסוננו הגדול שקרה לנו בהלקח מאתנו אחרי מחלה כבדה וממושכה נזר ראשנו הצדיק והחסיד י"א נ"ע אברהם גבריאל הלוי ב"ר יעקב אביגדור ז"ל

יאסקאָוויטש

בשנת השבעים לימי חייו

הלויתו למנוחת עולמים תה"י היום ביום ה' ג' לחודש כסלו תר"ץ בשעה 1 אחה"צ מבית האבל ברחוב קאַמיעננא 16 משפחתו המתאבלת

צוליב דעם טויט פון אונזער לאַנגיעהריגער מיטגלידערין

נ"ע העניע מיכלע קאהן

דריקען מיר אויס דער איבערגעבליבענער פאַמיליע אונזער טיפסטען בײלייד
המקום ינחם אתכם בנחמות ציון וירושלים!

די פערוואַלטונג
פון „לינת הצדק"

Dr. Józef Kon
ספּעציאַליסט פון קינדער-קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 3–5 פּיעטריקאָווער 5 טעל. 108-12
פּריוואַט-וואוינונג 6-טער שערפּיען 3 טעל. 244-84

Dr. Wołkowyski
צעגיעלניאַנאַ 25
טעלעפאָן 126-87
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוועכע. אַלע-אַרט אַנאַליזען
בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2, און פון 6—9 אָוועגד.
בעזונדער „וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. L. Suchowczycki
כירורג
נעמט אָן טעגליך פון 4 ביז 7 נאָכמיטאָג
Pl. Dąbrowskiego 2, tel. 143-94

Dr. M. Lerner
ספּעציאַליסט פון קינדער קראַנקהייטען
צו'ריק געקומען
64 אַנדזשעיאַ
אויפנאַהמס-שעה'ן פון 4—6 נאָכמ.
9443

פּריוואַט
טאַנץ-שולע
פון די בעסטע טענץ
דיפּלאָמירטער לעהרער י. וויינטרויב
נעמט אָן איינשרייבונגען אויף איינצעלנע לעקציעס ווי אויך אין קאָמפּלעטען יעדען טאָג פון 10 פריה ביז 10 אָוועגד
קילינסקעגאָ 44
2-טער הויף פּאַרטער.
די לעקציעס קומען פאָר אונטער דער פּערזענליכער לייטונג פון י. וויינטרויב און אַסיסטענטען.

ELEKTROWNIA ŁÓDZKA

podaje do wiadomości Pp. Odbiorców energji elektrycznej na **ograniczniki, iż** ostateczny termin uregulowania należności za **rachunki IV-go kwartału (różowe),** to jest za czas od 1 grudnia 1929 r. do 1 marca 1930 r. **upływa dnia 10 grudnia r. b.**

Niewpłacenie należności w terminie wyżej wskazanym pociągnie za sobą skutki zerwania umowy zawartej na dostawę energji elektrycznej, oraz przerwę w dostawie prądu bez uprzedniego o tem zawiadomienia.

W celu uniknięcia ścisku przy płaceniu w ostatecznym terminie, uprasza się o wcześniejsze regulowanie należności.

Przy płaceniu należy bezwzględnie przedstawić zapłacony rachunek różowy za III kwartał 1929 roku.

DYREKCJA
Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego, Sp. Akc.

בלוטיגע קאמוניסטישע דעמאנסטראציע אין ווארשא

1 יודישער דורכגעהער דער׳הרג׳עט געווארען, 3 קריסטען שווער פערוואונדעט פיל לייכט פערוואונדעט

דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט וועגען די זיכערהייט פון די יודישע קאלאניעס אין א״י

בלוטיגע קאמוניסטישע דעמאנסטראציע אין ווארשא

ווארשא, 4. (טעל.)
היינט זענען אין ווארשא פארגעקומען אביגע דעמאנסטראציעס פון יונגע קאמוניסטען אויף פראגא, מוראנאוו און פשעיאזד. די פאליציי האט די דעמאנסטראנטען פונאנדערגעטריבען דערביי און די דעמאנסטראציע אויף פשעיאזד אראפ בלוטיג. בעת דעם רחמון האט זיך גענומען פונאנדערלויפען האבען זיך דערהערט עטליכע שאסען. באלד האט מען געזעהן ליגען א דער׳הרג׳עטען. ווי עס האט זיך שפעטער ארויסגעשטעלט איז דאס געווען א צוועלפיעריגער פערביינעהער א בגדאוויעץ, אויסער דעם זענען 3 קריסטען שווער פערוואונדעט געווארען און פיל פערזאנען האבען בעקומען לייכטע וואונדען.

געוועהר פאר יודישע קאלאניסטען אין ארץ-ישראל

לאנדאן, 4. (יט״א)
אויף דער היינטיגער זיצונג פון ענגלישען פארלאמענט זענען אריינגעטראגען געווארען א ריהע אינטערפעלאציעס וועגען דער זיכערהייט פון די יודישע קאלאניסטען אין א״י.
דער ליבעראלער דעפוט. ארלאפאליד האט געפאדערט צו די פערפליכטענדע פארשריפטען ערלויבען די יודישע קאלאניסטען צו האלטען געוועהר און צו זיי וועלען דאס אפגענומענע געוועהר צוריקבעקומען ביז די זיכערהייט אין לאנד וועט נישט איינגעשטעלט ווערען.
דער אונטערשטאאטס-סעקרעטאר שילס ענטפערט, אז בנוגע דער דאזיגער פראגע וועלען אונגילע ארויסגעגעבען ווערען געוויסע פעראָרדנונגען.
דער דעפוט. פארי בעלושא פרעגט מיט פערוואונדערונג, אז נאך אזוי פיל יאהרען האט דער קאלאניאל-אמט ביז איצט נאכנישט קיין קלארע שטעלונג אין דער פראגע.
ענטפערענדיג אויף א געמיינזאמער אינטערפעלאציע פון דעפוט. ווערודשוואוד האט דער אונטערשטאאטס-סעקרעטאר ערקלערט, אז לויט די פארשריפטען וואס דאס קאלאניאל-מיניסטעריום גרייט איצט צו, וועט די קאלאניסטען ערלויבט ווערען צו האלטען געוועהר און דער צאהל, וואס זיי האבען געהאט ביז איצט.

פערברענט א פאלאץ אין ניעכטשיץ

פיעטרקאוו (טעלעפאניש) אין ניעכטשיץ איז אויסגעבראכען צוליב אנ׳אונבעוואוסטער סבה א שרפה אין נעכטשיצער פאלאץ. די פייערלעשער זענען געקומען צו שפעט. דער פאלאץ איז אינגאנצען פערברענט געווארען. דער שאדען בעטרעפט 100 טויזענד זל.

פ.פ.ס.׳ישער רעדאקטאר אריבער צו די פראקעס

קראקא, 4. (טעל.) דער רעדאקטאר פון פ. פ. ס.׳שען „פראווא לודו" האט געלעגט זיין סיים-מאנדאט, צוליב דעם וואס ער איז איבערגעגאנגען צו די פראקעס.

2 ארבייטער אומגעקומען אין א קוילען-שאכטע

קאטאוויץ, (טעל.) אין טארנאל איז איינגעפאלען א קוילען-שאכט. 2 ארבייטער זענען דער׳הרג׳עט געווארען.

דער אפקלאנג פון ד״ר רייך׳ס טויט

פייערליכע טרויער-אקאדעמיע אין לאנדאן

לאנדאן, 4. (יט״א)
היינט איז דא פארגעקומען א פייערליכע טרויער-אקאדעמיע צוליב׳ן טויט פון ד״ר לעאן רייך. די אקאדעמיע איז צונויפגערופען געווארען דורך דער ציוניסטישער פעדעראציע אין לאנדאן. דעם פארזיץ האט געפיהרט דער פרעזעס פון דער פעדעראציע גאלדבלום. אין נאמען פון דער פעדעראציע פון די פוילישע יודען האט גערעדט דער מאלער פיליכאווסקי. אין נאמען פון די הילפס-ארגאניזאציעס ד״ר יאכעלמאן. צום סוף האט גערעדט דער פרעזעס פון דער ציוניסטישער ארג. פראפ. חיים ווייצמאן. ער האט ארומגערערט די טעטיגקייט פון נפטר אין די לעצטע יאהרען. געשילדערט זיין טעמפעראמענט און אלגעמיינע יודישע פראגען, כאראקטעריזירט זיין מעטאדע פאליטיק און שאפען קאנטראסט צו די קאנצעפציעס פון צווייטען ציוניסטישען פריינד דעפוט. גרינבוים און צום סוף אנגעוויזען, אז די וועלט-עקזעקוטיווע וועט אננעמען מיטלען צו פעראייביגען דעם אנדענק פון נפטר.

מתים-פראגע פאר דער ווארשאווער קהלה

ווארשא, 4. (טעל.)
אינטערן פארזיץ פון פרעז דעפוט. פארבשטיין איז היינט פארגעקומען א זיצונג פון דער ווארשאווער קהלה מיט׳ן אנטייל פון כלל-טוער ראבינאט און פארשטעהער פון מעדיקער-פעראיין, וועגען דער מתים-פראגע.
עס איז צו קיין הסכם נישט געקומען. ס׳איז בעשלאסען געווארען, אז דער ראבינאט און דער מעדיקער-פעראיין זאל ענטוויקלען זייערע שטאנדפונקטען אין ספעציעלע מעמאריאלען צו דער קהלה, און דאן וועט די פראגע ענדגילטיג ערלעדיגט ווערען אויף דער קהלה-זיצונג דעם 6. ד.ח.

באגאמאלאוו גיט היינט איבער דעם מלוכה-פרעזידענט

זיין אפרופונגס-בריף

מאסקווא 4 (ספעצ.) באגאמאלאוו איז ענדגילטיג בעשטימט געווארען אלס ראט פון דער סאוויעטישער געזאנדשאפט אין לאנדאן.
ווארשא. 4 (טעל.) נעכטען איז באגאמאלאוו געקומען קיין ווארשא און ער וועט מארגען איבערגעבען דעם מלוכה-פרעזידענט זיין אפרופונגס-בריף.

קאטאוויץ צעהלט 127897 איינוואוינער

קאטאוויץ, 4. (יט״א) לויט די לעצטע סטאטיסטישע ציפערן האט די שטאט קאטאוויץ איצט 127897 איינוואוינער.

גן-ילדים (Przedszkole)
פרעבעל-שולע
פון י. קצנלסון, קיליינסקי 120 (ביי גלובוס)
דערמיט מאכן מיר בעקאנט, אז די למודים בעגינען דינסטאג, ד. 5/11 ד.י.
קינדער פון 3 ביז 7 יאהר ווערן אנגענומען אין דער קאנצעלאריע פון שולע

די קאנצעסיעס וועלען נישט אפגענומען ווערען

פערזיכערט דעם דעפוטאט ווישליצקי דער דיר. פון אקציז ביים שטייער-דעפארטאמענט

ווארשא, 4. (טעל.)
דעפוט. ווישליצקי האט היינט אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט׳ן דירעקטאר פון אקציז ביים שטייער-דעפארטאמענט ה׳ קולסקי וועגען דער פראגע פון די קאנצעסיעס.
דער דיר. קולסקי האט ערקלערט, אז די רעגירונג ארבייט איצט אויס א פראיעקט וועגען דעם ענין און ער האט פערזיכערט, אז די רעגירונג וועט זיך בעמיהען נישט צו רואינירען די סוחרים, וואס האבען ביז אהער געהאט קאנצעסיעס.

שטעלונג פון יודישען סוחר׳טום צו דער שטייער-רעפארם

דעלעגאציע פון יודישע סוחרים ביים פינאנץ-מיניסטער

ווארשא, 4. (טעל.)
דעם 7-טען דעצעמבער וועט א דעלעגאציע פון יור. סוחרים-פעראיין אויפגענומען ווערען ביים פינאנץ-מיניסטער מאטושעווסקי. וועלכען זי וועט צושטעלען א מעמאריאל, וואס וועט ענטהאלטען די שטעלונג פון יודישען סוחר׳טום צום שטייער-פראבלעם.

רעקארד-ציפערן

פון נאטירליכען צוואוקס ביי דער יודישער בעפעלקערונג

אין ריגע

בערלין (יטא) די עקאנאמיש-סטאטיסטישע סעקציע פונ׳ם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט (י.וו.א.) האט דערהאלטען און בעארבייט די נייעסטע מאטעריאלען וועגען דער בעוועגונג פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ריגע.
געבוירען געווארען זענען אין די יאהרען 1926, 27 און 28 ביי יודען — 672, 662 און 710 קינדער, ביי נישט-יודען — 4360, 4290 און 5480. אויף 1000 פון דער בעפעלקערונג זענען ענטשפרעכענד געווען געבורטען: ביי יודען 17,17, 18, און 15. ביי נישט-יודען—14,15 און 15. געשטארבען פאר די זעלבע יאהרען זענען: אויף 1000 פון דער בעפעלקערונג: ביי יודען — 10,6, 11,4 און 11,0, ביי נישט-יודען — 14,0, 14,3 און 14,8.
בשעת ביי יודען, איז געווען אויף 1000 איינוואוינער א נאטירליכער צוואוקס פון 6,2 נפשות, איז ביי נישט-יודען דער צוואוקס געווען נאר 0,66 — מיט אנדערע ווערטער: כמעט 10 מאל ווייניגער אויידער ביי יודען. דאס זעלבע, נאך שארפער, חזר׳ט זיך איבער אין 1927 און 1928. אין 1927 איז דער עודף געווען: ביי יודען — 204, ביי נישט-יודען — א חוסר פון 15, און 1928 — 273 און 54. אויף 1000 פון דער בעפעלקערונג איז דער נאטירליכער צוואוקס אזוי ארום געווען: 1927 — ביי יודען 5,1, ביי נישט-יודען, פערקעהרט, מינוס 0,05, — 1928 6, און 0,2.
בעזונדערס קליין איז ביי יודען די קינדער-שטערבליכקייט. אזוי איז דער פראצענט פון שטערבליכקייט ביי קינדער אין זייער ערשטען לעבענס-יאהר געווען: 1926 4,0 ביי יודען און 8,7 ביי נישט-יודען, 1927 — 3,9 ביי יודען און 9,4 ביי נישט-יודען, 1928 — 5,2 ביי יודען און 10,0 ביי נישט-יודען פון אלע ניי-געבוירענע.
אינטערעסאנט איז, וואס די ציפערן לויט דעם סימן „רעליגיע" און לויט׳ן סימן „נאציאנאליטעט" זענען ביי יודען נישט שטענדיג גלייך, איינציגע יודען, וואס גיבען נישט אן, אז זיי געהערען צו דער יודישער אמונה, דעקלארירען זיך אבער אלס אנגעהעריגע פון דער יודישער נאציע. לויט דער פאלקס-צעהלונג פון יאהר 1925 מאכען אויס די יודען 11,7% פון דער אלגעמיינער בעפעלקערונג אין ריגע.

—0—

דער יקרות וועקסט

ווארשא, 4. (על.)
אין משך פון חודש נאוועמבער איז דער יקרות אין ווארשא געשטיגען מיט 2 צעהנטעל.

צו דער עפענטליכקייט

אלס ענטפער אויף די פאלשע סינואציעס אין דער פרעסע דעם 4.12 און דער פערוואלטונג פון פראפ. פעראיין פון ערנערונגס-אינדוסטרי לאגעוניצקא 4, האבען מיר דעם כבוד צו מעלדען פאלגענדעס:
1) וועגען דער פראגע, אז דער פראפ. פעראיין קעמפט פאר א 8 שעהדיגען ארבייטס-טאג, ערקלערען מיר, אז קיין שום בעקער-מייסטער האט נישט געצוואונגען קיין ארבייטער צו ארבייטען לענגער, די ארבייט אין א בעקעריי קען מען נישט פערגלייכען מיט דער ארבייט אין א פאבריק אדער אנדערן ווארשטאט, אין א בעקעריי קען מען קיין 8 שעה נישט פעסטשטעלען, דעריבער איז געמאכט געווארען אנ׳אלגעמיינער אפמאך צווישען אונזערע פארשטעהער און די ארבייטער-פעראיין ביים ארבייטס-אינספעקטאר וואויטקעוויטש און פארשטעהער פון דער רעגירונג, צו דעם אפמאך האבען זיך אונזערע מיטגלידער פאלשטענדיג צוגעפאסט, אויב ס׳זענען פארגעקומען פאלען ווי בעקער-ארבייטער האבען געארבייט לענגער איז דאס געווען מיט זייער איינגענעם ווילען, ווייל זיי האבען געוואלט פערדינען 120, 130, 140, 150 זל. א-וואך. ס׳איז כדאי צוצוגעבען, אז דער מינימאלער לוין פאר א קוואליפיצירטען ארבייטער איז 80 זל. א וואך און פאר א נישט-קוואליפיצירטען—60 זל. א וואך ביי א גאנץ יאהר ארבייט. ווען די ארבייטער זענען כלומרשט געצוואונגען געווארען צו ארבייטען לענגער האבען זיי דאך געהאט די מעגליכקייט צו ווענדען זיך צום ארבייטס-אינספעקטאר אדער צום ארבייטס-געריכט.
2) דער ארבייטער - פעראיין לייקענט, אז זיי האבען געפאדערט אנ׳הוספת, שטעלען מיר פעסט, אז מיר האבען א דאקומענט פון 30.11 ווי דער ארבייטער-פעראיין פאדערט אנ׳הוספה פון 25 פראצ.; דערפון איז צו זעהן, אז די ערקלערונג פון אויבענדערמאנטען ארבייטער-פעראיין איז דורך און דורך א ליגען און פול מיט דעמאגאגיע און האבען דעם ציל צו פערטושען און פערבלענדען די מוחות פון די עפענטליכקייט מיט שקר און צביעות.
3) וועגען די רעוואלווער-מעטאדען, וואס דער פעראיין ווארפט פאר אונזער חשוב׳ן צעך-מייסטער ה׳ מ. פאזנאנסקי, ערקלערען מיר, אז ה׳ פאזנאנסקי האט פולשטענדיג טאקטיש געהאנדעלט פערטיידיגענד זיך גענען א בעוואפענטען איבערפאל פון א באנדע 8 אויגער ביינאכט, אין זיין בעקעריי, און מיר סאלידאריזירען זיך פאלשטענדיג מיט זיין ארבייט, וואס האבען די פארשטעהער פון ארבייטער-פעראיין געמיינט, אז ס׳וועט זיי געלונגען איינצואורדנען בלוט-באדען שפעט ביינאכט ווי זיי האבען געמאכט ביי אונזערע מיטגלידער ניימאן וואלבארסקא 36, שקלאזש וואלבארסקא 22 און קאץ בזשעזשינער 28 און אנדערע וויי בעוואפענטע באנדעס זענען בעפאלען מיט פלעשער נאפט, קינזשאלען און קאסטעטען, וועלכע געפינען זיך אין דער פאליציי.
מיר שטעלען פעסט, אז מיר שרעקען זיך אבסאלוט נישט פאר קיין טעראר-אקטען, אזעלכע קאמפס-מעטאדען קענען מיר בלויז פעראכטען.
מיר ערקלערען, אז מיר האבען ווייטער נישט בדעה מיט אזעלכע פערזאנען קיין פאלעמיק צו פיהרען.
דאס אויבענדערמאנטע גיבען מיר צו דער עפענטליכקייט צו פעראורטיילען.
די פערוואלטונג פון בעקער-צעך
לאדז וושכאדניא 57.

אפשאפען די באלפור-דעקלאראציע שאפען אנ׳אייגענע רעגירונג

ערקלערט דער הויפט-מופטי ביים פערהער אויף דער אויספארשונגס-קאמיסיע

ירושלים, 4. (יט״א)
בעת׳ן פערהער פון הויפט מופטי, האט סער מערימאן פארגעשטעלט א ריהע רעזאלוציעס, וועלכע דער הויפט-מופטי האט פארגעלעגט אנצונעמען דורך דער מוסולמענישער קאנפערענץ אין יאהר 1928.
אין די רעזאלוציעס ווערט גערעדט, וועגען שוץ פון די הייליגע מקומות אין א״י, וועלכע די יודען שטרעבען צו פערכאפען.
נארמאן בעטמוויטש ווערט אין די רעזאלוציעס פארגעשטעלט אלס דער, וואס שטיצט די יודישע אספיראציעס צו פערכאפען די הייליגע ערטער.
סער מערימאן פרעגט דעם הויפט-מופטי צי ער אליין גלויבט אין דעם אלעם.
דער מופטי ענטפערט, אז די רעזאלוציעס רעדען שוין פאר זיך.
ארוו. סמאקער פרעגט דעם הויפט-מופטי ווי אזוי ס׳וואלטען געקאנט, לויט זיין מיינונג, אויסגעמיטען ווערען ווייטערדיגע אונרוהען און בלוט-פערגיסונגען אין א״י.
דער הויפט-מופטי ענטפערט, אז נאר דורכ׳ן אפשאפען די באלפור-דעקלאראציע און שאפען א נאציאנאלע רעגירונג, וועלכע זאל זיין פעראנטווארטליך פאר׳ן ארטיגען פארלאמענט. ער ערקלערט אויך, אז די אראבער לעגען פיל געוויכט אויף דער קארעספאנדענץ פון גשט. רעגירונגס-פערטרעטער מאק מאהאן מיט׳ן קעניג פון העדזשאס וועגען די הבטחות פאר די אראבער און די צוזאגען פון באלפור׳ן דעם קעניג פאר דער האלטונג פון די אראבער בעת דער וועלט-מלחמה.
די קארעספאנדענץ, אויף וועלכע עס בערופט זיך דער הויפט-מופטי איז נאך אין ערגיץ נישט פערעפענטליכט געווארען, אויך געלעזען געווארען דורכ׳ן אראבישען פערטרעטער אבדול האדי אויף דער פריעדענס-קאנפערענץ אין פאריז, וואו ער איז געווען פערטרעטען.
דער מופטי האט נאך פארגעשטעלט פאר דער אויספארשונגס-קאמיסיע יודישע ראש-השנה וואונש-קארטען מיט׳ן בילד פון אמאר-מעטשעט, און שמחת-תורה-פאהנער מיט׳ן בילד פון כותל-מערבי אלס בעווייז, אז די יודען ווילען פערכאפען די הייליגע מקומות.
אלע אנוועזענדע האבען דערפון שטארק געלאכט.

די פריסטער פון ליבע

דער שריפטשטעלער יעקב וואסערמאן און די מזרח-יודען

ווין (יטא) דער יודישער שריפטשטעלער חיים בלאך האט לעצטענס פערעפענטליכט א ווערק, אין דער דייטשער שפראך א. נ. „פריסטער פון ליבע" (די וועלט פון חסידים), אין וועלכען עס ווערט געשילדערט דאס לעבען און די סביבה פון די פיהרענדע גייסטער פון דער חסידישער בעוועגונג. אין פארווארט צו זיין ווערק פאלעמיזירט דער אויטאר מיט די אויספיהרונגען פון בערימטען שריפטשטעלער יעקב וואסערמאן, וועלכער האט זייער צייט ערקלערט, שרייבענדיג וועגען אריינדרונגען פון די פוילישע און רוסישע יודען קיין דייטשלאנד: „וואס האב איך אייגענטליך צו טון מיט די פוילישע און רוסישע יודען, איך, וועמענס אבות סיי פון פאטערליכען, סיי פון מוטערליכען צד וואוינען און ארבייטען זייט 600 יאר אין הארץ פון דייטשלאנד".
חיים בלאך קניפט אן צו די דאזיגע ווערטער פון יעקב וואסערמאן און שרייבט: „אויך די אבות פון די אזוי דורך יעקב וואסערמאן דערנידעריגטע אסט-יודען האבען פיל יאהרען געלעבט און געארבייט אין דייטשלאנד. זיי זענען אבער דורך די פערפאלגונגען געווען געצוואונגען צו פערלאזען די דייטשע היימאט און געהן קיין פוילען. און די דאזיגע יודען האבען אויף דער פוילישער ערד געשאפען אנ׳אייגענארטיגע סביבה און נעמא און האבען און אונטערפערע וואוסזיין געפלעגט די דייטשע קולטור-ווערטען, וועלכע זיי האבען מיטגעבראכט".
אלס ענטפער אויף די דאזיגע בעמערקונגען האט יעקב וואסערמאן צוגעשיקט צו ה׳ חיים בלאך א בריוו, אין וועלכען ער שרייבט צוו. אנד.: „מיט א געוויסער צייט צוריק האב איך זיך אריינגעלאזט אין א פאלעמיק, בעת וועלכער איך בין דורך איינציגע יודיש-נאציאנאליסטישע צייטונגען שארף און פערליימדעריש אנגעגריפען געווארען. די בעשולדיגונגען האבען אבער גארנישט געמיינזאמעס מיט מיין ווירקליכער שטעלונג אין דעם ענין. ווער זאל בעסער ווי איך וויסען, וויפיל גייסט, טיפקייט און מערטירערטום עס שטעקט גראד אין דעם טייל פון יודישען פאלק".
דאס בוך פון ה׳ בלאך ענטהאלט בעשרייבונגען, לעגענדעס און ערצעהלונגען פון די חסידישע רביים, צווישען אנדערע פון בעל-שם-טוב, ר׳ לוי יצחק בערדיטשעווער, פון אפטער רב, פון זשיטאמירער רבי׳ן, ראכמיסטריווקער רבי׳ן, פון מעזריטשער מגיד, זושע אנופאלער, מעזשיבאזשער רבי, קאזעניצער מגיד און פיל אנדערע.

—0—

לאָדזשער טאַגעבלאַט

ד"ר רעדאַקטאָר געפֿינט-זיך פֿון 6 ביז 7 אין אָוונד.
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אַדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16
טעלעפֿאָנען: רעדאַקציע 10057. אַדמיניסטראַציע 100.47

די פּאָליטיק פֿון דער וואָך

די אַמעריקאַנער נאָטע צו די סאָוויעטען.—דער קעלאָג-פּאַקט נישט אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען. — הוגענבערג'ס מפּלה אין דײַטשען פּאַרלאַמענט,—אַ זיג—אָבער נישט אַ גאַנצער.

קעלאָג-פּאַקט, וויפֿיל האָט מען נישט מיט איהם געקלונגען אין די שלום-גלעקער פֿון דער וועלט. דאָס קאַפּיטאַליסטישע אַמעריקאַ, דאָס ליבעראַליסטישע ענגלאַנד, דאָס פּואַנקאַרישע פֿראַנקרײַך, דאָס באָלשעוויסטישע רוסלאַנד זײַנען אַלע אַנדערע גרויסע און קלײנע מלוכות האָבען זיך מקדים געווען וואָס גיכער אַרויפֿצולעגען זייער זיגעל אויף דעם שטיקעל פּאַפּיר, וואָס איז אויסגעטראַכט געוואָרען אין אַמעריקאַ דורך דער אַמעריקאַנער מלוכה-מאַן קעלאָג. אַלע, ווי אײנער האָבען זיך אונטערגעשריבען מיט פֿרײדיגע הענט, אַז די מלחמה איז אַ פֿערברעכער, אַז ערלעדיגען (אײדעל גערעדט) אַ קאָנפֿליקט (דיפּלאָמאַטיש גערעדט) דורך געוועהר (שוין נים אײדעל און שוין נישט דיפּלאָמאַטיש) איז איצט פֿאַר דער מענשהײט אַ פֿערברעכער געגען איצטיגען און געגען צוקונפֿטיגען דור, און מען האָט דאָס דאָזיגע שטיקעל פּאַפּיר שיער נישט געהאַלטען פֿאַר דעם אָנהויב פֿון דער גרויסער און גוטער צײַט ווען די האַרמאַטען וועלען פֿערוואַנדעלט ווערען אין טראַקטאָרען או די גיפֿטיגע גאַזען אין מעדיקאַמענטען אויסצוהײלען די מענשען פֿון פֿערשידענע קראַנקהײטען. און אָט איז געקומען דער ערשטער קאָנפֿליקט צווישען צוויי מלוכות.

און דער קעלאָג-פּאַקט איז באַנקראָט, באַנקראָט אויף דער גאַנצער ליניע.

רוסלאַנד און כינע, צוליב וואָס עס איז אויסגעבראָכען דער קאָנפֿליקט — איז שוין באַקאַנט. אַ מעשה מיט דער מאַנדזשורער באַהן. וואָס די כינעזער האָבען אין אַ שעהנעם העלען טאָג פֿערכאַפּט און אַרויסגעוואָרפֿען פֿון די אַמטען אַלע סאָוויעטישע בירגער. דאָס ווײַטערדיגע איז אויך שוין באַקאַנט — מען שלאָגט זיך און מען דורס'ט זיך אײנער דעם צווייטען (דערבײַ כאַפּען די כינעזער אַרײַן אַ גרעסערע פּאַרציע קלעפּ) נאָר אײדער מען האָט ערקלערט אַן אָפֿיציעלע מלחמה. אָבער נישט קײן אָפֿיציעלע מלחמה איז אויך אַ מלחמה, מיט בלוט-פֿערגיסונגען, מיט פֿערוויסטונגען, מיט רויב און מאָרד און מיט אַלע גוט-באַקאַנטע גרויליגקייטען, וואָס אַן אָפֿיציעלע מלחמה ברענגט מיט זיך מיט. האָט זיך דאָס גוטע און שלום-שטרעבענדע אַמעריקאַ, דאָס זעלבע אַמעריקאַ, וואָס גיט-איצט אויס זיבען הונדערט פֿינפֿציג מיליאָן דאָלאַר אויף דער אַרמעע, אַרומגעזעהן, אַז עס איז נישט קײן יושר, אַז מענשען זאָלען זיך אײנער דעם צווייטען דערהרג'ענען און אַרײַנגעשיקט אַ נאָטע צו רוסלאַנד, אין איהר דערמאָנט, אַז עס איז דאָ אויף דער וועלט אַ קעלאָג-פּאַקט, און דעם קעלאָג-פּאַקט האָבען אויך אונטערגעשריבען די סאָוויעטען, און אין דעם דאָזיגען פּאַקט שטעהט שוואַרץ אויף ווײַס, אַז ערלעדיגען אַ קאָנפֿליקט דורך געוועהר איז אַ פֿערברעכער. און דעריבער דאַרפֿען דאָרט אָפּגעשטעלט ווערען די קאַמפֿען. דער קעלאָג-פּאַקט איז אַזוי אַרום געשטעלט געוואָרען צום ערשטען מאָל צום עקזאַמען, און ער האָט איהם נישט אויסגעהאַלטען. די סאָוויעטישע דיפּלאָמאַטען, וועלכע האָבען זיך אַזוי מיט אַ יאָהר דערפֿאַר צוריק געלעגט אין דער לענג און אין דער ברייט, וואָס פֿריהער אַרײַנצופֿיהרען דעם קעלאָג-פּאַקט אין לעבען, האָבען אַ פּנים דעמאָלט פֿאַראײַנגעזעהן, אַז דאָס דאָזיגע שטיקעל פּאַפּיר האָט נישט קײן ווערט. וואָרום דער פּאַקט גיט נישט קײן שום מלוכה די רעכט צו נעמען אויף זיך די ראָלע פֿון אַ שטראָפֿערין ווען אַ צווייטע מלוכה קאָן נישט בײַשטעהן דעם נסיון. און פּרובט יאָ צו ערלעדיגען איהרע קאָנפֿליקטען דורך אַ מלחמה.

די סאָוויעטען האָבען דעריבער געענטפֿערט, און שאַרף געענטפֿערט, אַז אַמעריקאַ האָט זיך דאָ נישט אַרײַנצומישען און קײנער גיט איהר נישט קײן רעכט אָפּצוהיטען די קעלאָג-פּאַקט בײַ אַנדערע.

דאָס קאָרטען-שטיבעל פֿון דעם אַמעריקאַנער שלום-פּאַקט איז מיט אײן בלאָז צושפּרונגען געוואָרען און ער האָט נישט אויסגעהאַלטען די ערשטע פּרובע, ווען ער האָט זיך בעגעגענט פּנים אל פּנים מיט'ן ווירקליכען לעבען. דערמיט האָט געפּלאַצט נאָך אַ אילוזיע פֿון חשוב'ע אינטערנאַציאָנאַלע אָפּמאַכען. און דער סענטימענטאַלער חלום פֿון דעם ניכטערען און טרוקענעם אַמעריקאַנער מלוכה-מאַן איז צושוווּמען געוואָרען ווי אַ זייפֿען-בלאָז.

די ערשטע פּרובע — און נישט אויסגעהאַלטען.

* * *

אַ זיג, אַ גרויסען זיג האָט אָפּגעהאַלטען די דעמאָקראַטיע אין דײַטשלאַנד. דער דײַטשער פּאַרלאַמענט האָט מיט אַלע שטימען געגען 60 פֿון די עקסטרעם-רעכטע הוגענבערגישע הוראַ-פּאַטריאָטען אָפּגעוואָרפֿען דעם פּראָיעקט פֿון די נאַציאָנאַליסטיש-פֿעלקישע טומלער אָפּצוואַרפֿען דעם יאָנג-פּלאַן. הוגענבערג'ס קאַמפּאַניע האָט ווי באַוואוסט געוואונען בײַם פּלעביסציט צושטעלען דעם דאָזיגען פּראָיעקט אויף דער טאָגעס-אָרדנונג פֿון פּאַרלאַמענט. און איצט האָט איהם דער פּאַרלאַמענט אָבגעוואָרפֿען.

אַ זיג, אָבער נאָך קײן גאַנצער. דײַטשלאַנד האָט פֿון דעם יאָנג-פּלאַן גאָרנישט פֿערלוירען נאָר געוואונען. ער האָט זי אויפֿגעעפֿענט פֿון די ווערסײַלער קייטען, ער האָט זיך בעפֿרײַט פֿון די ווײַזים'ס שטריק, און דאָך האָבען זיך געפֿונען עטליכע מיליאָן דײַטשען, וואָס האָבען אַליין איבערגעלעבט די גרויסע מלחמה און דעם חורבן פֿון דײַטשען קייזערטום, און חלומ'ען נאָך פֿון אַ רעוואַנזש, פֿון נקמה, פֿון די אַלטע גוטע צײַטען, ווען דײַטשלאַנד איז געווען איבער אַלעם, און דער דײַטשער הוזאַר איבער דײַטשלאַנד. דאָס איז אַ זיג מיט אַ נאָכשלעג-בעניש, עפּעס אַזוינס, וואָס פּלאָנטערט זיך פֿאַר די פֿיס, און מען קאָן [illegible] ברעכען רוק און לענד.

באַלד נאָך דער מלחמה, ווען דײַטשלאַנד האָט געגלויבט און איהר אײַגענער אַש וואָלט מען די מענשען פֿון די הוגענבערג'ס שנוט געהאַלטען פֿאַר משוגעים און זייער אָרט וואָלט נישט געווען אין רײַכסטאָג נאָר אין אַ משוגעים-הויז, דער הוגענבערגישער פּלעביסציט האָט אָבער בעוויזען, אַז אין דײַטשלאַנד געפֿינען זיך איצט 4 מיליאָן אַזעלכע משוגעים און אַפֿילו אין רײַכסטאָג האָבען זיי זייערע 60 פֿאָרשטעהער. 4 מיליאָן מענשען זענען משוגע אויף דער נאַרישסטער און שאָוויניסטישסטער און קריגערישער חולאת. אַ חולאת, וואָס טראָגט מיט זיך אַלע סימפּטאָמען פֿון צושפּרייטען זיך און פֿערכאַפּען גרעסערע מאַסען.

ווער איז דער געניטער כירורג, וואָס וועט פֿון דײַטשלאַנד אויסשנײַדען דעם געשוויר? וואו איז דאָס כירורגישע מעסער, וואָס זאָל מאַכען די אָפּעראַציע?

דער זיג פֿון דער דײַטשער דעמאָקראַטיע איז אַ זיג — אָבער נישט קײן גאַנצער.

ב. ז.—ח.

יודישע נייעס.

אַרעסטען פֿון רבנים אין אוקראַינע

ריגאַ (יטא) יודישע עמיגראַנטען פֿון רוסלאַנד אין אַ צאָהל פֿון 18 פֿאַמיליעס, וואָס זענען לעצטענס אַנגעקומען אין ריגע פֿון אוקראַינע אויפֿ'ן וועג קײן אַמעריקאַ גיבען איבער, אַז אַ חוץ אַרעסטען פֿון ציוניסטען האָבען זיך לעצטענס אין אוקראַינע אָנגעהויבען אויך אַרעסטען פֿון רבנים, אַזוי, אַז לעצטענס זענען אַרעסטירט געוואָרען די רבנים פֿון לאַבאַנאַ (וואָלינער גוב.) און פֿון שטעטעל שעפּעטאָווקע.

אין בירגאַשטש איז נישטאָ קײן אײן „פּאַליאַק" פֿון דת משה

בירגאַשטש (יטא) דער הינער אַנטיסעמיטישער „דזיעניק בידגאָסקי" גיט איבער מיט פֿערדרוס דעם פֿאַקט, וואָס בעת דער לעצטער סטאַטיסטישער צעהלונג אין פֿעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז אַלע 1628 יודישע אײַנוואוינער אין בירגאַשטש האָבען זיך דערקלערט אַלס יודען לויט דער נאַציאָנאַליטעט.

„פֿערשטענדיגונג" צווישען בעלז און מונקאַטש.

פּראַג (יטא) אַ גרויס איבעראַשונג האָט אין דער יודישער עפֿענטליכקייט אין קאַרפּאַטען-רוסלאַנד אַרויסגערופֿען די ידיעה וועגען דער פֿערשטענדיגונג, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען צווישען די הויפֿען פֿון בעלזער און מונקאַטשער רביים, וועלכע האָבען אין משך פֿון פֿיל יאָהרען געפֿיהרט צווישען זיך אַ שאַרפֿען און פֿערביטערטען קאַמף.

ווי דער יט"א-פֿאָרשטעהער ווערט גע-וואָהר פֿון גוט-אינפֿאָרמירטע קוועלען בעקומט לויט'ן אָפּמאַך דער בעלזער הויף 100.000 קראָנען פֿון דער מונקאַטשער קהלה.

—0—

יודישע געזונדהייטס-ליגע ווערט געשאַפֿען אין פּוילען

וויכטיגע בעשלוסען פֿון צענטראַל-ראַט פֿון „טאָז".

וואַרשא (יטא) עס איז פֿאָרגעקומען אַ פּלענאַר-זיצונג פֿון דער צענטראַל-פֿערוואַלטונג פֿון „טאָז", אויף וועלכער עס זענען נאָכ'ן אויסהערען דעם רעפֿעראַט פֿון גענעראַל-סעקרעטאַר פֿון דער געזונדהייטס-מצב פֿון די יודען און פּוי- געזונדהייטס-מצב פֿון די יודען אין פּוילען אין איצטיגען מאָמענט, אָנגענומען געוואָרען פֿאָלגענדע בעשלוסען:

1) דער צענטראַל-ראַט לעגט די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דער גאַנצער געזעלשאַפֿט און פֿון די מאַסגעבענדע פֿאַקטאָרען דערויף, דאָס די נויט פֿון די ברייטע יודישע מאַסען, וואָס געניסען נישט פֿון רעכט אויף אַרבײַט און לעבען און פֿאַמאַלע וואוינונגס-בעדינגונגען געצוואונגען צו פֿערנעמען זיך מיט אומפּראָדוקטיווע בעשעפֿטיגונגען, שאַפֿט אַ געפֿעהרליכען צושטאַנד און איז העכסט שעדליך פֿאַר דער געזונדהייט פֿון די יודישע מאַסען. אַלס אומענדבעהרליכע בעדינגונגען פֿאַר דער בעסערונג פֿון געזונדהייטס-מצב פֿון די יודישע מאַסען ווערט בעטראַכט די פֿערלייכטערונג פֿון די לעבענס-בעדינגונגען, לינדערונג פֿון וואוינונגס-נויט און דאָס ערמעגליכען די ברייטע שיכטען צו געניסען פֿון מעדיצינישע-היגיענישער הילף.

2) דער צענטראַל-ראַט האַלט, דאָס דער פֿאָרשלאַג פֿון דער פֿערוואַלטונג פֿון פֿערבאַנד פֿון די פּוילישע שטעט וועגען עמפּפֿעהלען די קאָמונאַל-פֿערוואַלטונגען צו פֿערקלענערן צוליב אײַנשפּאָרונגס-צוועקען די סובווענצען פֿאַר פּריוואַטע געזונדהייטס-אינסטיטוציעס, פֿאַר אַ גרויסע עולה לגבי די פֿעראָרימטע בעפֿעלקערונגס-שיכטען, וואָס געניסען פֿון דער הילף פֿון די דאָזיגע אינסטיטוציעס.

דער דאָזיגער פֿאָרשלאַג דאַרף בעטראַכט ווערען אַלס אַטענטאַט אויף דער עקזיסטענץ פֿון די געזעלשאַפֿטס-הילף-אינסטיטוציעס, וואָס האָבען דורך זייער פֿערצווייגטער טעטיגקייט בעשטעטיגט זייער לעבענס-בערעכטיגקייט און האָבען געוואונען די אַלגעמיינע אָנערקענונג מצד דער מאַכט און דער געזעלשאַפֿט.

3) דער צענטראַל-ראַט שטעלט פֿעסט מיט בעדויערן, דאָס אײניגע אָפּטיילונגען פֿאַר'ן געזונדהייטס-וועזען און געזעלשאַפֿטליכער שוץ בײַ די וואָיעוואָדשאַפֿטען ווײַזען נישט אַרויס קײן גענוגענדע אונטערשטיצונג פֿאַר די אַרבײַטען פֿון „טאָז" און אין אײניגע פֿאַלען שטרײַכען זיי אַפֿילו אָדער פֿערקלענערן די סובווענצען פֿון די זעלבסטפֿערוואַלטונגען. דער צענטראַל-ראַט שטעלט פֿעסט, אַז די דאָזיגע האַנדלונג שטעהט אין בולט'ער סתירה צו דער אַלגעמיינער פּרינציפּיעלער שטעלונג און אָנערקענונג פֿאַר דער אַרבײַט און די אויפֿגאַבען פֿון „טאָז" מצד דער צענטראַל-מאַכט.

4) דער צענטראַל-ראַט פֿאָדערט אויף די הויפּט-פֿערוואַלטונג אָנצוהויבען אַ ברייטע אַקציע בײַם אויסשולען דעם פּערסאָנאַל, וואָס איז בעשעפֿטיגט אין די „טאָז" אינסטיטוציעס, פֿערטיפֿען און פֿערברייטערן די טעטיגקייט אויפֿ'ן געביט פֿון קינדער-שוץ און מעדיצינישע-היגיענישער אויפֿקלערונג אונטער די שול-קינדער ווי אויך פֿאַרמעסטען די ווײַטערע אַרבײַט איבער'ן געזונדהייטס-מצב פֿון די יודען אין לאַנד, און די מעטאָדען צו פֿערבעסערן די איצטיגע לאַגע.

5) דער צענטראַל ראַט פֿאָדערט אויף די הויפּט-פֿערוואַלטונג צו פֿערשטאַרקען די פּראָפּאַגאַנדע און די געלד-זאַמלונגען, כדי צו שאַפֿען גרעסערע מאַטעריעלע מיטלען, וואָס זענען נויטיג פֿאַר די אַרבײַטען פֿון „טאָז", ווי אויך צו פֿערשטענדיגען זיך וועגען דעם ענין מיט אַנדערע צענטראַלע יודישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס זענען טעטיג אויפֿ'ן געביט פֿון געזעלשאַפֿטליכער שוץ מיט'ן צוועק אָנצוהויבען אַן אַלגעמיינע פּראָפּאַגאַנדע און זאַמעל-אַקציע איבער'ן גאַנצען לאַנד.

דער צענטראַל-ראַט פֿאָדערט אויף אַלע מיטגלידער אַקטיוו צו שטיצען אַלע אַקציעס פֿון דער געזעלשאַפֿט.

דער צענטראַל-ראַט בעשליסט אַרויסצוזוקען די איניציאַטיוו וועגען שאַפֿען אַ יודישע געזונדהייטס-ליגע אויפֿ'ן יסוד פֿון קאָאָרדינירען די אַרבײַטען פֿון די בעזונדערע געזעלשאַפֿטען, וואָס זענען טעטיג אויפֿ'ן געזונדהייטס-געביט נישט אַנריהרענדיג דערבײַ זייער זעלבסטשטענדיגקייט.

יוד שטאַרבט אויפֿ'ן קבר פֿון מת,

בײַ וועלכען ער איז געקומען בעטען מחילה.

גראָדנאָ. — אין שטעטיל ל. בײַ גראָדנאָ האָט די טעג פּאַסירט אַזאַ אויסטערלישע געשיכטע: אין שטעטעל איז געשטאָרבען אַ יוד פֿון 45 יאָהר, איבערלאָזענדיג אַ פֿרוי מיט 4 קינדער.

ווען מ'האָט דעם מת אָפּגעטאָן זײַן רעכט און ס'האָט שוין געדאַרפֿט זיך אָנהויבען די לויה, איז פּלוצלינג אַרײַנגעלאָפֿען אין צימער, וואו דער מת איז געלעגען, דער שטעטעלשער אײַנוואוינער פּ. נ. און ערקלערט, אַז ער וועט נישט לאָזען מקבר זײַן דעם פּרמינג, ביז וואַנען מען וועט איהם נישט אָפּצאָהלען זײַן אַלטען חוב פֿון 50 דאָלאַר.

די שטובינגע זענען געווען ערשטוינט פֿון דער דאָזיגער פֿאָדערונג, ווײַל דער נפטר האָט מיט פּ. נ. נישט געהאַט קײן שום מגע ומשא און נישט געפֿיהרט מיט איהם קײן שום געשעפֿטען.

לכתחילה האָבען איהם די קרובים פֿון נפטר געוואָלט פּשוט אַרויסוואַרפֿען פֿון שטוב, אָבער צוליב'ן כבוד-המת האָבען זיי אַרײַנגעמישט זעמטליגע בענישען, און פּ. נ. האָט דערצעהלט פֿאָלגענדע געשיכטע:

בערך מיט אַנ'ערך 20 יאָהר צוריק איז ער עס געווען דער, וואָס האָט דעם נפטר גערעדט דעם שדוך מאַקע מיט דער איצטיגער אלמנה און ער האָט פֿיל מיט געהאָלפֿען דער שדוך זאָל צושטאַנדקומען; דערפֿאַר האָט איהם דאַן דער נפטר צוגעזאָגט אַ בעלוינונג פֿון 50 רובל. באַלד דערויף איז ער אָבער אַוועק דינען, נאָכ'ן מיליטער-דינסט איז ער אַ לענגערע צײַט געווען אין אַן'אַנדער שטאָט, און ווען ער איז צוריקגעקומען און אָנגעהויבען מאָנען דאָס שדכנות-געלד, „האָט דער נפטר איהם בסדר אָפּגעלעגט פֿון טאָג צו טאָג. ביז ער איז געשטאָרבען. דעריבער ווײַל ער איצט אויסמאָהנען, וואָס איהם קומט, און ער פֿאָדערט, אַז די פֿאַמיליע זאָל רעגולירען דעם פֿערשטאָרבענעם חוב, וועלכען ער האָט איבערגעוואַליוטירט פֿון די 50 רובל אויף 50 דאָלאַר.

די אַנוועזענדע האָבען געפּרובט איבערצײַגען און מוסר'ן דעם תובע, אַז ס'איז אַ שמות פֿון זײַן זײַט צו מאָנען איצט שדכנות-געלד, ווען דער מת ליגט אויף דר'ערד, אָבער פּ.נ. האָט זיך אײַנגעעקשנ'ט, אַז דער ענין מוז ווערען גלײַך ערלעדיגט.

דער סוף איז געווען, אַז דעם נפטר'ס זוהן איז אַוועק מיט פּ.נ. צום רב און דאָרטען איז ער מיט איהם דורכגעקומען אויף 30 זלאָטים, וועלכע ער האָט איהם תיכף בעצאָהלט.

צוליב דעם טומעל איז די לויה פֿאָרגעקומען ערשט שבת אין אָוונד. דער-

(ענדע זײַט 10)

ליטווינאָוו דאַרף זײַן דער דאָקטאָר

געזונד צו מאַכען די בעציהונגען צווישען רוסלאַנד מיט דײַטשלאַנד

אַ בריף פֿון מאָסקווע, ספּעציעל פֿאַר'ן „לאָדזשער טאַגעבלאַט") —:— פֿון ב. סמאָלאַר.

אויסלאַנד — אין דער רייה... נאָך דער רייניגונג פֿון סאָוויעטישען אַפּאַראַט אין רוסלאַנד גופֿא, וועט זיך אַנגלײַכען אָנהויבען די „רייניגונג" פֿון די סאָוויעטישע אַפּאַראַטען אין די פֿערשידענע לענדער אין אויסלאַנד.

עס איז זעהר מעגליך, אַז די „טשיסטקע". וואָס איז דורכגעפֿיהרט געוואָרען איבער גאַנץ סאָוויעטען-פֿערבאַנד, וואָלט נישט דורכגעפֿיהרט געוואָרען אין די סאָוויעטישע אַנשטאַלטען, וואָס פֿונקציאָנירען אין אויסלאַנד; איז אָבער די מעשה שיינמאַן, אין בערלין, די מעשה בעסעדאָווסקי אין פּאַריז און די מעשה לאַזאַרעוו אין פּוילען דער בעסטער בעווײַז. אַז אויב אויסקעהרען דאָס מיסט דאַרף מען אויסקעהרען פֿון אַלע ווינקעלעך.

דערפֿאַר וועט אָנגיבען אַרויספֿאָהרען פֿון מאָסקווע אַ קאָמיסיע, וואָס וועט זיך נעמען רייניגען אין אויסלאַנד דעם סאָוויעטען-אַפּאַראַט, נאָך ערגער, ווי מען האָט עס ביז איצט געטאָן אין רוסלאַנד. מען וועט רייניגען די סאָוויעטישע אַנשטאַלטען אין בערלין, מע וועט זיי רייניגען אין פּאַריז, או אַפֿילו דער „אַמטאָרג" אין ניו-יאָרק, וועט זיך אויך פֿון דער דאָזיגער רייניגונג נים אַרויסדרעהען.

וואָסערע רעזולטאַטען די דאָזיגע „רייניגונגען" אין אויסלאַנד וועלען ברענגען איז נאַטירליך, דערווײַל שווער צו זאָגען. אײן זאַך איז אָבער זיכער, גרויסע ענדערונגען וועלען וואַרשײַנליך פֿאָרקומען נים בלויז אין דעם פּערזענליכען צוזאַמענשטעל פֿון די סאָוויעטישע בעאַמטע אין די אויסלענדישע קאָנסולאַטען. נאָר אויך אין דער אַדמיניסטראַטיווער מאַכט זייערער.

שוין איצט ווערט אין געוויסע קרייזען אין מאָסקווע אָנגעוויזען דערויף, אַז די גאַנצע סיסטעם פֿון דער סאָוויעטישער דיפּלאָמאַטישער מאַשין וועט געענדערט ווערען. עס זאָל הייסען, אַז אַנשטאָט אַנאַמבאַסאַדאָר, וואָס פֿיהרט אָן מיט דער גאַנצער סאָוויעטישער אַרבײַט אין יעדען לאַנד, זאָל פֿון איצט אָן בעשטימט ווערען אַ קאָלעגיום פֿון דרײַ, אַזאַ סיסטעם וואָלט געזיכערט, אַז אין דער צוקונפֿט זאָלען זיך קײן מעשה בעסעדאָווסקי נים קאָנען איבער'חזר'ן. זי וואָלט אַוועקגעשטעלט אַלע דרײַ מיטגלידער פֿון דעם קאָלעגיום אונטער אַ בשותּפֿות'דיגע פֿעראַנטוואָרטליכקייט, אַזוי, אַז יע-

ליטווינאָוו

דער אײנער וואָלט געוואוסט, צו יעדער צײַט, וואָס די איבריגע צוויי וועלען טון, און יעדער אײנער וואָלט געווען אונטער דער שטענדיגער קאָנטראָל פֿון די איבריגע צוויי.

אין אַ צײַט, ווען אין די אײגענע רייהען זענען פֿאַראַן בוטערע מיינונגס-פֿערשידענהייטען, און אַזאַ צײַט איז האַלטען אַנ'אויג אויף אײגענע מענשען אין אויסלאַנד נאָך אַפּשר ווילטיגער, ווי דורכפֿיהרען אַ „רייניגונג" אינוועניג, אין רוסלאַנד. די סאָוויעטישע בעאַמטע אין אויסלאַנד וועלען איצט געשטעלט ווערען אונטער זעהר אַ וואַכזאַם אויג, נישט בלויז די העכערע סאָוויעטישע בעאַמטע, נאָר יעדער אָנגעשטעלטער, אײַנגעשליסענדיג דאָס מיידעל, וואָס אַרבײַט אויף דער שרײַבמאַשין, וועט האָבען אויף זיך אַ וואַכזאַמען בעל-הבית, וואָס איהם אָפּצונאַרען וועט זײַן נישט אַזאַ לײַכט שטיקעל אַרבײַט...

אין דער רעאָרגאַניזאַציע, וואָס ווערט איצט געפּלאַנט אין דער סאָוויעטישער דיפּלאָמאַטישער מאַשין, וועלען געמאַכט ווערען אַזעלכע ענדערונגען, וואָס וועלען זיכער אַרויסרופֿען גרויס וואונדער צווישען יענע, וואָס זענען פֿעראינטערעסירט אין דער סאָוויעטישער פּאָליטיק.

עס האַלט דערבײַ, אַז ליטווינאָוו זאָל ווערען אויס שטעלפֿערטרעטער פֿון אויסערן-קאָמיסאַר, און אַז ער זאָל געשיקט ווערען קײן בערלין אַלס אַמבאַסאַדאָר. אויף קרעסטינסקי'ס אָרט, און קרעסטינסקי וועט קומען קײן מאָסקווע אויף ליטווינאָוו'ס אָרט.

דער דאָזיגער חשבון. וואָס איז זעהר קרוב לאמת, רופֿט בעצײַטענס דאָ אַרויס אין געוויסע קרייזען פֿערשידענע שפּעקולאַציעס מיינונגען. דער צענטער פֿון די דאָזיגע מיינונגען איז נאַטירליך ליטווינאָוו. יעדער אײנער בעמיהט זיך אויסצוטייטשען אויף זײַן אופֿן, פֿאַרוואָס ליטווינאָוו ווערט בעשטימט קײן בערלין. איז עס אַנ'עליה פֿאַר איהם, אָדער אַ ירידה?...

אין דער צײַט, ווען אײניגע מיינען, אַז דאָס בעשטימען פֿון ליטווינאָוו'ן קײן בערלין איז אַ בעסערונג. אַז ער האָט זיך מיט עפּעס פֿערזינדיגט, איז מײַן פּערזענליכע מיינונג, גראָד אַ פֿערקעהרטע. סאָוויעט-רוסלאַנד דאַרף, לויט מײַן מיינונג, איצט האָבען ליטווינאָוו'ן אין בערלין מעהר ווי אין מאָסקווע. די בעציהונגען צווישען בערלין און מאָסקווע, וואָס זענען געווען ביז מיט אַ קורצער צײַט צוריק נאָרמאַלע, האָבען לעצטענס אָנגעפֿאַנגען צו ווערען זעהר דעליקאַט, און ליטווינאָוו איז דער דאָקטאָר, וואָס איז איממשטאַנד די דאָזיגע בעציהונגען מאַכען צוריק געזונד.

דײַטשלאַנד האָט לעצטענס אָנגעהויבען צו וואַרפֿען אַנ'אויג אויף סאָוויעט-רוסלאַנד. אורזאַכען דערויף זענען פֿאַרהאַן אַ היפּש ביסעל אָבער די הויפּט-סבה איז די עקאָנאָמישע ענטוישונג, וואָס דײַטשלאַנד האָט געלייגט אין איהרע אויסערונגען אויף רוסלאַנד.

עס איז געווען די האָפֿנונג פֿון דײַטשלאַנד, אַז אַנהאַלטענדיג פֿרײַנדליכע בעציהונגען מיט סאָוויעט-רוסלאַנד, וועט זי געווינען פֿאַר זיך דעם סאָוויעטישען מאַרק, די אויסרעכנונג איז געווען אומגעפֿעהר אַזאַ: רוסלאַנד נויטיגט זיך אין אַלץ, קײן קרעדיטען קריגט זי נישט אין ערגיץ. קויפֿען מוז זי. דורך גוטע בעציהונגען קען מען שאַפֿען אַזאַ לאַגע, אַז זי זאָל אַלצדינג קויפֿען אין דײַטשלאַנד.

(ענדע זײַט 10).

צי הערשט אַנטיסעמיטיזם

בײַ די עסטרײַכישע סאָציאַל-דעמאָקראַטען.

ווין (יטא) דער געוועזענער עסטרײַכישער קאַנצלער ד"ר קאַרל רענער האָט שריפֿטליך אָפּגעענטפֿערט אויף אַנאָנפֿראַגע פֿון פֿאָרשטעהער פֿון דער יודישער טעלעגראַפֿען-אַגענטור וועגען בעריכט פֿון דער צײַטונג „ספּאָרטמאָנטאַג" אין וועלכען עס ווערט געזאָגט, אַז די אַנטיסעמיטישע טענדענצען אין דער עסטרײַכישער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע פֿערשטאַרקען זיך. די בעהויפּטונג — שרײַבט ד"ר רענער אין זײַן ענטפֿער — אַז אין דער ס. ד. עקזיסטירען וועלכע עס איז אַנטיסעמיטישע טענדענצען — איז פֿאָלקאָם אומבעגרינדעט".

דערויף ענטפֿערט ווידער דער „ספּאָרט מאָנטאַג", דאָס דער שטילער אַנטיסעמיטיזם, איז לעצטענס שוין אַזוי ווייט דערגאַנגען אין דער עסטרײַכישער ס. ד., אַז אויף פּאַרטיי-פּאָסטענס ווערען נאָמינירט נאָר נישט-יודען, און דאָס דאָזיגע איז חל נאָר אויף גלויבענדע יודען נאָר אויך אויף קאָנפֿעסיאָנסלאָזע.

חיפֿה'ער יוד ווערט בעשולדיגט אין דער'הרג'ענען אַן'אַראַבער בעת די אונרוהען.

ירושלים (יטא) אויפֿ'ן סמך פֿון די אַרײַנגעטראָגענע אָנקלאָגעס ווערט געפֿיהרט אַן'אונטערזוכונג געגען דעם יודישען סוחר פֿון חיפֿה, אַלדעגמאַל. וועלכער ווערט בעשולדיגט אין דער'הרג'ענען אַן'אַראַבער בעת די אונרוהען, אין חודש אויגוסט.

—0—

די יודישע נויט אין בערלין

די גרויסע באַנק-הייזער און האַנדעלס-אונטערנעהמונגען זיך אַרויסגעגליטשט פֿון יודישע הענד.— דער ווירטשאַפֿטליכער אַנטיסעמיטיזם.

בערלינער (יטא) אין דער „בערלינער יודישער צײַטונג" שרײַבט מיניסטריאַל-ראַט האַנס נאַסלאַר: דאָס בערלינער יודענטום מיט זײַנע 170.000 נפֿשות שטעהט אין אַ שווערען קאַמף. די סאָציאַלע אומשיכטונג פֿון די בערלינער יודישע אײַנוואוינער, אין פֿערגלײַך מיט די צײַט פֿון פֿאַר דער מלחמה, איז געווען אַלע ערוואַרטונגען אַ שרעקליכע. דער גרעסטער טייל פֿון יודישען מיטעלשטאַנד איז רויניִרט. די גרויס באַנק-הײַזער און האַנדעלס-אונטערנעמונגען זענען געפֿאַלען קרבנות פֿון דער ווירטשאַפֿטליכער ענטוויקלונג, אָדער איבערגעגאַנגען אין רשות פֿון נישט-יודען אָדער משומדים. עס איז אונגעהויער געוואַקסען די צאָהל פֿון חרוב-געוואָרענע יודישע עקזיסטענצן. די יודישע זעלבסטשטענדיגע סוחרים און האַנדווערקער לײַדען פֿון מאַנגעל פֿון קאַפּיטאַל און קרעדיט. יודישע אָנגעשטעלטע און אַראַבּער לײַדען פֿון דעם טרויעריגען און שטענדיג וואַקסענדען ווירטשאַפֿטליכען אַנטיסעמיטיזם. וועלכער האָט זיי שוין פֿון אַ גאַנצער רייה אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען לחלוטין אַרויסגעשטויסען. די יענינע יודען, וואָס האַלטען זיך שטאַרק בײַ די יודישע טראַדיציעס און ווילען נישט מחלל שבת זײַן, געפֿינען זעלטען ווען עס איז בעשעפֿטיגונג.

דער אויטאָר פֿון אַרטיקעל פֿאָדערט אויף די יודישע געזעלשאַפֿטליכקייט פֿון בערלין צו פֿערשטאַרקען די גייסטיגע, מאָראַלישע און ווירטשאַפֿטליכע ווידער-אויפֿבוי פֿון בערלינער יודענטום.

—0—

ד"ר יהושע טהאָן

ד"ר לעאָן רייך

זיבען מתּים אין דער ערד האָט מען איהם אַרײַנגעלייגט. אויף דער ערד איז ער שוין מעהר נישטאָ. און מיר האָבען געמיינט, אַז דאָס איז נישט מעגליך. ער איז דאָך געווען פאַר אונז אַ מוסטער פון בליהענדען לעבען. פון זיין נשמה, פון זיין מיטרײַסענדען טעמפּעראַמענט האָט געשפּריצט מיט לעבען, ווי אַ שטראָם, עס האָט פון איהם געשטראָמט מיט לעבען, ווי אַ ברענענדע, הייסע, פייער־שפּייענדע לאַווע. ער איז געווען דאָס לעבען, צוזאַמען מיט דעם אַלעם, וואָס דאָס לעבען טראָגט מיט זיך מיט: קלאָרקייט פון טאָג, די ליטערקייט פון דער זון, אָבער אויך די שטורעמס און — קודם כל — קאַמף, כמעט אַן־אינאַיפּהערליכען.

יאָ — מען דאַרף וועגען איהם שרייבען, אָבער דאָס איז זעהר שווער צו טון. שווער, ווייל דער וועהטאָג און דער טרויער דערדריקט, דער ברוטאַלער שטוים פערטויבט. און נאָך שווערער איז דאָס עלטערען צו שרייבען אַ נעקראָלאָג אייבער אַ יונגערען, אַ בעריימטען יונגערען...

שווער, אונגעהויער שווער. אָבער דאָך וועל איך פּרובען אַמווייניגסטענס אַנצוּוואַרפען אַן־אַלגעמיינעם שקיץ וועגען זיינע כאַראַקטעריסטישע הויפּט־קאָנטורען. בעזונדערס וואָלט איך דאָ געוואָלט אויסקריצען 2 שטריכען זיינע:

אונ'ם געביט פון אַ רײַכען און שאַרפען אינטעלעקט — אַ ברויזענדער טעמפּעראַמענט. אונ'ם געביט פון כאַראַקטער אַ קריסטאַלענע ריינקייט. עס איז נאַטירליך, באַנאַל פעסטצושטעלען, אַז לעאָן רייך איז געווען אַן־אויסגעצייכענטער רעדנער. און וואָס האָט די דאָזיגע הערליכע שעהן־רעדעריי געפינען איהר מעלאָדישסטען אויסדרוק? געוויס — אין אַלעם, וואָס שאַפט די קראַפט און די שעהנהייט פון דער רעטאָרישער קונסט. ער האָט געהאַט אין זיין רשות בליצענדע און טיפע געדאַנקען, וואָס ער האָט פערמאָגט אַ גאַנצען אוצר, בעוואָפענט מיט ערודיציע און מיט אַ רײַכער לעבענס־ערפאַהרונג. ער איז געווען דער העהר פון שטאַרקען און שעהנעם וואָרט, וועלכען ער האָט ממש שעפּעריש בעהערשט. ער האָט געהאַט אַן־אונגעהייערע עקספּרעסיווע קראַפט און דער קלאַנגפולער און מעלאָדישער שטים און אין דעם חכמה'דיגען בליק. מיט דעם אַלעם האָט ער צו זיך צוגעצויגען, איבערצייגט, בעזיגט, צוטרייסט און מיטגעריסען מיט זיין ברויזענדען טעמפּעראַמענט. איך האָב מעהרערע מאָל געזעהען, ווי ער בעהערשט די גרעסטע פערזאַמלונגען: דער המון איז געשטאַנען כמעט ווי אָהן אַן־אָטעם, פערגאַפענדיג זיך אין זיינע אויגען. אין אַזעלכע מאָמענטען האָט זיך געקאָנט זעהען, אַז לעאָן רייך האָט פונאַנדערגעשפּרייט די פליגעל פון זיין ברויזענדען טעמפּעראַמענט און מיטגעטראָגען מיט זיך די מאַסען אין דעם הויכען בליה, העכער ווייט, ביז צו די העכסטע הייכען פונ'ם אידעאַל, וועלכען ער האָט אַזוי געטריי און אַזוי שטאַרק געדינט. די מאַסע האָט איהם ליב געהאַט. ער האָט איהר אויך פיל, זעהר פיל געגעבען: דעם גלויבען, דעם שטאָלץ, און די קראַפט.

אָט אַזאַ איז געווען זיין טעמפּעראַמענט.

אויך אונ'ם מאָראַלישען געביט איז ער געווען — אַ קריסטאַלענער כאַראַקטער.

אָט: ריינע הענד. נאַטירליך, איז דאָס פערשטענדליך פון זיך זעלבסט. דעם, וואָס שטעהט אין עפענטליכען לעבען און האָט נישט קיין ריינע הענד, איז ווערט צו פעראַכטען. וועגען אַזעלכען רעדט מען שוין נישט. און דאָך — זענען פאַראַן אַזעלכע מדרגות פון ריינע הענד, וועגען וועלכע מען דאַרף און עס איז ערלויבט צו רעדען. לעאָן רייך האָט קיינמאָל נישט געהאַט אפילו אַ שמיץ פון דעם רעיון, אַז ער קאָן פון זיין געזעלשאַפטליכער פּאָזיציע אַרויסציהען עפּיס אַ פּערזענליכען נוצען. זיין בליק איז געווען אַזוי אָנגעשטרענגט אין דעם אידעאַלישען און אידעאַלע ציל, אַז די זייטיגע מעגליכקייטען האָט ער אפילו נישט בעמערקט. עס זענען געווען אַנדערע, אויך „אָרענטליכע מענשען“, וועלכע האָבען דאָך, אויף אַ גאַנץ לעגאַלען אופן, אַזוי זיך פון דער זייט, אַראָפּגעריסען עפּיס אַ געצייטיגטע פרוכט, וואָס האָט זיך זיי אַרײַנגעגליטשט. לעאָן רייך האָט קיינמאָל נישט געזעהען דאָס, וואָס געפינט זיך „בײַם וועג“. ער האָט נאָר בלויז געזעהען דאָס, וואָס איז אויף דער סאַמע הויך. דאָס האָט איהם געגעבען אַן־עטישע איבערוואָג און ריינקייט.

געוויס — לעאָן רייך האָט געהאַט אַ גרויסע, אַ זעהר גרויסע אַמביציע, ער האָט זיך אָבער קיינמאָל נישט בעמיהט זי צופרידענצושטעלען מיט, לאָמיך זאָגען, דורך בילינגע עפעקטען. ער האָט זיך געוואָלט ערווערבען די אַנערקענונג און די „קאַריערע“ דורך אַרבייט, מיט אונגעהויערע — יאָ: ממש אונגעהויערע! — אַרבייט. זיין אַרבייטס־קראַפט איז געווען אונערשעפּליך. ער האָט קיינמאָל נישט געטראַכט וועגען שטעהן לעדיג, ווען מען האָט בעדאַרפט ערפילען דעם געזעלשאַפטליכען חוב, וואָס מען האָט אויף זיך גענומען. כבוד'ים אָהן אַרבייט און צו אונפערדינטע טיטולען האָט לעאָן רייך נישט געשטרעבט, נישט געזוכט און ער האָט זיי — אויך נישט געהאַט.

אַזאַ איז געווען זיין געזעלשאַפטליכער כאַראַקטער: אונבעפלעקט, אָהן אַ פּגם, קרישטאָל־ריין, ווי אַ טרעהר.

אַ פאָלקס־טריבון! אין ברייטסטען זין פון דעם וואָרט, אַ פאָלקס־טריבון! לויט דער גרויסער מאָס פון די ווירקליך אויסגעצייכענטע, און פאַקטיש פערדינסטפולע מלוכה־מענער אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט.

ד"ר לעאָן רייך

צי דאַרף מען נאָך צו דעם דאָזיגען סילועט מיט זיינע הויפּט־קאָנטורען צוגעבען נאָך אַ פּאָר פּרטות'דיגע שטריכען. ווי קאָן מען דאָ אויסקלייבען, אַז די דאָזיגע אינטערעסאַנטע ליבע און כאַראַקטעריסטישע שטריכען איז דאָ אַזוי פיל, אַז עס איז זיי אונמעגליך אויסצורעכענען. אפשר נאָר אַ פּאָר קליינע בעמערקונגען, וואָס וואַרפען זיך בעזונדערס אין די אויגען.

מ'האָט מעהרערע מאָל קוועסטיאָנירט און קריטיקירט זיין „אונגאַראַ־גריינטקייט“. יאָ — געוויס: לעאָן רייך האָט נישט געהערט צו דעם טיפּ האַרטע און פערשטייפטע כאַראַקטערען, וואָס זענען האָפענונגסלאָז פערשטייפט געוואָרען. ניין, ער האָט נישט געשלונגען קיין שווערדען און נישט געוואָרפען קיין שטיקער אייזען. ער האָט געהערט צו די נאָכגעבענדע מענשען. איך זאָג אָבער עדות ביים מאַיעסטאַט פון זיין טראַגישען טויט, אַז פון פּרינציפּ האָט ער אפילו אויף קיין איין האָר נישט אָפּגעטרעטען. ער איז געווען נאָכגיביג אין קלייניגקייטען, אין די פּרטים'לעך — די פּרינציפּען האָט ער אָבער פערטיידיגט מיט דעם גאַנצען פייער פון זיין הייסער נשמה.

און נאָך איינס.

לעאָן רייך האָט געקעמפט, אָפט גאַנץ קאַטעגאָריש, אַזוי ווי איך האָב עס געפיהלט, וועגען זיין פּאָליטישער עקזיסטענץ, וועגען דעם ערשטען אָרט. און עס האָט זיך געטראָפען, אַז ער, דער מענש, וואָס איז אין פלוג אַזאַ ווייכער און פשרות'דיגער, האָט אַזוי שטאַרק געפיילט די פויסט און געגעבען אַ מעכטיגען קלאַפּ, אַז די אַלע זאַכליכע געגנער און פּערזענליכע קאָנקורענטען, וועלכע זענען געקומען איהם ליקווידירען, האָבען געמוזט געבען אַ שפּרונג צוריק. לעאָן רייך האָט קיינער נישט געקאָנט ליקווידירען. צו גרויס איז געווען דער שטח, וואָס ער האָט פערנומען אין יודישען לעבען און צו שטאַרק האָט ער מיט זיך אויסגעפילט דעם דאָזיגען שטח. איהם, האָט ווייזט אויס נאָר געקאָנט ליקווידירען יענער נאַרישער געשווינר, וואָס האָט איהם מיט זיין גיפט צופרעסען דאָס האַרץ. אַקעגען דעם האָט ער זיך נישט געקאָנט פערטיידיגען. זיין האַרץ איז דאָך געווען שוואַך איבערגעאַרבייט.

ערשט איצט ווערען מיר וואָס אַמאָל מעהר פיהלען, וואָס פאַר אַ גרויסע אבדה עס האָט אין איהם געהאַט דאָס פּויליש יודענטום און די ציוניסטישע וועלט־אָרגאַניזאַציע. ער איז געווען איינער פון די פאָהן־טרעגער פון יודישען פאָלק.

• • •

אַ וואונדערליכע זאַך: לעאָן רייך האָט אַלץ פריהצייטיג אָנגעהויבען, פאַרן געוועהנליכען טערמין. אלס יונגעל האָט ער שוין פערמאָגט אַ שוואונג און אַ פּערנעהם פון רייפער אַרבייט, אלס יונגערמאַן איז ער שוין געשטאַנען אין די ערשטע רייהען און אין דער יוגענד איז ער שוין געווען אַ בעקאַנטער און אָנערקענטער פיהרער, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן ערשטען אָרט.

צום טויט האָט ער זיך אויך צו גיך געאײַלט.

און אפשר אויך צו דער היסטאָרישער אונשטערבליכקייט...

Dr. med. Jan Polak
אינערליכע קראַנקהייטען.
ספּעציאַליטעט: אַלערגישע, אַסטמאַ, גיכט, רעומאַטיזם און נעספּעל־פיבער. 6־טער שערפּיען 22
פראָנט 1־טער שטאָק, טעל. 164-21.
5637 נעהמט אָן פון 9—12 ; 8—9 אָוונט.

ווען איך האָב געשריבען אין „המליץ“

מיינע ערשטע ליטעראַרישע שריט — אַ קאַפּיטעל „בלעטער פון מיין לעבענס־בוך“

פון ראובן בריינין

מיין ערשטע בעקאַנטשאַפט מיט די העברעאישע שריפטשטעלער און געלערנטע, וועלכע איך האָב געשילדערט אין די פריהערדיגע קאַפּיטלעך, האָט זעהר וועניג בעאיינפלוסט מיין יודישע וועלט־אַנשויאונג און וועלט־פערנעהם, און נאָך וועניגער מיין ליטעראַרישען גייסט.

איין זאַך, מוז איך אָבער צוגעבען, האָב איך ווירקליך געלערנט פון דעם פריהערדיגען דור, אונגעפעהר: דורות — און דאָס איז: דעם ערנסט און די פעראַנטוואָרטליכקייט בנוגע דעם געברויך פון דער שפּראַך און דער אָפּהיטונג פונ'ם ביבלישען גייסט.

אונטער זייער איינפלוס בין איך אויך געשטאַנען בנוגע אונזער פערגאַנגענהייט. איך האָב פון זיי געלערנט ליב צו האָבען און אויך צו שעצען אונזערע אַלטע קולטור־אוצרות.

וואָס עס געהערט אָבער דער נעגענוואַרט און די פּראָבלעמען פון דער צייט, אין וועלכער איך האָב געלעבט, האָב איך געפיהלט אַ טיפען תהום צווישען מיר און די זקני הדור. זייער ליטעראַרישע טעכניק, פאָרמען, „אַרט און ווייזע“, ווי אויך זייער געדאַנקען־גאַנג און געדאַנקען־אינהאַלט האָבען מיך, דעם אמת זאָגענדיג, שטאַרק אָפּגעשטויסען. אין דער הינזיכט איז געווען אונמעגליך אַריבערצוּוואַרפען אַ בריק צווישען מיר און זיי.

דער אומפּעט פון דער לעבעדיגער צייט און די נייע ווינטען האָבען מיר געוויזען אַן־אַנדער ריכטונג און ווענדונג.

איך בין דאַן געשטאַנען, געוויסערמאָסען, אונטער דעם איינפלוס פון עמיל זאָלאַ און איפּאָליט טען. איך האָב אין מיינע יונגע יאָהרען נייגעריג פערשלונגען אַלץ, וואָס ס'איז אַרויסגעקומען פון זאָלאַ'ס פעדער. נישט נאָר זיינע ראָמאַנען, נאָר אויך זיינע קריטישע אַרטיקלען און עסייען, וועלכע האָבען זיך צו יענער צייט געדרוקט אין דעם אָנגעזעהענסטען רוסישען זשורנאַל „וועסטניק יעוראָפּי“.

אין יענער צייט איז עמיל זאָלאַ געווען פערעכענט אלס דער קעניג צווישען די אייראָפּעאישע ראָמאַניסטען.

איפּאָליט טען האָט מיך אין דער יוגענד שטאַרק בעגייסטערט מיט זיין שטרענג־וויסענשאַפטליכען צוגאַנג צו דער ליטעראַרישער קריטיק, און איך האָב שטענדיג בעוואונדערט די גענויקייט, די עקזאַקטקייט און בעזונדערס די קרישטאַלענע קלאָרקייט פון יעדען אויסדרוק זיינעם. זיין „געשיכטע פון דער ענגלישער ליטעראַטור“ איז געווען אַ גרויס געשעהעניש אין מיין גייסטיגער און ליטעראַרישער ענטוויקלונג און יענער צייט.

נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס איך בין נאָך דאַן געווען אויך אַ גרויסער אַנבעטער פונ'ם רוסישען קריטיקער בעלינסקי, האָב איך דאָך נישט געקאָנט אַזוי ליבען פערדייען זיין סלאַווישען מיסטיציזם און זיין פערטונקעלטען העגעליאַניזם.

טען, דער ליטעראַרישער קריטיקער, איז מיר געווען מענשליך פיל נעהנטער און בעגרייפליכער.

• • •

איך ערלויב מיר צו מאַכען די פאָלגענדע בעמערקונג: דער בעזונדערער שטריך פון מיין ליטעראַרישען לעבען, וואָס איז מיר פערבליבען אין מיר ביז היינטיגען טאָג, איז די ליבע און די שטאַרקע נייגונג צו קלאָרקייט, איינפאַכקייט און גענויקייט.

איך דענק, אַז יעטוועדער מענשליכער געדאַנק, אָדער אַ קאָמפּלעקס פון געדאַנקען, ווי טיף און ווי פערצווייגט זיי זאָלען נישט זיין, קאָן קלאָר, דורכזיכטיג און איינפאַך אויסגעדריקט ווערען. מען קאָן גאַנץ קלאָר שרייבען וועגען מיסטישע און מעטאַפיזישע ענינים (צום ביישפּיל: אַנרי בערגסאָן), ווי געוויסע שרייבער קאָנען שרייבען אין אַ טונקעל־מיסטישען סטיל וועגען גאַנץ קלאָרע און איינפאַכע ענינים.

אַרטור שאָפּענהויער זאָגט: דער בעסטער סטיל איז דער, וואָס דריקט אויס אין גאַנץ געוועהנליכע ווערטער אונגעוועהנליכע זאַכען; דער אונמעגליכער סטיל איז יענער, וואָס בענוצט אונגעוועהנליכע ווערטער, כדי אַרויסצוזאָגען גאַנץ געוועהנליכע געדאַנקען.

זעלבסטפערשטענדליך, אַז אויך בנוגע דעם דאָזיגען פּונקט, אין דער סטיליסטיק, קאָן מען היינט צו טאָג האָבען אַ גאַנץ אַנדערען צוגאַנג *) אָבער נישט דאָ איז דער פּלאַץ פאַר דעם.

• • •

איינע פון מיינע גאַנץ ערשטע ליטעראַרישע אַרבייטען איז געווען אַ גרויסע ערצעהלונג, אין וועלכער איך האָב געשילדערט די נאַקעטע ווירקליכקייט פון די ברייטע יודישע מאַסען. די דאָזיגע ערצעהלונג, וועלכע איז געשריבען געוואָרען אונטער'ן איינפלוס פון דער רעאַליסטישער שול (רעאַליסטיש — אָבער נים נאַטוראַליסטיש), איז קיינמאָל נישט פערעפענטליכט געוואָרען.

נאָכדעם, ווי איך האָב אויפמערקזאַם איבערגעליינט טאָלסטאָי'ס „וואָינאַ אי מיר“ (מלחמה און שלום) און דאָסטאָיעווסקי'ס „בראַטיא קאַראַמאַזאָווי“, האָב איך נישט געהאַט קיין מוט צו קומען אין דער עפענטליכקייט, ווען אויך אפילו נאָר פאַר די העברעאישע לעזער, מיט ערגיץ וועלכער גרעסערער ערצעהלונג.

איך האָב איבערהויפּט דאַן נישט געקאָנט פערגרייפען, וואו נעמען געוויסע בעלעטריסטען דעם מוט און דרייסטקייט צו פערעפענטליכען זייערע אַזוי־גערופענע „שאַפונגען“ נאָכדעם, ווי מיר האָבען שוין אַזעלכע ווערק, ווי די אויבען אָנגעוויזענע און דעם „זשערמינאַל“ פון עמיל זאָלאַ.

נעמע זאָגט ערגיץ־וואו, אַז יעדער אָנפאַנגער וויל נאָכמאַכען שעקספּיר'ן. די העברעאישע שרייבער פון יענער צייט האָבען געוואָלט נאָכמאַכען סמאָלענסקינ'ען, וואָס האָט געשטרעבט אין זיין ראָמאַן „התועה בדרכי החיים“ נאָכצומאַכען טשאַרלס דיקענס'ן, — אָדער בראַנדשטעטער'ן. מיך האָט אָבער די העברעאישע בעלעטריסטיק פון יענער צייט, אויסער דער „אהבת ציון“, דירעקט אָפּגעשטויסען. זי איז געווען אין מיינע אויגען נאָר אַ התראה, ווי מען דאַרף נ י ש ט שרייבען.

טאָלסטאָי, דאָסטאָיעווסקי און זאָלאַ זענען געווען ביי מיר פערעכענט פאַר שעפער פון אונדערגרייכבאַרער הויכקייט.

איך האָב געהאַלטען פאַר דער גרעסטער חוצפה פון מיין זייט צו קריכען מיט מיין גרויסער דערצעהלונג אין דער עפענטליכקייט. איך האָב זי אפילו נישט פאָרגעלייענט פאַר קיינעם פון מיינע אינטימסטע פריינד. ווען זאָג איך האָב געשריבען מיין ערשטע גרויסע ערצעהלונג, האָט מיך אינטערעסירט דער פּראָצעס פון שרייבען „אַן־און־פאַר־זיך“, אָבער נישט דער פערלאַנג צו ווערען געדרוקט.

די דאָזיגע ערצעהלונג איז אינגאַנצען, ווי געזאָגט, קיינמאָל נישט פערעפענטליכט געוואָרען, אָבער איינצעלנע פּרקים פון איהר האָב איך מיט אַ פּאָר יאָהר שפּעטער געדרוקט אלס בעזונדערע סקיצען. מיינע סקיצען „בר־מינן קטן“ (אין „המליץ“ און נאָכדעם אין אַ פערבעסערטער פאָרם אין ראַבינאָוויטש'ס „הפרדס“ אונטער דעם נאָמען „שתי מיתות“), „אבי זקני“, *) „תנועה נצחית“ (פערפעטום מאָביל) און „מגבורי ישראל“ (די לעצטע איז געווען געדרוקט אלס בעזונדערע ערצעהלונג און בן־אביגדור'ס ערשטע אויסגאַבען) זענען בעזונדערע קאַפּיטלעך אַרויסגענומען פון מיין ערשטער נישט־געדרוקטער ערצעהלונג.

מיין ערשטער בריף אין „המליץ“ איז געווען געדרוקט אין חודש מערץ 1880. אין יאָהר 1884 האָב איך געדרוקט אין „הצפירה“ אַ פּאָר סקיצען, אין וועלכע איך האָב געשילדערט דאָס דאָרפישע לעבען פון אַ שענקער — אַ תלמיד־חכם. ביז 1887 איז געווען מיין ליטעראַרישע אַרבייט נאָר אַ צופעליגע, קיין ערנסטע. ווען דער „היום“ האָט אָנגעהויבען צו ערשיינען אין יאָהר 1885, אין פּעטערבורג, אונטער דער רעדאַקציע פון ד"ר י. ל. קאַנטאָר, האָט מיך דער דעמאָלסדיגער הויפּט־מיטאַרבייטער פון „היום“, דוד פרישמאַן, איינגעלאַדען דורך אַ פריינדליכען בריף צו שיקען קליינע סקיצען אין דער אויבען דערמאַנטער ערשטער מעגליכער העברעאישער צייטונג.

פרישמאַן האָט מיר געשטעלט אלס מוסטער פאַר די דאָזיגע סקיצען דעם דיכטער ש. פרוג, וועלכער האָט צו יענער צייט געדרוקט אין „וואָסכאָד“ האַלב פעליעטאָניסטישע און האַלב־זשאַנר סקיצען.

איך האָב אָבער גאָרנישט געשיקט פאַר דעם „היום“, הגם איך האָב איהם געלייענט טעגליך מיט גרויס אינטערעס.

איך האָב נישט אָנגענומען די איינלאַדונג פון פרישמאַנ'ען, ווייל איך האָב דאַן געהאַט בעשלאָסען זיך ריכטיג און ערנסט פאַרצוגרייטען צו מיין קונפטיגער ליטעראַרישער אַרבייט.

• • •

מיין רעגעלמעסיגע ליטעראַרישע אַרבייט הויבט זיך אָן אין יאָהר 1887, צופריהער נאָר אין „המליץ“, וואָס איז דאַן רעדאַגירט געוואָרען פון דעם דיכטער און פּובליציסט (וועלכער איז געווען דאַן פערעכענט פאַר דעם גרעסטען יודישען שריפטשטעלער) יהודה־ליב גאָרדאָן.

דאָס איז געווען אין דער צייט, ווען איך האָב שוין געלעבט אין מאָסקווא און געווען אַ מיטגליד פון דעם סטודענטישען קרושאָק „בני ציון“.

די חבר'שאַפט פון די „בני ציון“, בעזונדערס פון יעקב בן ישעיהו מזא"ה, אברהם אידעלסאָן, יחיאל לעוואַנטין און פסח מאַרעק (וועלכע האָבען נאָכדעם אַליין פערנומען אַ חשוב'ען פּלאַץ — די ערשטע דריי אין דער העברעאישער ליטעראַטור און מאַרעק אין דער רוסיש־יודישער אויף דעם געביט פון היסטאָרישע פאָרשונגען און יודישען פאָלקלאָר) איז געווען זעהר אַנרעגענד און ערמוטיגונגספול.

אין דעם קרייז פון די „בני ציון“, וועלכע איך האָב געשילדערט אין די פריהערדיגע קאַפּיטלעך, האָב איך זיך דאַן געקאָנט גייסטיג אויסלעבען.

• • •

גלייך נאָך פּרץ סמאָלענסקינ'ס טויט אין יאָהר 1885, האָב איך געהאַט אויפגעשריבען מיין „נסיעת הסופר“, אין וועלכער איך האָב געשילדערט אין אַ האַלב־בעלעטריסטישער פאָרם און אין אַ האַלב־פּיאָנטראַפּיש־עסייאיסטישער פאָרם סמאָלענסקינ'ס קינדערשע יאָהרען, ווי אויך זיין נסיעה. דער „נסיעת הסופר“ איז געלעגען ביי מיר באַלד צוויי יאָהר אין מאַנוסקריפּט. ווען דאָס יאָהרבוך פון „כנסת ישראל“ פון שפ"ר (שלום פּנחס ראַבינאָוויטש) האָט אָנגעהויבען צו ערשיינען, האָב איך איהם צוגעשיקט דעם דאָזיגען כתב־יד. דער „כנסת“ איז ערשינען. מיין „נסיעת הסופר“ איז אָבער נישט געווען געדרוקט דאָרטען. דער רעדאַקטאָר האָט מיין מאַנוסקריפּט געוואָרפען אין קאָרב און מיך נישט בעעהרט מיט אַן־ענטפער אויף מיין בריף צו איהם, אונגעאַכטעט פילשטענדיג מיין „שרייבעליץ“.

איך בין געווען איבערצייגט, אַז מיין ליטעראַרישע אַרבייט טויג טאַקע נישט, און איך האָב צו שפ"ר'ן קיין טענות נים געהאַט, פאַרוואָס ער האָט זי נישט געדרוקט. איך האָב געגלויבט, אַז ער האָט געלייענט מיין מאַנוסקריפּט און האָט איהם פערבראַקירט. מיר האָט גאָרנישט געקאָנט איינפאַלען, אַז דער רעדאַקטאָר זאָל האָבען אַרײַנגעוואָרפען מיין כתב־יד אין קאָרב, נישט אַרײַנשמעקענדיג אין איהם, נאָר דערפאַר, ווייל די אונטערשריפט איז איהם געווען אונבעקאַנט, ד. ה. פון אַן־אָנפאַנגער. איך האָב אויך נים געקאָנט אַרויפלאָזען אויפ'ן געדאַנק, אַז דער רעדאַקטאָר, ד. ה. שפ"ר, זאָל נישט האָבען קיין חוש און קיין פערשטענדניש פאַר בעלעטריסטיק, פאַר דער פאָרם, אין וועלכער איך האָב געשילדערט דאָס אָפּשטאַרבען, די נסיעה פונ'ם שרייבער.

ווען אויף איינעם פון די אָווענדען פון די „בני ציון“ האָט אידעלסאָן געלייענט אַ רעפעראַט וועגען פּרץ סמאָלענסקינ'ען, האָב איך זיך דערמאָנט אין מיין „נסיעת הסופר“, וואָס וואַלגערט זיך ביי מיר צווישען די פּאַפּירען, און איך האָב בעשלאָסען צו בעטען מיין פריינד דעם אינזשינער יחיאל לעוואַנטין (דעם שפּעטערדיגען העברעאישען בעלעטריסט אונטער דעם ליטעראַרישען נאָמען חושי הארכי), וואָס איך האָב געגלויבט אין זיין ליטעראַרישען געשמאַק, ער זאָל איבערליינען מיין כתב־יד. ווען ער האָט אויפמערקזאַם איבערגעליינט, איז געווען זיין גזר־דין: „דו האָסט אָנגעשריבען אַן־אוצר! עס טויג נישט!“. איך האָב אָנגענומען זיין אורטייל אלס אַ גערעכטען משפט.

• • •

אין יאָהר 1887 האָט גאָרדאָן געדרוקט מיינע פּובליציסטישע אַרטיקלען אויפ'ן ערשטען פּלאַץ אין „המליץ“. איינינע זענען געווען געדרוקט אלס לייט־אַרטיקלען. שוין מיינע ערשטע פּובליציסטישע אַרטיקלען האָבען געצויגען די אויפמערקזאַמקייט פון דער דעמאָלדיגער העברעאישער אינטעליגענץ. צעדערבוים און גאָרדאָן האָבען מיר נאָך יעדען אַרטיקעל געשיקט בריף מיט לויב־געזאַנגען.

דאָס האָט מיר ערמוטיגט צוצושיקען גאָרדאָנ'ען מיין פערוואַלגערטען „נסיעת הסופר“, די ערשטע צוויי גרעסערע קאַפּיטלעך. גאָרדאָן האָט זיי אויפגענומען מיט בעגייסטערונג, אָבער ער האָט זיך אָפּגעהאַלטען פון צו דרוקען זיי גלייך. עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ שטאַרקע קאָרעספּאָנדענץ צווישען מיר און גאָרדאָנ'ען וועגען סמאָלענסקינ'ען *) גאָרדאָן האָט זעהר געלויבט דעם אופן פון מיין שרייבען און ער האָט מיר פאָראויסגעזאָגט אַ גוטע צוקונפט אין דער העברעאישער ליטעראַטור. ער האָט מיר אָבער אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז איך אידעאַליזיר צופיל די פּערזאָן פון סמאָלענסקינ'ען, הגם איך האָב אין גאַנצען אַרטיקעל קיין איין מאָל נישט דערמאָנט בפירוש דעם נאָמען פון סמאָלענסקינ'ען ווי „ס'ווערט נישט דערמאָנט דער שם הויה אין דער מגלת אסתר“ (גאָרדאָנ'ס אויסדרוק אין זיינע בריף).

גאָרדאָן האָט שווער געקאָנט פערטראָגען מיין בעגייסטערונג, די אַפּאָטעאָזע, בנוגע סמאָלענסקינ'ען אלס שריפט־

(ענדע — זייט 11)

---

*) אין מיין אַרטיקעל „על הסגנון“, ווי אויך אין פיל אַנדערע אַרטיקלען, האָב איך גענומען אַ שטעלונג צו דער דאָזיגע פראַגע פון פערשיידענע שטאַנדפּונקטען און בעטראַכטונגס־אופנים. — ר. ב.

*) די דייטשע איבערזעצונג, וועלכע הערצל האָט מיט בעגייסטערונג געדרוקט אין זיין „וועלט“ האָט געבראַכט מאַקס נאָרדוי'ן צו שרייבען וועגען דער דאָזיגער סקיצע, אַז געוויסע שטעלען אין איהר, וועלכע ער האָט בעצייכענט, שטייגען איבער די שילדערונגען פון דער אַרט ביי דיקענס'ן און אַלפאָנס דאָדע.

*) אַ גרויסער טייל פון די דאָזיגע גאָרדאָנ'ס בריף איז אָפּגעדרוקט אין „מכתבי יל"ג“, אַרויסגעגעבען דורך י. ווייסבערג'ן.

ב. עפּעלבוים

א גרויסע ליבשאַפט

א בילד פון א מאָל

בײַ אונז אין שטעטעל האָב איך אַמאָל געקענט אַ מאַן און אַ פרוי. זענען בײַדע געווען זעהר פרום, גאָטספאַרכטיג; זיך אָפּגעהיטעט! פון קלענסטען עבירה'לע און מקיים געווען יעדע מצוה. נור איין מצוה האָבען זיי נישט מקיים געווען. די מצוה פון פריה ורביה — קיין קינדער האָבען זיי נישט געהאַט. און געווען איז עס דערפאַר, וואָס בײַדע האָבען זיך ליב געהאַט מיט אַ גרויסער ליבשאַפט.

ווייס איך נישט, צי זיי לעבען נאָך, מסתם זענען זיי שוין בײַדע אַוועק פון דער וועלט און אַזוי ווי קיין קינדער האָבען זיי נישט איבערגעלאָזט, זיי זאָלען זיי געדענקען, וועל איך זיי דאָ דערמאָנען...

* * *

דער מאַן האָט געהייסען שמשון לייזער און די פרוי האָט געהייסען הענינע. גערופען האָט מען זי הענינע שמשון לייזער'ס און איהם: שמשון לייזער הענינע'ס... געהאַט האָבען זיי אַ „רעסטראַציע"-געוועלבעל, וואָס איז געשטאַנען אין מיטען מאַרק, האָבען פערקויפט פערשיידענערליי טרינקען און פּאַפּיראָסען, מאַכאָרקע און ביבולע-פּאַפּיר און געצויגען זייער חיונה דערפון.

דער מאַן איז געווען אַ הויכער, אַ דאַרער מיט אַ דיהרעוודיג פּנים און אַ קליין בערדעל, וואָס האָט אויסגעזעהען ווי צוגעקלעפּט צו דער גאָמבע. די באַקען זענען געווען קלאָרע און די אויגען לעבעדיגע, גלאַנציגע און פערטראַכטע. און ער איז שטענדיג געווען פערנומען אָדער מיט דער וועלט — מיט שטעהן אין געוועלבעל און וואַרטען אויף קונים, אָדער מיט יענער וועלט — מיט דאַווענען, לערנען אַ בלאַט גמרא און טראַכטען פון גאָט'ס חסדים און וואונדער. הענינע ווידער איז געווען אַ מיטעל-געוואַקסענע, אַ ביסעל אַ געפּאַקטע, מיט אַ קלאָר קײַלעכדיג פּנים. זי האָט געהאַט גרויסעלע גלאַטע באַקען, שוואַרצע גרויסע יודישע אויגען, נור געקוקט האָבען זיי מיט אַ ביסעל שרעק אויף דער וועלט. עס האָט אויסגעזעהען, אַז אין דער שטול שרעקט זי זיך פאַר אַן אומגליק, וואָס דערנעהנטערט זיך צו איהר, נאָר זי שוויינט עס אָפּ.

אין שמשון לייזער געווען שטענדיג פערנומען און קיין צייט נישט געהאַט צו טראַכטען וועגען דעם, וואָס ער וואוינט שוין מיט זיין הענינע'ן פופצעהן יאָהר און קיין קינדער זענען נישטאָ. די ערשטע יאָהרען האָט ער וועגען דעם געטראַכט. שטאַרק געטראַכט. געוואַרט און געהאָפט: אָט-אָט... נאָר מיט דער צייט האָט ער אויפגעהערט פון דעם צו טראַכטען. האָט אַפילו אין זינען געהאַט נ י ט צו טראַכטען.

אָבער ווייל ער האָט נישט געוואָלט טראַכטען, האָט עס איהם ווי אויף להכעיס דערמאָהנט. ס'האָט למשל אַזוי געטראָפען:

שמשון לייזער איז זיך געזעסען אין געוועלב, קיין קונה האָט זיך גראַדע נישט געוויזען, איז זיך געזעסען אַן אויסגערוהטער, אַ צופרידענער: פרנסה ברוך השם פעהלט נישט. און אין שטוב איז ריין און ציכטיג, עס שמעקט מיט ריינקייט. און הענינע איז דאָך אַ גרויסע בריה מאַקע אַן אמת'ע אשת חיל. קאָכט זי עפּיס אָפּ, פערשמעקט עס דאָך די שטוב. איז וואָס-זשע פעהלט איהם? פעהלט איהם מאַקע גאָרנישט. זיצט ער זיך טאַקע פערטראַכט די הענד אין די אַרבעל, זינגט זיך שטיל אַ ימים-נוראים'דיגען ניגון. גאָט צו דאַנקען, מען האַלט שוין נאָך די ימים-טובים אויך, און זיכער איז ער, אַז מען האָט זיך אויסגעבעטען אַ גוט יאָהר. וואָס איז שייך? צו קינדער קומען צום טאַטען, טוען תשובה און בעטען מחילה, איז דער טאַטע געוויס מוחל. און דרויסען שמעקט שוין מיט הערבסט. די זון שיינט נאָך אַפילו. די טיר פון געוועלב שטעהט אָפען אין מאַרק אַריין. נאָר עס פיהלט זיך שוין אַ קיהלקייט אין דרויסען, און ער זיצט זיך און טראַכט:

— אַז גאָט העלפט איז דאָך אודאי גוט... אָט זיצט ער אָהן זאָרג... האָט אַפילו בײַטאָג געכאַפּט אַ דרעמעל... אין שטוב פעהלט גאָרנישט... אָבער אין די דערפער דאַרף ער נישט געהן ווי אַנדערע... פערקעהרט: מען קומט פון די דערפער צו איהם אין קראָם אַריין. און הענינע! אַ קלייניגקייט זיין הענינע! זי איז דאָך אַן אמת'ע יפת תואר... איז מאַקע גוט.

אין מעהר טראַכט ער נישט. אָבער דאָ קומט אַריין אין קראָם לייזער מלמד, וועלכען די קינדער רופען לייזער קניפּער. פאַרוואָס קניפּער? גאָר פּשוט: ער האָט אַ טבע צו קניפּען די קינדער, און דוקא אונטער'ן טיש, און אַז ער גיט אַ קניפּ דערזעהט מען ווילנא און קראָקא פאַר די אויגען... עס פערגעהט בײַם האַרץ און זיין פּנים — בלייבט רוהיג ווי בײַ אַ גזלן. די אויגען זיינע זעהט מען נישט, מחמת לייזער קניפּער טראָגט אַזעלכע צילינדער-גלעזער, אַז מען גיט אַ קוק און זיי... זעהט מען נישט קיין אויגען, נאָר טיפע זילבערנע, שמאָלע הייל'ען, וואָס ציהען זיך אַוועק אָהן אַ סוף... לייזער איז אַ גרויסער רויכער. ער הוסט און ער רויכערט אָהן הפסקה. איז ער אַרײַן צו שמשון לייזער'ן קויפען אַ פּעקעל טיטון...

— איהר וועט מיר געבען אַ פּעקעל „עקסטרא"...

— „עקסטרא" איז דאָך זעהר אַ שטאַרקער טיטון?

— און איך האָב ליב שטאַרקען...

שמשון לייזער פערפיהרט מיט איהם אַ שמועס. ס'איז איהם גוט אויפ'ן האַרצען. וויל ער אַ ביסעל שמועסען. פרעגט ער:

— שוין צולאָזט די קינדער, ר' לייזער?

— וואָס דען? ס'איז דאָך שוין באַלד נאַכט... און איהר ווייסט דאָך: די ערשטע וואָך פון זמן איז מעהר אַ פּרוב ווי מאַקע באמת לערנען...

— האָט איהר דאָך צייט?

וואָס דען? ער האָט קיין צייט נישט? זיצט מען. לייזער קניפּער מאַכט אויף דאָס פּעקעל טיטון, דרייט אָפּ אַ שטיקעל „פּיפּיגלקע" און פערדרעהט. דערלאַנגט דעם טיטון שמשון לייזער'ן, און יענער דרעהט אויך. לייזער רייכט אָן אַ האַלב שוועבעלע. שוין אַזאַ טבע בײַ איהם: די שוועבעלעך שפּאַלט ער אין צווייען. מען קאָן מיט אַ האַלבס אויך אָנרייכען און עס צינדט זיך אָן... פעררויכערט מען און מען צושמועסט זיך.

שמשון-לייזער ווערט צוגעלאָזען צו לייזער מלמד:

— אייער הוסט איז געוואָרען שטאַרקער... זעהט אויס: לערנען מיט קינדער איז מאַקע אַ גרויסע מצוה... אָבער פאַרן גוף איז עס פאָרט נישט גוט. האַ?

— מילא...

מען רעדט פון אַרומיגע פּריצים, פון יונגע תבואה-סוחרים, וויפיל אַ שטייגער מיינט איהר פערמאָגט העניך מאַל'עס? אודאי די גאַנצע אלף קערבלעך?

— איהר זאָגט אַ מלמד ר' לייזער!... ער פערמאָגט מסתם די גאַנצע צעהן טויזענד... ער האָט דאָך צוגענומען די גאַנצע ירושה... זיין ברודער נחמיה... איז דאָך נאָך אַ יונגעל... וואָס פערשטעהט אַ יונגעל?

— אַזוי? די גאַנצע עשרת אלפים?

— און מיט אַ סמיטשיק נאָך...

— און פונדעסטוועגען איז ער קאַווי קורח... ער גיט דאָך כמעט קיינמאָל קיין נדבה נישט... אַ קמצן איז מאַקע זעהר אַ מיאוס'ע מדה... און דער העניך איז אַ שטיק קל אויך... ער פאָהרט אַפילו קיין קאָצק... איז אַפילו אַ שטיקעל חשוב בײַם רבי'ן... מילא אַ גביר... וואָס אַזוינס טאָר נישט אַ גביר? אַ גביר מעג דאָך אַליין... מעג עובר זיין כל עבירות און גאָרנישט.

און אַזוי רעדענדיג מאַכט זיך לייזער קניפּער פערגעסען, אַז שמשון-לייזער האָט קיין קינדער נישט. נעמט נאָכזאָגען אַ שטיקעל תורה פון קאָצקער:

— „ואני הולך ערירי" — זאָגט אויף דעם די גמרא: „מי שאין לו בנים נקרא מת". ווער עס האָט נישט קיין קינדער, איז גלייך ווי ער איז געשטאָרבען... האָט דער רבי געפרעגט: פאַר וואָס-זשע?

און אַזוי האָט לייזער קניפּער גענומען איבערזאָגען די תורה, האָט דערבײַ אונטערגעקרעכצט מיט פרומקייט און זיך נעמאַכט נישט זעהענדיג ווי שמשון-לייזער'ס פּנים ווערט בלאַס ווי קרייד. און זיינע אויגען בעוויזט זיך אַ גרויסער צער.

לייזער מלמד ווייסט עס גאַנץ גוט. נאָר ער רעדט געלאַסען:

— אַז אַ מענש האָט נישט קיין קינדער און ער לעבט פאָרט מיט דער אישה... איז עס דאָך בלויז פון תאוה וועגען... קיין מצוה איז דאָך דאָ נישטאָ, איז דאָך דער מענש אַ רשע. און דאָך ווייסט מען דאָך: „רשעים בחייהם נקראים מתים, רשעים ווערען בײַם לעבען אָנגערופען טויטע.

שמשון לייזער לאָזט אַרויס אַ קרעכץ. ער פיהלט, ווי אַ שפּיציגע פייל וואָלט אַרײַן אין זיין האַרצען. ער ווערט אויס צומישט און דערפיהלט אַ שרעק אין אַלע אברים: ווער ווייסט? ער פערשפּילט אפשר זיין וועלט?!

לייזער מלמד געהט זיך אַוועק. און שמשון-לייזער בלייבט זיצען ווי אַ דערהרג'עטער. ער פיהלט זיך ווי ער וואָלט געזונקען אין חושך. וואָס-זשע? וואָס קאָן דערפון ווערען? זיך גט'ן מיט העניע'ן? ווי איז דאָס מעגליך? איז מילא וועט ער איין מצוה נישט מקיים זיין. ער איז אַפילו גרייט אָפּצוקומען אויף יענער וועלט, אָבער וואָס קאָנען מענשען זאָגען? ס'איז דאָך אַ דין: נאָך צעהן יאָהר — דאַרף מען זיך גט'ן... וועט מען זאָגען. און מען זאָגט מסתם: שמשון-לייזער איז פּשוט „פערליאַפּעט" און זיין אשה, פּשוט אַ בעל תאוה.

זיצט ער אַזוי ווי ער וואָלט זיך געטרונקען אין זאָרג. הענינע קומט אַרײַן. זי איז נאָך גאָר יונג. זי קומט אַרײַן מיט פריהליכקייט און ליכטיגקייט אויפ'ן פּנים. אַז זי דערזעהט שמשון-לייזער'ן, גיט זיך איהר אַ ריס-אָפּ אין האַרצען. די פריהליכקייט ווערט גלייך אויסגעלאָשען. די שרעק ווערט גרויס אין איהרע אויגען.

— שמשון, וואָס איז עפּעס?

— וואָס זאָל זיין? — און ער קוקט נישט אויף איהר.

— ביזט אַזוי פערזאָרגט.

— פערזאָרגט? מען איז דאָך אַ יוד. זאָרגט מען. וואָרום וואָס? וואָס איז דער תכלית פון מענשענס לעבען? מען האָרעוועט, מען אַרבייט, און...

ער ענדיגט נישט. ער דערשרעקט זיך אַליין פאַר דעם, וואָס ער האָט נאָר וואָס אין זינען געהאַט. ער גיט בלויז אַ טייפען זיפץ און קוקט אַלץ נישט אויף איהר.

בײַדע בלייבען שטיל. בײַ בײַדען קלאַפּען די הערצער. איין האַרץ פערשטעהט דאָס אַנדערע, נאָר מען היט זיך אַ וואָרט אַרויסצורעדען.

— ווערסט דאָ בלייבען, הענינע?

— כ'וועל בלייבען.

— און איך וועל געהן אין בית-המדרש אַרײַן. שוין צייט צו דאַווענען מנחה.

— געה.

* * *

אין בית-המדרש איז נאָך ליכטיגער. שמשון-לייזער זעצט זיך אַוועק אין אַ ווינקעל. זיצט מיט זיינע שוואַרצע מחשבות און ער זוכט זיך אַרויסצודרעהען:

— און אפשר איז אין מיר די מניעה? זיכער איז דער חסרון אין מיר! וואָס דען? הענינע איז דען שולדיג? אויס אַזוי? וואָס זשע איז דער שכל פון גט'ן זיך? וואָס וועט ער דאָ אויפטון? און בכלל: וואָס הייסט ער וועט זיך גט'ן מיט הענינע'ן? וואָס זשע, ער וועט איצט געהן און חתונה האָבען מיט עפּיס אַ פרעמדער יודינע? און הענינע וואָס וועט טון? זי וועט חתונה האָבען מיט עפּיס אַ פרעמדען יודען?

אַ גרויל נעהמט איהם דורך זיין לייב.

איי, וואָס וועלען מענשען זאָגען? וואָס קאָנען זיי זאָגען, אַז די מניעה איז ער.

און ער ווערט זיכער, אַז די מניעה איז זיינע. עס טוט איהם אַפילו וועה דאָס האַרץ, וואָס איבער איהם ליידט הענינע. אָבער הענינע איז דאָך נישט קיין מאַנסביל. אויף איהר איז נישט חל די מצות.

און איהם בעפאַלט אַ פרייד: איצט זעהט ער ווי געטריי הענינע איז איהם! כאָטש דער חסרון איז דאָך אין איהם, פונדעסטוועגען פאַלט איהר נישט איין צו פערלאַנגען אַ גט.

ווען ער וואָלט זיך נישט געשעהמט, וואָלט ער אַרויפגעגאַנגען אויף דער בימה און וואָלט אויסגערופען בקול רם:

— זייט וויסען יודען, אַז די מניעה פון קינדער האָבען איז אין מיר! איך בין דער שולדיגער! דערפאַר...

איהם ווערט גרינג אויף דער נשמה. עס צוזינגט זיך אין איהם.

און אין דער זעלבער צייט זיצט הענינע אין קראָם. זיצט אַ שווייגענדיגע. קוקט אויף איהרע ווייסע הענד, וואָס ליגען אין איהר שויס און די מחשבות פייניגען זי:

— איז ער דען נישט גערעכט? וואָס איז טאַקע דער תכלית פון מענשליכען לעבען? מען לעבט, מען אַרבייט, צו-

(ענדע זייט 11)

גאַנץ בעלגיען קאָכט מיט א לאָדזער יוד. בחור

ער איז געווען דער אנפיהרער פון די בעלגישע סאָציאַליסטען און עטליכע יאָהר האָט איהם די פּאָליציי נישט געקענט אַרעסטירען. — ענדליך איהם ענטפּלעקט אַלס פּאָפּולערען שווייצאַרישען עקאָנאָמיסט.

(א בריף פון בעלגיען, ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזער טאָגעבלאַט") — פון י. מ. מילער

די קאָמוניסטישע פּאַרטיי עקזיסטירט דאָ לעגאַל. זי געניסט, אַזוי ווי אַלע אַנדערע פּאָליטישע פּאַרטייען, פון אַ פולקומער פרייהייט. און זי, די קאָמוניסטישע פּאַרטיי, נוצט מאַקע אויס די פרייהייט אַ סך מעהר ווי אַלע אַנדערע פּאָליטישע פּאַרטייען. זי שאַפט די פרייהייט מיט פולע הויפענס: רייסען זיך מאַקע די „סטאַלינסטען" מיט די „טראָצקיסטען" אויפ'ן סאַמע פּרעסע און שענדליכסטען אופן.

און נישט נאָר אינערליך, נאָר אויך אויסערליך, כלפּי חוץ, פערמאָגען די בעלגישע קאָמוניסטען פרייע הענט, קאָנען פראַנק און פריי פיהרען זייער עפנטליכע טעטיגקייט לויט'ן קאָמוניסטישען געוויסען, אָדער ריכטיגער געזאָגט, לויט די פאַרשריפטען און דעקרעטען פון'ם דריטען אינטערנאַציאָנאַל. אויף וויפיל דאָס שטערט נישט די געזעלשאַפטליכע רוה און בעדראָהט נישט דירעקט דעם עקזיסטירענדען מלוכה-סדר.

נאַטירליך, מיט קיין ליבע-געפיהלען בעציהט מען זיך נישט צו איהר אין די רעגירונגס-קרייזען. אָבער דאָך מוז מען עפען ערקלערט ווערען, אַז אַלע רעגירונגען, וועלכע זענען לעצטענס געשטאַנען בײַ דער מאַכט, האָבען טאָלערירט די קאָמוניסטישע בעוועגונג. און אפשר דוקא צוליב דעם, וואָס די קאָמוניסטען פערמאָגען די פרייהייט פון וואָרט, פרייהייט פון פּרעסע, פרייהייט פון פערזאַמלונגען, אָט אפשר דוקא צוליב דעם איז זייער השפעה אַזאַ נישטיגע...

דאָס איז אַלץ גערעדט מכח קאָמוניסטען-בעלגיער, אָבער דעם אויסלענדישען קאָמוניסט בעקעמפט מען דאָ יאָ מיט דער גאַנצער האַרבקייט פון געזעץ.

אמת, מען רעספּעקטירט די פּאָליטישע אנשויאונגען אויך פון'ם אויסלענדער: קאָנסט זיין אַ קאָמוניסט, אויב דיר איז ניחא; קאָנסט, אויב דו ווילסט נאָר, לייענען די קאָמוניסטישע פּרעסע, ליטעראַטור, אָבער טאָרסט בשום אופן נישט אַקטיוו אַנטיילנעמען אין די אינערליכע פּאָליטישע אָנגעלעגענהייטען פון לאַנד. כאַפּט מען אַן אויסלענדישען קאָמוניסט בײַ אַ וועלכער נישט איז אינערליכער אַקטיווער פּאָליטישער טעטיגקייט, איז דער פּסק-דין אַ פאָראויס-צוגעגרייטער: אין 24 שעה פערלאַזען די גרענעצען פון בעלגיען.

אַ ראַדיקאַל מיטעל אויסצוראָטען דעם שעדליכען אויסלענדישען עלעמענט פון לאַנד!

* * *

אין די הענט פון דער געהיים-פּאָליציי, וועמענס אויפגאַבע עס איז צו האָבען די השגחה אויף די אויסלענדער, איז פּלוצים אַרײַנגעפאַלען אַ ווילטיגער דאָקומענט, פון וועלכען עס איז געווען צו זעהען, אַז אַ געוויסער אויסלענדער, אַ [...]

מיט מאָסקווא. מען האָט אַפילו געוואוסט אַלע פּרטים וועגען דעם געהיימען קאָמוניסטען-פיהרער, וועלכען די פּאָליציי האָט געקרוינט מיט'ן טיטול: „בעלגישער סטאַלין".

חדשים און יאָהרען האָט מען געזוכט דעם „בעלגישען סטאַלין" און אַלע פערזוכונגען און נישט פערדעכטיגע ערטער. די געהיים-פּאָליציי האָט בפירוש געוואוסט, אַז דער „בעלגישער סטאַלין" איז נישט קיין אַנדערער, ווי דער לאָדזער בחור ג ר ש ו ן ק א ה ן.

פון די ענטדעקטע געהיימע דאָקומענטען איז געווען צו זעהען, אַז דער לאָדזער יודישער קאָמוניסט איז נאָך געווען גאָר אַ יונגער בחור'ל (געבוירען דעם 19. יאַנואַר 1905) און האָט זיך בעוויזען אויפ'ן בעלגישען פּאָליטישען האָריזאָנט ערשט מיט איינינע יאָהר צוריק.

וואָס העלפען אָבער די אַלע איינצעלהייטען, ווען די פּערזאָן אַליין קאָן מען נישט געפינען!

דאַכט זיך, אָט געלינגט שוין צו פאַלען אויף זיינע שפּורען און אַרײַנצוכאַפּען דעם העלד אין נעץ אַרײַן, אָבער אין רעכטען קריטישען מאָמענט ווערט ער נעלם, אַזוי ווי אין וואַסער אַרײַן! אַ פּנים, האָט די פּאָליציי בעשלאָסען, אַז מען האָט דאָ צו טאָן מיט אַ גוט אָרגאַניזירטער, אינטערנאַציאָנאַלער חברה, און די געהיים-אַגענטען האָבען זיך נאָך מיט מעהר פערביסענקייט גענומען צו דער מלאכה.

נישט קוקענדיג אויף אַלע אָנגעווענדעטע מיטלען, האָט מען דאָך געהאַט גענוגענדע בעווייזען, אַז דער פּאַרשוין געפינט זיך אויף דער בעלגישער טעריטאָריע, שווימט אַרויף צייטענווייז אויפ'ן פּאָליטישען האָריזאָנט, כדי אָפּצוטון אַ ווילטיגע פּאַרטייאישע שליחות, און פאַרשווינדט תיכף, כהרף עין, ווי מען פרובט נאָר אויף איהם לייגען אַ האַנד.

עטליכע יאָהר האָבען די בעלגישע געהיים-פּאָליציאַנטען געהאָרעוועט, גענישטערט און אַלץ אָהן ערפאָלג!

* * *

אין ברוסעל געפינט זיך אַ בערוהמטע סאָציאָלאָגישע הויכשול, וועלכע טראָגט דעם נאָמען „אינסטיטוט סאָלוויי". פון אַלע עקען וועלט קומען אַהער סטודענטען און דיפּלאָמירטע, כדי פּאַרטיזאַציע אָדער צו פערפולקומען די ערוואָרבענע ידיעות. די פּעריאָדישע שריפטען פון'ם „סאָלוויי-אינסטיטוט" זענען בערוהמט אין דער גאַנצער וועלט. צווישען זיינע סטודענטען געפינען זיך פאַרשטעהער פון כמעט אַלע עקזיסטירענדע פעלקער און נאַציעס. צווישען די פילצאָהליגע יודען, וועלכע בעזוכען דעם אינ- [...] צו זיך די אויפמערקזאַמקייט נישט נאָר פון די מיטשטודירענדע, נאָר אויך פון דער פּראָפעסורע.

דער יודישער סטודענט וועסטערמאַן ווערט אַ שם-דבר אויפ'ן גאַנצען פאַקולטעט. אַלע נעמען זיך איבער מיט איהם, מען זוכט זיין בעקאַנטשאַפט, זיין חברשאַפט. ער שרייבט אַ דיסערטאַציע אויף דעם טעמא „די אינדוסטריעלע ראַציאָנאַליזאַציע פון בעלגיען", וועלכע מאַכט אַ רושם אויפ'ן גאַנצען פּראָפעסאָרען-ראַט. אַרום דער דיסערטאַציע ענטוויקעלט זיך אַ הייסער ויכוח אויף די שפּאַלטען פון די פאַכמענישע צייטשריפטען און זשורנאַלען. זיין נאָמען שלעדערט זיך אַרום אויף די שפּאַלטען פון דער טעגליכער פּרעסע. דער שווייצאַרישער יוד וועסטערמאַן ווערט וואָס אַ מאָל אַלץ מעהר בעליבט, אַלץ מעהר פּאָפּולער. די פּראָפעסאָרען פון „סאָלוויי-אינסטיטוט" גרייטען שוין אַ שטעלע פאַר זייער שווייצאַרישען תלמיד, כדי איהם צו פערהאַלטען אין לאַנד, כדי איהם צו פערפעסטיגען אויף תמיד אין בעלגיען. וועסטערמאַן ווייזט נישט אַרויס קיין שטאַרקע בענקשאַפט נאָך זיין פאָטערלאַנד, נאָך שווייצאַריען און איז גרייט אָנצונעמען דעם פאָרשלאָג פון זיינע רביים. קענטיג, אַז דער יודישער בחור פיהלט זיך גליקליך, איבערגליקליך!

* * *

דאָס אויג פון דער געהיים-פּאָליציי שלאָפט נישט, איז תמיד אויף דער וואַך. צוליב עפּיס אַ מיספערשטענדניש ווע"ט געמאַכט אַ גרינדליכע פּריקה אין „סאָלוואַי-אינסטיטוט" און גאָר צופעליג שטויסט מען זיך אָן אויף וועסטערמאַנ'ען. בײַם געהיים-פּאָליציסט ווערט געבוירען אַ חשד אויף דעם שווייצאַרישען בירגער און דאַן פערדאָרדענט ער תיכף צו מאַכען אַן אונטערזוכונג אויף זיין פּריוואַטער דירה. און ווי גרויס איז געווען די איבערראַשונג פון די פּאָליציאַנטען, ווען זיי האָבען אויף זיין פּריוואַטער וואוינונג ענטדעקט פּוילישע דאָקומענטען אויפ'ן נאָמען פון גרשון קאַהן. פערשטעהט זיך, אַז מען האָט איהם תיכף גענומען אויפ'ן צימבעל. און עס איז מאַקע נישט שווער געווען פעסטצושטעלען, אַז דער שווייצאַרישער עקאָנאָמיסט און „בעלגישער סטאַלין" זענען היינו הך. ער האָט זיך אויך לאַנג נישט געלאָזט בעטען און זיך מודה געווען, אַז דעם שווייצאַרישען פּאַס אויפ'ן נאָמען פון וועסטערמאַן, אויף וועלכען ער האָט אויך דורכגעמאַכט זיין גאַנצען שטודיום, האָט ער בעקומען פון אַ פּאָליטישען חבר, וועלכער האָט געלעבט אין ליעזש און איז געצוואונגען געווען צו פערלאָזען בעלגיען צוליב קאָמוניסטישע טעטיגקייט. אַ חוץ דעם האָט מען נאָך בײַ איהם געפונען צוויי בעלגישע קאַרט ד'אידענטיטעטען (בעלגישע פּעסער) און אַ סטודענטען-מאַטריקולע פון ליללער אוניווערזיטעט (פראַנקרייך) פון יאָהר 1927.

די פּראָפעסאָרען פון „סאָלוואַי אינסטיטוט" האָבען אַפילו געפּרובט ווערקען מען זאָל די גאַנצע אַפערע פערדייבען. אָבער, ווי עס שיינט, האָט זיך עס זיי איינגאַנצען נישט איינגעגעבען. דער שווייצאַרישער עקאָנאָמיסט און בעלגישער קאָמוניסט זיצט פאַרלויפיג אין „חד גדיא" אונטער דער בעשולדיגונג פון פעלשונג, פון פאַלשע אונטערשריפטען און פון טראָגען אַ פאַלשען נאָמען.

---0---

פון דער סדרה

(פערל פון אַלטען אוצר)

— געזאַמעלט פון — פ. ז. גליקסמאַן.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק.

די מפרשי התורה מאַטערן זיך צו ערקלערען צוליב וואָס די תורה האָט נאָך אַמאָל געבראַכט: „אברהם הוליד את יצחק", ס'שטעהט דאָך שוין פריהער: יצחק בן אברהם? — דערויף ווערט געדרש'ענט: זעה ווי גרויס ס'איז דער כח פון שלום. די אומות עולם האָבען געזאָגט: קאָן דען זיין, אַז דער הונדערט-יעהריגער אברהם זאָל נאָך געבוירען קינדער, מן הסתם, אַלזאָ, שטאַמט יצחק פון פרעה'ן אָדער פון אבימלך'ן, בײַ וועלכע שרה איז געווען געפאַנגען. דעריבער אַז שוין זאָגאַר בײַ אברהם'ן אין האַרצען אַליין ענטשטאַנען אַ ספק, אַ חשד, וועגען שטאַם פון יצחק'ן, וואָס האָט געקאָנט שטערען זיין שלום בית. וואָס האָט דער אויבערשטער געטון? — ער האָט געמאַכט, אַז יצחק זאָל האָבען די איינענע געשטאַלט, וואָס אברהם, אַזוי אַז אַלע האָבען עדות געזאָגט: אברהם הוליד את יצחק. (מדרש תנחומא)

געהנטער צום פּשט איז: די תורה איז מיט דער דערמאָנטער ווידערהאָלונג אויסען צו בעווייזען, אַז די תולדות יצחק זענען אין אַ געוויסער בחינה בעסער געווען פון די תולדות אברהם, וואָרום ס'איז נישט גלייך אַ צדיק, וואָס איז אַ זוהן פון אַ צדיק, צו אַ צדיק, וואָס [...] אברהם, איז געווען אַ צדיק. און די טעגטיגקייט פון אַ מענש האָט אַ גרויסען איינפלוס אויף די איינגעשאַפטע פון זיינע קינדער. אָט אַזוי איז דער צווייטער האַלבער פּסוק אַן ערקלערונג צום ערשטען האַלבען פּסוק. (אור החיים)

* * *

בקחתי את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה.

צוליב וואָס האָט די תורה דאָ נאָך אַמאָל דערצעהלט, אַז רבקה איז געווען לבן'ס שוועסטער, מען ווייסט דאָך שוין דאָס פון פריהער? איז דער תירוץ, אַז דאָ שטעהט ווייטער אין פּסוק, אַז רבקה האָט געבוירען אַ זוהן, עשו, וואָס איז געווען אַ רשע, האָט די תורה געוואָלט אויף די גרויסע צדקת רבקה מלמד זכות זיין, אַז זי איז דערין נישט שולדיג, נאָר איהר ברודער לבן. די גמרא זאָגט, נעמליך, ווען איינער געהט נעמען אַ פרוי, זאָל ער פריהער נאָכזוכען, ווער ס'זענען איהרע ברידער, ווייל דאָס רוב קינדער געראָטען אַרײַן אין די מוטער'ס ברידער. (ב"ב ג'). עשו איז טאַקע אַרײַנגעראָטען אין לבן הרשע. יעקב איז אָבער שוין געווען אַזאַ צדיק ווי זיין מוטער (אור החיים).

* * *

ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים.

אַ מענש, אַפילו אַ צדיק, דאַרף דאָך [...] האָט גאָרנישט פערלאַנגט? ער האָט נור געוואָלט פון יעקב'ן נזיד עדשים, נישט מעהר. אָבער דאָס געזעץ איז, ווען איינער פערקויפט אַ זאַך, און דער צייט, ווען ער, זייענדיג אין אַ נויט איז עס געצוואונגען צו פערקויפען, קאָן ער שפּעטער חרטה האָבען און דער פערקויף איז נישט גילטיג. יעקב האָט אַלזאָ מורא געהאַט אַז עשו וועט שפּעטער מבטל זיין דעם מקח, טענה'נדיג, אַז דערפאַר, וואָס ער איז געווען טויט-הונגעריג, האָט ער געמוזט פערקויפען די בכורה. דעריבער האָט ער איהם פריהער געגעבען ברויט, כדי צו שטילען זיין הונגער, אַזוי אַז דער פערקויף פאַר דעם נזיד עדשים זאָל נישט מעהר הייסען קיין צוואַנגס-פערקויף. (תורת חיים).

* * *

עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקותי ותורותי.

אין פּלוג איז אַ קשיא, ווי אַזוי האָט דער אויבערשטער מבטיח געווען אברהמ'ן שכר פאַר די מצות, ס'איז דאָך אַ כלל: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט) (אויף דער וועלט איז נישטאָ קיין שכר מצוה). אָבער דאָ שטעהט נישט על אשר (ווייל), נאָר „עקב", און עקב המצות זענען די פּירות פון די מצות, אַזוי ווי עס שטעהט אין משנה (פּאה): אלו דברים [...] המשניות, וועלכע זענען נוגע בין אדם לחבירו, וואָס מענשען האָבען פון זיי אַ הנאה, פאַר אַזעלכע מצות בעקומט מען די פּירות אויף ד ע ר וועלט און דעם קרן, ד. ה. דעם ריכטיגען שכר — בעקומט מען בעולם הבא, אָבער פאַר מצות, וועלכע זענען נור בין אדם למקום, דהיינו, תפילין, ציצית, וואָס מענשען האָבען פון זיי קיין הנאה נישט — בעקומט מען נאָר שכר בעולם הבא. וואָרום אין דער מצות עשה פון גמילות חסדים זענען פאַראַן 2 מצוה-חלקים. 1) דאָס, וואָס מען טוט יענעם אַ טובה. וואָס יענער [...]

סטאַלין

אַ מערקווירדיג כאַראַקטער־בילד פֿון באָלשעוויסטישען דיקטאַטאָר

די „פּאָליט־ביוראָ", וועמענס אויפֿגאַבע עס בעשטעהט אין אויסאַרבייטען די טאַקטיק פֿון קאָמוניסטישען אינטערנאַציאָנאַל און פֿון דער סאָוויעטישער רעגירונג, עקזיסטירט שוין לאַנג נישט אַלס אַ קערפּערשאַפֿט.

סטאַלין אַליין בעשליסט אַלץ, און קיינער וואַגט נישט צו שטעלען זיך געגען איהם. אַפֿילו די, וואָס האָבען דאָס פֿאַריאָהרען געוואַגט צו טאָן, ווי קאַלינין, וואָראָשילאָוו און רודזוטאַק, זענען איצט אויך פֿערוואַנדעלט געוואָרען אין זיינע געהאָרכזאַמע שקלאַפֿען. די אָפּאָזיציאָנעלע גרופּע אין „פּאָליטביוראָ", ריקאָוו, טאָמסקי און בוכאַרין, איז אינגאַנצען צוקלאַפּט. טאָמסקי און בוכאַרין זענען פּראַקטיש בעזייטיגט פֿון דער אַרבייט און ריקאָוו, וועלכער איז פֿריהער געווען דער גײַסטיגער הויפּט־פֿיהרער פֿון דער רעכטער אָפּאָזיציע, האָט לעצטענס אויך אָפּגעקריגען קאַלטע פֿיס און ער זוכט אַ וועג, ווי אַזוי צו קומען צו אַן'אויסגלײַך מיט סטאַלינ'ען. ער וויל נישט פֿערלירען זיין הויכען פּאָסטען, אַלס פּרעמיער פֿון סאָוויעטען־פֿערבאַנד.

וועגען ריקאָוו'ס אונטערגעבען זיך צו סטאַלינ'ען האָט מיר אויספֿיהרליך דערצעהלט דער מיטגליד פֿון צענטראַל־קאָמיטעט וואַרעיקיס, וועלכער איז געווען אין פּאַריז אָנהויב אויגוסט. דאָס, וואָס מען האָט ריקאָוו'ן בעזייטיגט פֿון זיין אַמט אַלס פּרעמיער־מיניסטער פֿון דער רוסישער פֿעדעראַטיווער רעפּובליק (ד. ה. פֿון דער רעפּובליק, וואָס נעמט אין זיך אַרײַן צענטראַל־רוסלאַנד און סיביר) איז געווען אַ שטאַרקער קלאַפּ פֿאַר איהם און ריקאָוו האָט נישט אויסגעהאַלטען. בעזייטיגט האָט איהם סטאַלין אַליין — אָהן דער צושטימונג פֿון „פּאָליטביוראָ". אָפֿיציעל האָט סטאַלין מאָטיווירט זיין בעשלוס מיט דעם, וואָס ריקאָוו האָט כלומר'שט צופֿיל אַרבייט אויף זיינע פּלײצעס און דערבײַ האָט ער אַלס פּרעמיער־מיניסטער פֿון דער „רוסישער פֿעדעראַטיווער רעפּובליק" בעשטימט אויף ריקאָוו'ס פּלאַץ סירצאָוו'ן, אַן'אייניגע פּאַכען גאַרנישט, וועלכער איז אָבער דערפֿאַר אַן'אַבסאָלוט־געהאָרכזאַמער מענש. פּריוואַט אָבער, האָט סטאַלין געהייסען איבערגעבען די פֿאָלגענדע ווערטער:

„דאָס איז אַ וואָרנונג. אויב דו וועסט ווייטער בורען, וועט מען דיך אַרויסטרײַבען אויך פֿון דער רעגירונג, פֿון דעם גאַנצען סאָוויעטען־פֿערבאַנד"...

ריקאָוו האָט זיך דערשראָקען. ער האָט צופֿיל ליב מאַכט און מלוכה־אַרבייט, אום צו ריזיקירען. און צוליב וואָס איינענטליך זאָל ער ריזיקירען, צוליב אידעען? אָבער איהר דאַרפֿט זיך נאָר צו הערען צו זיינעם אַ שמועס צווישען אייניגע בײַ אַ גלעזעל בראַנפֿען. די קאָנטר־רעוואָלוציאָנערע רייד פֿונ'ם סאָוויעטישען פּרעמיער איבערשטײַגען אַלץ, וואָס די פֿערביסענסטע עמיגראַנטישע אַנטי־באָלשעוויסטישע צייטונגען שרײַבען.

סטאַלין איז דאָס איהם מוחל דערפֿאַר, וואָס ער ווייסט, אַז ריקאָוו'ס מאָראַלישער אויטאָריטעט אין דער פּאַרטיי איז זעהר שטאַרק און דערפֿאַר, וואָס ער האַלט איהם פֿאַר אַ זעהר אָנשטענדיגען מענשען.

אַלזאָ, די „פּאָליטביוראָ", די העכסטע מאַכט איבער'ן סאָוויעטען־פֿערבאַנד און איבער'ן קאָמוניסטישען אינטערנאַציאָנאַל, האָט זיך זינט לעצטען יאָהר פֿערוואַנדעלט אין אַן'אַבסאָלוט געהאָרכזאַמער בעראַטונגס־קערפּערשאַפֿט, בײַם דיקטאַטאָר סטאַלין. מען האָט איבערגעלאָזט די דאָזיגע קערפּערשאַפֿט בלויז אַלס אַ דעקאָראַציע, ווייל אַזוי וויל די קאָנסטיטוציע פֿון דער פּאַרטיי. סטאַלין האָט איצט אַ סך אַ גרעסערע ווירקונג און אַ שטאַרקערען אײַנפֿלוס אין דער פּאַרטיי, ווי לענין האָט ווען עס איז געהאַט. ער איז דער אומבעגרענעצטער זעלבסט־הערשער.

די מיטגלידער פֿון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי זענען צו איהם שטאַרק צוגעבונדען דערפֿאַר, וואָס ער איז אויפֿריכטיג; דערפֿאַר, וואָס ער בעזיצט אַ שטאַרקען ווילען און אַלע גלויבען אין זיינע אָרגאַניזאַטאָרישע פֿעהיגקייטען. די קאָמוניסטען פֿיהלען, אַז אָהן איהם וועט אַלץ צו גרונד געהן. אויך פֿיהלט יעדער אַ פּערזענליכע מורא פֿאַר איהם. אָט אַזוי, וואַהרשײַנליך, האָבען אַמאָליגע יאָהרען די רוסישע באָיאַרען (דער העכסטער קלאַס פֿון די רוסישע אַדעליגע) מורא געהאַט פֿאַר דעם צאַר איוואַן גראָזני (איוואַן דער גרויזאַמער).

אָבער די שרעק איז פֿערשטענדליך. בײַ סטאַלינ'ען אין האַנד געפֿינען זיך די „בעשרײַבונגען" פֿון יעדען וויכטיגען מיטגליד פֿון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. אַזוי לאַנג ווי דער מיטגליד פֿון דער פּאַרטיי פֿיהרט זיך אויף געהאָרכזאַם, ליגט זיך די „בעשרײַבונג" אין פּאָרטפֿעל. אָבער באַלד ווי סטאַלין בעמערקט, אַז דער אָדער יענער אָנגעזעהענער מיטגליד פֿון דער פּאַרטיי הויבט אָן אַרויסצוווייזען אַ געוויסע אומצופֿרידענהייט מיט איהם, גראָבט מען גלײַך אויס אַלע „אינפֿאָרמאַציעס" וועגען זיין שטעטיגקייט און וועגען זיינע אַמאָליגע חטאים, און איבער דעם אומגליקליכען'ס קאָפּ הענגט שוין די שווערד פֿון אַ פּאַרטיי־געריכט. וואָס קאָן זיך ענדיגען מיט דעם, וואָס מען וועט דעם אָנגעקלאָגטען פֿערשיקען אין די ווייטע מקומות, אָדער זאָגאַר דערשיסען.

ווען דער פֿאָרזיצענדער פֿון דער אוקראַאינישער רעגירונג, דער אַלטער באָלשעוויק פּעטראָווסקי, האָט גענומען אַרויסווייזען סימנים פֿון אומגעהאָרכזאַמקייט, האָט סטאַלין איהם אַרויסגערופֿען צו זיך, האָט אַרויסגענומען פֿון פּאָרטפֿעל זיין „בעשרײַבונג" און איהם געוויזען:

„דו זעהסט, אין פּאָלטאַוואַ האָסטו זיך אין יאָהר 1905 געקושט מיט'ן איספּראַווניק. זעה, אַז דו זאָלסט נישט האָבען קיין אומאָנגענעהמליכקייטען"...

סטאַלין רעדט מיט אַ זעהר שטאַרקען גרוזינישען אַקצענט. אַ רעדנער איז ער אַ שלעכטער. זיינע רעדעס שרײַבט ער פֿריהער אָן. און ער לעזט זיי פֿאָר זעהר שלעכט. ער קוקט יעדע רגע אין פּאַפּירעל. אַן'אײַנדרוק אויף די צוהערער מאַכען נישט זיינע ווערטער, נאָר זיין ענטשיידענער טאָן און זיינע זשעסטען. איבעריגענס, אַמאָל מאַכען זיינע ווערטער אויך אַן'אײַנדרוק. אויף די זיצונגען פֿון „פּאָליט־ביוראָ" איז סטאַלין אויסערגעוועהנליך גראָב און זאַלצט אָפּט צו זיין רעדע אַפֿילו מיט דרײַ־נאָרענדיגע „מי שברך'ס".

סטאַלין וואוינט אין גאָרקי, אַ דאָרף הינטער מאָסקווא. אין דעמזעלבען הויז, וואו לענין האָט געוואוינט די לעצטע יאָהרען, ווען ער איז געלעגען פּאַראַליזירט. ער לעבט אײַנזאַם און פֿערשלאָסען. ער האַלט אָן פּערזענליכע בעציהונגען מיט איינינע געצעהלטע מענשען: מיט וואָראָשילאָוו'ן, קאַהאַנאָוויטש'ן, אָרדזשאָניקידזע'ן און מיקויאַנ'ען. ער האָט אויך ליב צו פֿערברענגען אַמאָל מיט דער קאָמוניסטישער יוגענד. ער רופֿט אָפֿט אַרויס צו זיך די מיטגלידער פֿון צענטראַל־קאָמיטעט פֿון קאָמוניסטישען יוגענד־פֿערבאַנד. ער שמועסט מיט זיי לאַנג, כדי אויסצוגעפֿינען בײַ זיי די שטימונגען, וואָס הערשען צווישען דעם יונגען קאָמוניסטישען דור. אַמאָל לאַדט ער אײַן צו זיך אַהיים אַ צוויי־דרײַ נאָענטע פֿרײַנד פֿון די אויבערערמאַנטע און פֿערברענגט מיט זיי בײַ אַ גלעזעל בראַנפֿען. אָבער דאָס פּאַסירט זעהר זעלטען, נישט אָפֿטער, ווי דרײַ־פֿיר מאָל דורכ'ן יאָהר. און קאָרטען שפּילט ער קיינמאָל נישט. ער לעזט אַ סך און אַרבייט איבער זיך אַ סך. נישט לאַנג צוריק האָט ער פּלוצלינג אָנגעהויבען זיך צו לערנען ענגליש. צוליב וואָס ער האָט דאָס געטאָן, האָט קיינער נישט געקאָנט פֿערשטעהן. אַ יאָהר צייט האָט ער געהאָרעוועט אויף דער ענגלישער שפּראַך, אָבער אָהן ערפֿאָלג. ער האָט זיך קוים אויסגעלערנט צו לעזען ענגלישע צייטונגען מיט דער הילף פֿון אַ ווערטערבוך און ער האָט עס אָוועקגעוואָרפֿען.

אין גאָרקי, אין דאָרף וואו ער וואוינט, ווערט ער בעשיצט פֿון אַ ספּעציעלער אָפּטיילונג פֿון „גע־פּע־או" (טשעקאַ), וואָס בעשטעהט פֿון פֿופֿצעהן פּערזאָן. יעדען פֿרימאָרגען פֿאָהרט ער קיין מאָסקווא אויף אַ גרויסען און שעהנעם ראָלס־ראָיס־אויטאָמאָביל. אונטערוועגס בעוואַכט אויך פֿון דער „גע־פּע־או" דעם גאַנצען וועג ביז מאָסקווא.

סטאַלין זיצט אַ גאַנצען טאָג אין צענטראַל־קאָמיטעט פֿון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, אַהיים קעהרט ער זיך אום שפּעט אין אָוונט און אַמאָל זיצט ער זאָגאַר שפּעט בײַנאַכט.

ער אַרבייט זיבעצען און אַכצען שעה אין מעת־לעת. פֿאַר זיין פּערזענליך לעבען בלײַבט איהם כמעט קיין צייט נישט. מיט דרײַ יאָהר צוריק, ווען ער האָט בעשלאָסען פֿונאַנדערצוגעהן זיך מיט זיין אַלטער פֿרוי, און חתונה האָבען מיט אַ יונגער, האָט ער אַפֿילו קיין צייט נישט געהאַט צו געהן אין „זאַגס" (אין ביוראָ וואו מען גט־זיך). און מען האָט איהם אָפּגע'גט מיט דעם ערשטען ווײַב דורך אַ צעטעלע, וואָס ער האָט צוגעשיקט מיט אַ ספּעציעלען קוריער.

זיין נײַע פֿרוי האָט נישט לאַנג צוריק איהם געבוירען אַ קינד. אָבער פּונקט אַזוי, ווי קיינער האָט נישט געזעהען די אַלטע פֿרוי, אַזוי זעהט אויך קיינער נישט די נײַע. סטאַלין האַלט איהר אין גאָרקי, פּונקט ווי אין אַן'אַזיאַטישען האַרעם. ער איז אַ דעספּאָט נישט נאָר אין דער פּאָליטיק. זיין דעספּאָטישע נאַטור ווײַזט זיך אויך אַרויס אין ליבע און אין פֿרײַנדשאַפֿט. ער שעצט בלויז די מענשען, וועלכע ער האַלט, אַז זיי קאָנען איהם צו נוץ קומען און זענען נויטיג פֿאַר איהם. ער איז אין ליבע פּונקט אַזוי אומרחמנות'דיג, ווי אין האַס. ער האָט אַלע שטריכען פֿון אַן'אַזיאַטישען דעספּאָט, וועלכער ווייסט נישט פֿון קיין אָפּהאַלט, נישט אין זיינע פֿערלאַנגען און נישט אין זיין כעס.

(ענדע זונטאָג)

פֿון דער סדרה

(ענדע פֿון זייט 7)

פֿאַר דעם ערשטען בעקומט מען פּירות בעולם הזה און פֿאַר דעם צווייטען בעקומט מען שכר בעולם הבא. באמת איז נישט בנמצא אויף דער וועלט קיין שכר אויף איינער פֿון די מצות התורה. אברהם האָט נאָר בעקומען, ווי געזאָגט, די פּירות. (באר מים חיים)

* * *

בעבור תברכך נפשי בטרם אמות.

פֿאַרוואָס האָט יצחק נאָר געוואָלט בענשען עשו'ן, אייגענטליך האָט ער דאָך געברויכט צו בענשען אַלע זיינע קינדער, אַזוי ווי יעקב האָט געטאָן? דאָס איז געווען אַ סבה מן השמים, ווײַל יצחק'ס ברכות זענען געווען פֿאַר די קומענדיגע דורות, ווען, אַלזאָ, יצחק'ס רצון וואָלט אין תחילת זיין צו בענשען יעקב'ן, וואָלט די מדת הדין געקאָנט מקטרג זיין, זאָגענדיג, אַז אויסשליסליך אַזעלכע יורשן ווי יעקב דאַרפֿען געבענשט צו ווערען, איצט אָבער, אַז זיין רצון איז געווען צו בענשען עשו'ן, קאָן די מדת הדין גאָרנישט טענה'ן, אַזוי אַז די ברכות זענען חל אויף אַלע יורשן, וואָרום אַלע זענען זיי דאָך נישט ערגער, ווי עשו. (אדמו"ר ר' יצחק ז"ל מוואָרקי).

* * *

ויחרד יצחק חרדה גדולה — ואברכהו גם ברוך יהיה.

פֿאַרוואָס איז יצחק עפּיס געווען אַזוי שטאַרק דערשראָקען? דערפֿאַר, וואָס ער האָט געוואוסט, אַז זיין ברכה וועט פֿערווירקליכט ווערען, אַזוי ווי דער תנא ר' חנינא בן דוסא האָט געזאָגט (ברכות ל"ג): ווען מײַן תפֿלה איז שגורה (געלייפֿיג) אין מײַן מויל, דעמאָלט ווייס איך, אַז די תפֿלה איז פֿון אויבערשטען אָנגענומען. (כתב יד פֿון נחלת ברוך ז"ל).

יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי.

עשו איז געווען, טראָץ זיין רשעות, זעהר נזהר אין כבוד אב. דעריבער האָט ער נישט געוואָלט איצט הרג'ענען יעקב'ן כדי מען זאָל נישט זאָגען, אַז יצחק האָט אַ געוויסען שולד אין דעם מאָרד, צוליב דעם, וואָס ער האָט אַוועקגעגעבען יעקב'ן די ברכות. אָבער עשו האָט בײַ זיך געטראַכט, ס'וועט דאָך שוין נישט לאַנג דויערען, ווי מײַן פֿאָטער וועט שטאַרבען, דעמאָלט וועט זיין אַ גוטע געלעגענהייט דאָס צו טאָן, ווײַל איך וועל מיך קריגען מיט מײַן ברודער יעקב צוליב דער ירושה. דאָס האָט געלערנט פֿון זיין חבר קין, וואָס האָט אויך גע'הרג'עט הבל'ן, קריגענדיג זיך איבער דער ירושה, ווי די גמרא טײַטשט דעם פּסוק (בראשית) ויהי בהיותם בשדה, ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו. זיי האָבען זיך געהאַמבערט וועגען אַ פֿעלד און דעמאָלט האָט ער דעם מאָרד אויסגעפֿיהרט.

און וואָס עשו האָט זיך דאָ אויסגעדריקט „יעקב אחי", מײַן ברודער יעקב, אייגענטליך בעת ס'האָט געהאַלטען בײַם הרג'ענען איהם, פּאַסט זיך דאָס גאָר נישט. נאָר עשו האָט געוואוסט, אַז יעקב איז פֿיזיש שטאַרקער פֿון איהם, ווי עס זעהט אויס פֿון פּסוק (ויצא ג') „ויגל את האבן מעל פי הבאר", דעריבער האָט ער געזאָגט, איך וועל מיך מבלבל מר'שט שטעלען ווי אַ ברודער, אַזוי אַרום וועל איך הינטען־אַרום איהם קאָנען אומברענגען. קין האָט זיך אויך אַזוי געפֿיהרט, ווי ס'איז אויבען דערמאָנט: „על הבל אחיו", ערקלערען די חז"ל, אַז קין האָט איהם געוויזען ברודערליכע ליבשאַפֿט. (באר מים חיים).

—0—

לעטישע סאָציאַל־דעמאָקראַטען האָבען געפֿרעגט אַ שאלה בײַם ריגער רב,

צי מען מעג זינגען אויף די קונסט־ברעטער „אלי אלי".

(אַ בריף פֿון ריגע)

אין ריגער טעאַטער־ און קונסט־וועלט פֿערנעמט אַ כבוד'יגען אָרט דער לעטישער „דאַילעס־טעאַטער", וועלכער האָט זיך שוין בעוואוסט געמאַכט מיט זיינע סטיליזירטע אויפֿפֿיהרונגען. אַ גאַנצע רייה פּיעסען זענען דורך דעם דאָזיגען טעאַטער געשטעלט געוואָרען. דער עיקר פֿונ'ם אייראָפּעאישען רעפּערטואַר. „דאַיל־טעאַטער" מאַכט פּרובען צו געהן אויפֿ'ן וועג פֿון די מאָדערנע רוסישע טעאַטרען, שטרעבענדיג צו געבען קאָנסטרוקטיווע פֿערשטעלונגען. לעצטענס האָט דאָס טעאַטער געמאַכט אַ פּרוב און אויפֿגעפֿיהרט אַן'אינסצענירונג פֿונ'ם ראָמאַן „לאַזיק ראָיטשוואַנעץ" פֿונ'ם בעוואוסטען יודיש־רוסישען שרײַבער איליאַ ערענבורג.

די פּיעסע הויבט זיך אָן אין סאָוויעטען־רוסלאַנד, וואו דער העלד לאַזיק מאַכט דורך אַ רייה גלגולים אויפֿ'ן פּאָן פֿון דער איצטיגער רוסישער ווירקליכקייט. נאָכדעם קײַקלט ער זיך אַרום איבער פּוילען, דײַטשלאַנד, פֿראַנקרײַך און לסוף קומט ער אָן אַלס עמיגראַנט אין פּאַלעסטינא. דאָ פּאַסירען מיט איהם מערקווירדיגע זאַכען: פֿון איין זייט שלאָגען איהם די אַראַבער ווי אַ יוד, פֿון דער אַנדערער זייט — די ענגלישע בעאַמטע, וואָס נעמען איהם אָן פֿאַר אַ קאָמוניסט. בכלל איז זיין לאַגע נישט קיין געהויבענע. ער איז ווי אַ מין פּילקע, וואָס ווערט געוואָרפֿען און געשלײַדערט אָהן אַן'אויפֿהער דורכ'ן גורל. עס איז אַ טראַגי־קאָמישע פֿיגור, וואָס פֿערלירט נישט בײַ די פֿערשידענע סיטואַציעס זיינע טיפּישע אייגענשאַפֿטען און צוגלײַך דערמוט אַ ביטערע סאַטירע אויפֿ'ן גאַנצען לעבען פֿון אונזערע טעג. אגב ווערט ער זעהר אינטערעסאַנט דורכגעפֿיהרט דורכ'ן זעלטען בעגאַבטען אַרטיסט מיטרעוויז.

איז אָבער איליאַ ערענבורג אַ פֿעליעטאָניסטישער ראָמאַניסט, וואָס האָט ליב צו אָפּערירען מיט פֿערשידענע סתירות און היפוכים, מיט שאַרפֿזיניגע ווערטלעך און אַפֿאָריזמען. מאַנכעס מאָל פֿאַלט ער אַפֿילו אַרײַן אין אַ טאָן פֿון ליצנות און מאַכט חוזק פֿון דער גאַנצער וועלט. ווי יעדער מאָדערנער סקעפּטיקער דערברענגט ער אָפֿטמאָל זיין סאַטירע ביז צו ציניזם. נאָר עס פֿיהרט זיך, אַז קונסטלער איז מען מוחל אַ סך זאַכען. האָט איליאַ ערענבורג געשילדערט אַ קאַבאַרעט אין תל־אביב. די „גורלס", בעת זיי טאַנצען דאָרט האַלב־נאַקעטע, האָבען נישט צו זינגען קיין אַנדער ליד, ווי... „אלי, אלי". וואָלט אפֿשר דער „דאַילעם טעאַטער" אויף דעם קיין גרויס אַכטונג נישט געלייגט. מחמת, וואָס איז די נפֿקא־מינה, וועלכע לידלעך ענגלישע, אָדער יודישע גערלס זינגען אין אַ קאַבאַרעט. דערצו נאָך אין א"י. ענדיגט זיך אָבער דער „אלי, אלי", ווי בעוואוסט מיט אַ שמע ישראל. און שמע ישראל איז דאָך אַ זאַך, וואָס שמעקט שוין מיט רעליגיע. דער „דאַילעם טעאַטער" געפֿינט זיך אונטערן פּראָטעקטאָראַט פֿון דער לעטישער סאָציאַלדעמאָקראַטיע, וואָס בעציהען זיך לאָיאַל אי צו אַנדערע נאַציאָנאַליטעטען, אי צו אַנדערע רעליגיעס.

האָט די דירעקציע פֿון טעאַטער בעשלאָסען זיך צו ווענדען אין ריגער ראַבינאַט מיט דער שאלה, צי וועלען נישט בעלײדיגט ווערען די יודישע רעליגיעזע געפֿיהלען, אויב מען וועט זינגען „אלי, אלי" אין אַ קאַבאַרעט אויף דער סצענע פֿונ'ם „דאַילעם טעאַטער".

אויצט דער משיקאַווער קוריאָז: אַ סאָצ. דעם. דירעקטאָר פֿון „דאַילים טעאַטער" האָט מורא געהאַט „אַוועקצושטעלען" דאָס ליד „אלי, אלי" בײַ אַזאַ טאַנין־אינסצענירונג, וועלכע קען, חס ושלום, פֿערלעצען די רעליגיעזע געפֿיהלען. כדי יוצא צו זיין פֿאַר זיך און פֿאַר לײַטען, איז ער געפֿאַלען אויף אַ פּשוטע המצאה. ער האָט געפֿרעגט אַ שאלה בײַם ריגער רב:

— צי מ'מעג אין „דאַילים־טעאַטער" זינגען און טאַנצען „אלי, אלי". אַזוי ווי מיר פֿערשטעהען עס, אָדער מען טאָר נישט?

מען דערצעהלט, אַז דער רב האָט מעיין געווען אין ש"ס און פּוסקים, ראשונים און אחרונים און אַרויסגעטראָגען זיין פּסק־דין:

— מען מעג!

מיט אַ לײַכטען האַרצען האָט דער „דאַילעס־טעאַטער" בכן גע'כשר'ט „אלי, אלי" און האָט מזכה געווען דעם עולם מיט דעם „אלי־טאַנץ".

בכן איז דער רב כשר, דער „דאַילעס־טעאַטער" כשר, „אלי, אלי" כשר און דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער דירעקטאָר איז שוין אודאי און אודאי כשר.

אויף אַזאַ אופֿן האָט דער „דאַילעס־טעאַטער" בעקומען אַ הכשר פֿאַר'ן תל־אביב'ער קאַבאַרעט אויף צו זינגען „אלי אלי".

ק.

אויף אַ חתונה בײַ עסקימאָסען

בעשרײַבונג פֿונ'ם אינטימען לעבען פֿון דער פֿרוי בײַ די הײַנטיגע עסקימאָסען

זי איז דאָך ערגיצוואו פֿאַרהאַן די צופֿרידענע, די גליקליכע פֿרוי. אמת, מען דאַרף אויספֿאָהרען ימים און לענדער איידער מען געפֿינט זי. אָבער דעם זשורנאַליסט פֿון אַ בערלינער צייטונג, וועלכער האָט אויסגערייזט אַ וועלט, איז עס דאָך געלונגען. ער האָט מיט זיינע אייגענע אויגען זוכה געווען צו זעהען אָט דעם וועלטענס פֿענאָמען — די פֿרוי, וועלכע איז צופֿרידען מיט איהר גורל און אַפֿילו פֿון דער אָנגעהויערער אומרוהיגקייט פֿון איהר געשלעכט איבער דער גאַנצער וועלט. אפֿשר נעמט זיך איהר צופֿרידענהייט דערפֿון, וואָס זי איז גאַנץ ווײַט פֿון ציוויליזאַציע און האָט אַלץ, וואָס איהר קליינער מוח קאָן זיך ווינשען.

דאָס איז די עסקימאָסין.

דער דײַטשער זשורנאַליסט איז געווען דערבײַ, ווי אַן'עסקימאָסין האָט חתונה געהאַט. דאָס הייסט, ער איז נישט געווען בײַם אָנהויב פֿון שידוך. ווײַל דאָס מיידעל ווערט פֿערקנס'ט פֿאַלה, ווי עס ווערט געבוירען און קריגט אַ נאָמען. און די פֿערלאָבונג ווערט כמעט קיינמאָל נישט צוריסען. צוערשט ווערט דאָס קליינע מיידעל אַרומגעטראָגען אין דער מוטער'ס זעקעל אויף דער פּלײצע, און ווערט זעהר געבאַלעוועט. ווען עס ווערט אַלט עטליכע חדשים דאַרף עס שוין קאָנען אַרומקריכען איבער'ן געצעלט, אָדער איבער די בערגע פֿעלען פֿון דעם שנײ־הויז. אין דעם עלטער בעקומט זי אויך איהר ערשטע שפּילצייג, וועלכע טרעט דערנאָך אָפּ דעם אָרט צו מיניאַטור־כלים — קאָפּיע פֿון דער מוטער'ס כלים און דער באַלעבאַטישקייט. און דערמיט הויבט זיך אָן איהר אייגענטליכע ערציהונג, די ערציהונג אַלס פֿרוי.

אַ דאַנק אָט די קליינע מאָדעלען לערנט זיך דאָס מיידעל אויס, ווי אַזוי זיך צו בעגעהן מיט דעם געצייג פֿון איהר שפּעטערדיגער בעשעפֿטיגונג און קריגט די ערפֿאַהרונג, וועלכע וועט איהר שפּעטער שטאַרק צו נוץ קומען. איינע פֿון די וויכטיגסטע זאַכען, וואָס זי מוז זיך אויסלערנען, איז ווי אומצוגעהן מיט אַ לאָמפּ, וואָס עס פֿאָדערט אַ גרויסע געניטקייט. די לאָמפּ שטעלט מיט זיך פֿאָר אַ שאָל אין דער פֿאָרם פֿון אַ האַלבער לבנה, אָנגעפֿילט מיט ים־הונד־אויל, און עס איז אַ גאַנצע קונסט אַרײַנצוציען דאָס קנויטעל און האַלטען עס רוהיג, כדי די לאָמפּ זאָל נישט טשאַדען.

איהר ערשטע בעקאַנטשאַפֿט מיט שנײַדערײַ קומט פֿאָר, ווען דאָס קליינע מיידעל הויבט אָן מיט אַ ביינערנער נאָדעל און פֿאָדים צו נייהען פּוּטער־קליידלעך פֿאַר איהרע הילצערנע ליאַלקעס. איהר מוטערליכער אינסטינקט ווערט אַנטוויקעלט, ווײַל איהר קומט אויס אָפֿטמאָל צו געבען אַכטונג אויף די קלענערע קינדער, אַרומגעהן אַרום זיי, שפּילען זיך מיט זיי, און זינגען האָבען פֿאַר זיי דאָס עסען. זי ווײַזט געוועהנליך אַרויס צו די קינדער אַ שטאַרקע ליבע. בעזונדערס, ווען זי איז שוין גענוג גרויס אַרומצוטראָגען אויפֿ'ן איהר אייגענעם זאַק. און דעם עלטער צווישען צוועלף און פֿערצען יאָהר קאָן זי שוין אויסגעצייכענט נייהען און קאָן פֿיהרען די גאַנצע באַלעבאַטישקייט פֿון געצעלט. זי קאָן אויך צורעכט מאַכען דאָס שנײ־בעט אין דעם „איגלו" און דערמיט איז זי שוין אַ פֿערטיגע פֿרוי, אַלעס פֿאַלס וואָס אָנבעטרעפֿט אַרבייט. צו זעכצען, זיבעצען יאָהר איז זי אַ דערוואַקסענע. און דאַן מאַכט זי זיך אַליין איהר ערשט לאַנג קלייד מיט אַ קינדער־זאַק אויפֿ'ן רוקען, אַזאַ ווי איהר מוטער טראָגט. דאָס איז אַ צייכען פֿאַר איהר אויסערוועהלטען, אַז זי קאָן שוין חתונה האָבען.

עס קאָן געמאַכט זיין, אַז ער זאָל אין דער צייט גאָרנישט זיין אין דעם אייגענעם דאָרף, נאָר ערגיץ ווײַט. אָבער די דאָזיגע גרויסע געשעהעניש ווערט איהם מיטגעטיילט און דעמאָלט לאָזט ער זיך גלײַך אַוועק אין וועג, אָפּצונעהמען זיין כלה. לויט די זיטען פֿון די עסקימאָסען, ווײַזט ער נישט אַרויס קיין שום אונגעדולד צו קריגען זיין כלה, כאָטש ער פּוצט אויס מיט גרויס פּראַכט דעם שליטען, געשפּאַנט מיט הינט, וועלכער וועט דאַרפֿען ברענגען זיין כלה צו איהם אַהיים. ער זאָגט קיינעם נישט אויס דעם צוועק פֿון זיין רייזע. און עס ווערט פֿעררעכענט פֿאַר דער גרעסטער אומהעפֿליכקייט צו געבען איהם די מינדעסטע אָנצוהערעניש וועגען דעם, כאָטש אַלע ווייסען דעם סוד.

דער חתן פֿאָהרט נישט גלײַך אין דאָרף, וואו זיין צוקונפֿטיגע פֿרוי לעבט, נאָר בלײַבט אונגעפֿעהר אַן'איבערנאַכט טאָג אונטערוועגס, אָפּשטאַטענדיג ווייזיטען אין אַנדערע דערפֿער. ווען ער איז שוין ענדליך נישט ווײַט פֿון איהר, פֿערפֿאָהרט ער אויך נישט גלײַך צום געצעלט פֿון איהר פֿאָטער. נאָר ער לאָזט זיך פֿריהער אַוועק צום ווײַטסטען שנײ־שטיבעל אין דער קאָלאָניע. און אַזוי געהט ער צוגאַסט פֿון איין „איגלו" אין אַנדערען, ווי ער וואָלט אינגאַנצען פֿערגעסען דעם אמת'ען צוועק פֿון זיין רייזע. און די געשפּרעכען, וואָס מען פֿיהרט, זענען אַלץ נייטראַלע, וואָס בעריהרען נישט דעם דעליקאַטען ענין. מען רעדט וועגען וועטער, וועגען יאַגד.

ענדליך קומט ער אויך אין הויז פֿון זיין צוקונפֿטיגען שווער. אָבער די עטיקעטע פֿאָדערט, ער זאָל נישט גלײַך אָנהויבען רעדען וועגען דעם עיקר. אַ לאַנגע צייט שווײַגט ער. און אַז ער האָט שוין מיט מזל געזאָגט עטליכע ווערטער, וואַרט ער נאָך לענגער, איידער ער הויבט אָן רעדען צו זיין כלה. בעת דעם ערשטען שמועס איז ער אויסערגעוועהנליך קאַלט. און ער צוואַרעמט זיך סוף כל סוף און זאָגט וועגען וואָס ער איז געקומען, ברעכט די כלה אויס אין אַ געוויין און קווענקעלט זיך, צי זאָל זי מיט איהם מיטגעהן. די סצענע דאַרף אָבער נישט גענומען ווערען זעהר ערנסט. די סצענע דאַרף באַיין אופֿן נישט אויסגעטײַטשט ווערען, אַז זי האָט איהר חתן פֿײַנד און וויל מיט איהם נישט געהן. צניעות און גוטע זיטען פֿאָדערען, אַז זי זאָל נישט אַרויסווײַזען איהר שמחה. עס איז עפּיס שעהנער, ווײַבליכער צו פּראָטעסטירען און אַפֿילו צו פֿערגיסען טרערען.

נאָך אַ קורצער צייט גיט זי אָבער נאָך, און דעמאָלט פֿאָהרען בײַדע אַוועק אין שליטען צו דעם פּלאַץ, וואו איהר מאַן וואוינט. ווען זיי זענען שוין בײַדע אײַנגעאָרדענט אין זייער נײַער היים, איז די צייט פֿון „פּיעשטשען" נאָך ווײַט נישט אַריבער. די יונגע פֿרוי ערלויבט זיך גערן דעם שפּאַס צו ענטלויפֿען צוריק צו איהרע עלטערן, ווען דער מאַן איז פֿערנומען אויף יאַגד. עס טרעפֿט, אַז ער איז געצוואונגען אַ פּאָר מאָל צו ברענגען זי פֿון טאַטע־מאַמען צו זיך אין געצעלט, ביז זי וויליגט אײַן צו פֿערבלײַבען טאַקע אויף אַן'אמת. אָבער דאָס אַלץ איז אַ טייל פֿון פּראָגראַם, און מען וואָלט איהם אָנגעקוקט, ווי משוגע, ווען ער נעמט עס אויף נישט ווי אַ נאַטירליכע ערשײַנונג.

ווען עס פֿעהלען אַפֿילו חתונה־מתנות און די חתונה אַליין געהט צו אָהן צערעמאָניעס, איז אָבער די הייראַט כמעט שטענדיג אַ פֿעסטע, אַ דויערהאַפֿטע, כאָטש מאַן און ווײַב האָבען דאָס רעכט צו פֿערלאָזען איינער דעם אַנדערען, טוען זיי עס אָבער נישט. בײַ אַלע עסקימאָסען, וועלכע דער בערלינער זשורנאַליסט קען, האָט ער געפֿונען נאָר איין פֿאַל, ווען אַ פֿרוי האָט ערנסט פֿערלאָזט דעם מאַן. דאָס איז געשעהען דערפֿאַר, ווײַל ער איז געווען אַ שוואַכלינג און זי האָט געהאַט די גאַנצע דעה אין הויז. זי האָט איהם פֿײַנד געקריגען, פֿערלוירען יעדען רעספּעקט פֿאַר איהם און דורך קיין זאַך נישט געפֿיהלט זיך געבונדען צו איהם.

אַן'עסקימאָסין וועט נישט פֿערטראָגען קיין טיראַן איבער זיך. זי איז אָבער גענוג ווײַבליך צו וועלען האָבען אַ האַר און אַ חבר.

—0—

דרייסטער איינבראך אין באביאצקיס פאבריק

פאליציי קומט צו דער רעכטער צייט און פערבעט די גנבים אין אויספ.-אמט

(§) אין באביאצקי'ס פאבריק אויף קאראלעווער שאסע איז נעכטען ביי נאכט געמאכט געווארען א דרייסטער איינבראך און גאר עפּעס א גליקליכער [illegible], האט געשטערט די איינברעכער אויסצופּלונדערן די פאבריק. [illegible] געווען איז עס ארום 3 ביינאכט.

אויפ'ן קאראלעווער שאסע איז פאר־ביי־געפאהרען א פורמאן מיט א מיסט־וואגען. דער פורמאן האט אין דער פינס־טערניש פלוצלונג בעמערקט, ווי עפּעס א מענש דראפּעט זיך ארויף אויף א פענסטער פון ערשטען שטאק אין דער פאבריק און קריכט דארט אריין. פער־שמעהענדיג, אז דאס איז א גנב, דאס ער געלאזט שטעהען דעם פערד און וואַ־גען און געלאפען אין נאהנטסטע פאלי־ציי־קאמיסאריאט מעלדען, וואס ער האט געזעהן. פון קאמיסאריאט האט תיכף ארויסגערירט אן אפּטיילונג פון 15 פּאָ־ליציאנטען און זיי האבען ארומגערינ־גלט די פאבריק. די גנבים זענען געווען אזוי פארניכטעט, אז זיי האבען אוועקגע־שטעלט איינעם אויף דער וואך, אז ער זאל זיי צו וויסען טון, צי עס דראָהט עפּעס א געפאהר. דערזעהענדיג די אנ־קומענדע פאליציי האט דער גנב אויף דער וואך געגעבען א סיגנאל און פון פענצטער זענען תיכף ארויסגעשפּרונ־גען עטליכע פערשוין און אנגעהויבען צו אנטלויפען פאליציי האט זיי נאכגע־יאגט, אבער עס איז זיי נאר געלונגען צו כאפּען איינעם פון די חברה־לייט, אדאם קאשוגסקי, א לאדזשער גנב. די אי־בעריגע זענען נעלם געווארען. די פאליציי האט זיך אבער ווייטער גענומען זוכען די גנבים, און פלוצלונג האט א פאלי־ציאנט בעמערקט, ווי צווישען די פענסטער וואס שטעהען אויפ'ן הויף בעוועגט זיך עפּעס. זיי האבען תיכף ארומגערינגעלט די פענסטער און מ'האט זיי אנגעהויבען בודק צו זיין. דער רעזולטאט איז געווען אן איבעראשענדער. פון הינטער די פע־סער האט מען ארויסגעשלעפּט, איינעם ביי איינעם, דריי שטיק גוט־בעקאנטע לאדזשער גנבים ואילה הם: אנטאני באַ־נאשיאק, יאן אוטשאַרעק און יוזעף אַר־לאוו. מ'האט די חברה אפּגעפיהרט אין אויספאָרשונגס־אמט, ווי מ'האט זיי ערשט רעכט בודק געווען און געפונען ביי זיי א הופּש־ביסעל כלים צו ברעכען ווענד, אייזען און מורען. פערשטעהט זיך, אז די חברה־לייט האט מען שוין מעהר נישט אפּגעלאזט אויף דער פריי.

—0—

געלעגט א סעקוועסטער אויף... קאשטשושקא'ס דענקמאל

[illegible] מיט קאשטשושקא'ס דענקמאל אויפ'ן [illegible]־פלאץ געהט עס עפּעס מיט [illegible] פומער אראפּ. יעדעס מאל מאכט [illegible] א נייער „סענק" און לאדז האט נאך [illegible] נישט די זכיה צו האבען א דענק[illegible] מיט ליטען גלייך.

[illegible] אנצט דערוויסען מיר זיך, אז דער מא[illegible] סטראט האט נאך ארויפגעלעגט א [illegible] סעקוועסטער אויפ'ן גיפסענעם מאדעל פונ'ם דענקמאל, ווייל די פירמע, וואס האט געמאלט פון איהם אפּגיסען א בראנזענע פיגור, האט איהם נישט פער־ענדיגט צום טערמין.

און דער 4. עקיגער קאסטען אויפ'ן פריייהייטס־פלאץ האט נאך אלץ א פּנים פון דער צובראכענער נח'ס תיבה און ווארט אויף א תיקון.

ערעסטירט אנ'אפעריסט,

וואס האט אויסגעגנאַרט וועקסלען צו דיסקאנטירען און פערשוואונדען געווארען מיט'ן געלד

(וו) דינסטאג ביינאכט האט די פּאָ־ליציי ערעסטירט אין א וואוינונג אויף [illegible]גאינזקאווא 35 א געוויסען מעאדאר [illegible]ליץ, וועלכער האט זיך פערנומען מיט [illegible]סקאנטא־מעקלעריי. האלץ האט צוגע־[illegible]מען ביי זיינע קליענטען א געוויסע סו־מע וועקסלען אויף א סומע פון קנאפּע 10 טויזענד זל. און פערשוואונדען גע־ווארען מיט'ן געלד. נאך לאנגע זוכע־נישען האט איהם די פאליציי ערעפּ־נעכטען אוועגד געפונען און ערעסטירט.

ערעסטירט א באנדע אינטערוואַרפערס פון „מציאות"

דער פיהרער פון דער באנדע איז א מענש מיט א פאטענט

(§) זייט א געוויסע צייט גראסירט [illegible] לאדז און אויף דער פראווינץ א באנד[illegible] גנבים, וואס פערנעהמט זיך מיט [illegible]אונטערוואַרפען מציאות. און פיל נאאי־[illegible] מענשען זענען שוין דערביי געשט[illegible] [illegible]לט געווארען. א לאנגע צייט האט מען [illegible]שט געקאנט דערגעהן, ווער עס זענען [illegible] דאזיגע „אונטערוואַרפערס". נאך א [illegible]נגער חקירה ודרישה איז די פאליציי [illegible]פאלען אויף די שפּורען פון איינעם [illegible] סמאלסקי, אז ער זאל דאס זיין [illegible] פיהרער פון דער באנדע.

[illegible] פאליציי איז דערגאנגען, אז סמאלסקי [illegible]ינט אויף דער וולאזלאווסקא 19. ער [illegible]גענומט דארט א דירה אויפ'ן ערשטען [illegible]אק, האנדעלט מיט שנוט־סחורה און האט א פאטענט 4. קאטעגאריע.

פאליציי האט דעם חברה־מאן גענומען אויפ'ן אויג און דער פערדאכט האט זיך אלץ מעהר פערשטארקט. נעכטען פארמיטאג איז די פאליציי אריין צו איהם אין דער וואוינונג און איהם ערעס־טירט מיט נאך 3 חברה־לייט, וואס זע־נען ביי איהם געזעסען און געשפּילט אין קארטען. אין אויספאָרשונגס־אמט האט זיך סמאלסקי מודה געווען, אז ער איז דאס טאקע דער „עלטסטער" פון די „אונטערוואַרפערס" און דער האנדעל מיט שניט־סחורה האט ער נאר געפיהרט למראית עין, כדי מען זאל נישט דער־געהן, וואס עס איז זיין פאקטישע בעשעפטיגונג.

שרעקליכער טויט אונטער א וואגען

די רעדער האבען אפּגעשניטען דעם קאפּ פון א פויערטע

(§) אויפ'ן קראשעוו — טושינער [illegible]סע האט נעכטען פאסירט א שוידער[illegible] [illegible]ער פארפאל. די פויערטע מאריאנא [illegible]רומילאווסקא איז געפאהרען מיט א [illegible]מאנקע אין שטאט אריין און זי איז [illegible]ינגעשלאפען אויפ'ן וואגען. אין מיטען שלאף איז זי ארונטערגעפאלען פון וואגען אונטער די רעדער פון אנ'אנקומענדיגען שווערען לאסט־וואגען. די שווערע רעד־דער פונ'ם לאסט וואגען האבען איהר אפּגעשניטען דעם קאפּ.

3 יאהר תפיסה פאר באנדיטען־אנפאלן אויף מילך־הענדלערינס

(ב) קאראל וולאזלא האט אפּגעוואַרט [illegible]יפ'ן פאביאַניצער שאסע די יודישע [illegible]ילך־הענדלערין אלטע סקורקאווסקא, [illegible]עלכע ער האט בעגלייט א שטיקעל [illegible]עג'ס און דערנאך פון איהר געפאדערט [illegible] געלד. די פרוי האט ערקלערט, אז זי [illegible]אט נישט קיין געלד. וולאזלא האט [illegible]יהר נישט געגלויבט, זי אנידערגעוואָר־[illegible]ען אויף דער ערד, צוגענומען דאס גאנ־צע געלד, אויסגענאַסען דער יודינע'ס מילך און איז אוועק. דערזעלבער וולאז־לא האט שפּעטער געטראפען די פרוי סטאַניסלאווא רעמסקא. אויך זי האט ער אומגעוואָרפען, צוגענומען ביי איהר 30 זל. און איז נעלם געווארען. דאס איז געשעהן אין איין טאג. ער איז ערעס־טירט געווארען. נעכטען איז ער פער־משפּט געווארען אויף 3 יאהר תפיסה.

די טעטיגקייט פון דער נאכט־פּאגאטאוויע

דעם חודש האט די נאכט־פּאגאטאָ־וויע ביי „לינת הצדק", אין משך פון חודש נאוועמבער ערטיילט הילף ביי 506 פארפאלען. 464 פארפאלען ביי יו־דען און 42 ביי קריסטען. דערפון: 177 מענער, 212 פרויען און 117 קינדער.

אפּגעפיהרט געווארען אין שפּיטאל אריין צו באלדיגע אפּעראציעס זענען 8 פּערזאָן.

דער קאמף געגען דיפטעריט.

דער שטאטישער קאמיטעט צו בעק־קעמפען דיפטעריט אָרדענט אן זונטאג דעם 8־טען ד. ח. 5 נאכט. א פארלעזונג אויף דער טעמא: „דער קאמף מיט דיפטעריט". די פארלעזונג וועט האלטען די דאצענטין פון דער ווארשאווער או־ניווערזיטעט ד"ר ח. ספּאראוו. דער איינ־גאנג איז פריי.

קאמף וועגען זונטאג אין די רעזורעס

(§) די ארגאניזאציעס פון די פריי־זיר־מייסטער'ס בעמיהען זיך שוין א לענ־גערע צייט ביי דער רעגירונג, אז מען זאל זיי ערלויבען אפּענצוהאלטען די רעז־זורעס אין זונטאג און חגא. צו דעם צוועק האבען זיי די פאריגע וואך צו־נויפגערופען א צוזאמענפאהר קיין ווער־שא, וואו עס איז בעשלאסען געווארען ענערגיש צו פאדערען ביי דער רעגירונג אז עס זאל זיי געגעבען ווערען די דא־זיגע הנחה.

די פריזיר־ארבייטער זענען אבער נישט צופרידען דערפון, אנגוויזענדיג, אז דער־מיט ווערט געמאכט אנ'אטענטאט אויף דער 46 שעה'דיגער ארבייטס־וואך און זיי האבען בעשלאסען צונויפצורופען פּראטעסט־מיטינגען געגען די פריזיר־מייסטער'ס.

מאנטאג דעם 9. ד. ח. קומט פאר אזא פּראטעסט־מיטינג ביי אונז אין לאדז, אויף פּיעטריקאווער 79.

בלוטיגער אנפאל אויף א יוד

מיט דורכגעלעכערטע לונגען פון א קויל אנטלויפט ער פון די באנדיטען

(§) הינטער וויעלון איז נעכטען אוים נעפיהרט געווארען א געהיימניספולער אנפאל. אויפ'ן שאסע, וואס פיהרט פון שעראדז קיין וויעלון איז געפאהרען אויף זיין ברימשקע ה' יאקוב־הערש מייערא־וויטש, נישט ווייט פון וויעלון זענען פון די קוסטעס ארויס 2 בעוואפענטע באנ־דיטען אין מאסקעס, און האבען בעפאה־לען דעם יוד זיך אפּצושטעלען. זעהענ־דיג באנדיטען, האט דער יוד אנגעטרי־בען זיינע פערד, וועלכע האבען גענומען לויפען אין גאלאפּ. די באנדיטען האבען דעם יוד נאכגעשאסען, אבער ער האט כסדר אנגעיאגט די פערד. קוים מיט צרות איז ער ארייגעקומען קיין וויעלון, וואו ער איז ביי דער געבייטע פון דער פאליציי־קאמאנדא אראפּגעפאלען א פער'חלש'טער פון דער קעלטע. ווען א דאקטאר האט מייעראוויטש'ן אפּגעמוס־טערט, האט ער דערצעהלט וועגען אנ־פאל. מייעראוויטש'ס געזונד צושטאנד איז געפעהרליך, ווייל א קויל האט איהם דורכגעלעכערט די לונגען.

אנטענע־טורעם צו דער לאדזשער ראדיא־סטאציע

היינטיגע וואך וועלען שוין נעפראבט ווערען קיין לאדז די בעשטאנד־טיילען פון דעם אנטענע־טורעם צו דער ראדיא־סטאציע, וואס פּויט זי ראיין אונזער שטאט, אויף דער אנזשעניערסקא גאס. דער אנטענע־טורעם וועט אין דער נאָ־ענטסטער צייט מאנטירט ווערען.

אפּגעלעגט די ליקווידאציע פון קריין־פערבאנד פון די קראנקען־קאסעס

די שוין־רעצידירטע ליקווידאציע פון קריין־פערבאנד פון די קראנקען־קאסעס פון לאדזשער ראיאן איז אין לעצטען מאמענט אפּגעלעגט געווארען ביז'ן 1. יאנואר 130. אין דעם טערמין, וועט אויך אפּגעגעבען ווערען צום עפּענטלי־כען געברויך דאס קראנקען־קאסע שפּי־טאל, וואס ווערט אוצט פערענדיגט.

פאלקס־אוניווערזיטעט ביי „התאחדות"

די רעפּעארטען וועלכע ס'אָרדענט אײן די יודישע פאלקס־אוניווערזיטעט און אונזער שטאט האבען ארויסגערופען א גרויסען אינטערעס. די לעצטע 2 רעפע־ראטען פון די ה"ה: ד"ר ווילהעלם פאָ־לעק און ד"ר ירמיהו פרענקעל, האבען בעזוכט איינגע הונדערט צוהערער. אזוי אז עס איז ענטשטאנען א פלאן די רעפּ־עפּראטען אויך צו ארגאניזירען אין פערשידענע טיילען פון דער שטאט ווי: אלט־שטאט, נייערם־ראיאן, עס האנדעלט זיך נור און די לאקאלען.

טעלעגראמען

אנקעטע וועגען אנטיסעמיטיזם צווישען לענינגראדער סטודענטען

מאסקווא (יטא) דער בילדונגס־קאמיסאריאט אין לענינגראד האט אויס־געארבייט אנ'אנקעטע, וואס האט דעם צוועק פעסטצושטעלען, אויף ווי ווייט שטארק דער אנטיסעמיטיזם איז פער־שפּרייט צווישען די סטודענטען אין די סאוויעטישע הויך־שולען. די אנקעטע איז צעטיילט געווארען אין 1500 עקזעמ־פלארען צווישען די עלטערע סאוויעטי־שע סטודענטען.

די אנקעטע איז געווען א געדרוקטע מיט גרייטע פראגען און דער אויספיה־לער האט נאר געדארפט ענטפערן יא אדער ניין. קיינער האט זיך נישט גע־דארפט אונטערשרייבען אונטער די תשו־בות, דאס האט געגעבען די סטודענטען א מעגליכקייט צו ענטפערן אהן סברא. אויף די 1500 פונאנדערגעטיילטע עק־זעמפלארען האבען געענטפערט 800 סטודענטען. פון זיי האבען 250 געגעבען הונדערט פּראצענט אנטיסעמיטישע ענט־פערם. 80 האבען געגעבען פריינדליכע ענטפערס פאר יודען און די איבריגע האבען אויסגעמיטען צו ענטפערן דיר־רעקט אויף די פראגען, זאגענדיג, אז יו־דען האבען געוויסע חסרונות, נאר אין א כך פון די דאזיגע חסרונות זענען זיי נישט שולדיג.

די 250 אנטיסעמיטישע תשובות זא־גען, אז יודען זענען ספעקולאנטען, אז די יודישע קאמוניסטען זענען א סך פאר רוסלאנד, אז יודישע קאמוניסטי־שע טוער זענען פאראזיטען און פּיאווי־קעס א. אז. וו. דער בילדונגס־קאמיסאר־יאט אין לענינגראד טרעט אוצט צו צו בעארבייטען די צוגעשיקטע ענטפערס אלס מאטעריאל, וואס האט א שייכות צו דער אנטיסעמיטישער בעוועגונג צווי־שען סטודענטען.

יודישע בעל־מלאכות אין דובראוונע

ווילען נישט אבגעבען די שוהלען פאר קלובען

מאסקווא (יטא) פון שטעטעל דובראוונע (ווייסרוסלאנד), ווערט מיטגע־טיילט, אז דארט איז געקומען צו א גע־שלעגן צוליב א פארשלאג, וואס איז גע־מאכט געווארען אויף א פערזאמלונג פון יודישע בעל־מלאכות, אז מען זאל די דארטיגע דריי שוהלען פערוואנדלען אין קאמוניסטישע קלובען.

ווען די קאמוניסטען האבען אבער אויף דער פערזאמלונג געוואלט ארויס־צווינגען אננעמען א רעזאלוציע צו פער־וואנדלען די שוהלען אין קלובען, האבען א צאהל פון די פערזאמעלטע בעלי־מלאכות גענומען זיי ארויסוואַרפען פון דער פערזאמלונג. די פאליציי האט זיך נעמוזט ארייננמישען זיי צו בעשיצען.

דובראוונע, וואס איז בעוואוסט מיט איהרע טליתים, איז נאך ביז היינט צו טאג א שטעטעל, וואו די האנדווערקער און דער גרעסטער טייל פון דער יודי־שער בעפעלקערונג האלטען זיך פעסט ביי די טראדיציעס פון דער יודישער רע־ליגיע. ראש־השנה און יום־כפור האט קיינער פון די האנדווערקער אין דובראוו־נע נישט געארבייט. די ארטיגע קאמו־ניסטען טענה'ן, אז דערמיט האבען די האנדווערקער פעראורזאכט דער מלוכה דריי טויזענד רובל שאדען.

יודיש טעאטער

אין פילהארמאניע זאל — נארוטאוויטש 20 —

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן

אונאפרופליך 5 לעצטע געזעגנונגס־פארשטעלונגען פון

בערטא זאסלאווסקא

מיט'ן אנטייל פון די אנגאזשירטע ארטיסטען

לעאן געטליבערמאן און שלמה הערשקאוויטש

פרייטאג, ד. 6־טען, שבת, ד. 7־טען, זונטאג, ד. 8־טען 9 אווענט

פרעמיערע!! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!!

דער גרעסטער שלאגער פון

קאמיזם, — הומאר, — געזאנג, — טענץ

היים זיסע היים

אין 3 אקטען פון א. ראזענבערג, מוזיק פון רומשינסקי

הויפּט־ראָלען: לענא—זאסלאווסקא, מישא—געטליבערמאן, מלך זעץ—הערשקאוויטש.

פאלגענדע נומערן ווערען געזונגען: 1) היים זיסע היים, 2) פאפּורי, 3) ראמאנס ביים קלא־ויר, 4) אמעריקא ביזט אלרייט, 5) אויב די ווילסט א הייבעל קושען, 6) קריך ניט אויף פרעמדע קברים, 7) קום געליבטער קום צוריק, 8) ווייבלעך וויל איך גאנצע טיצען, 9) הבל הבלים, 10) א נחת א גדולה אין שטוב, 11) טענץ אויסגעפיהרט פון ליבאוויטש

שבת, 4 נאכמ., מאנטאג, 9 אוו. פאפּולערע פרייזן פון 1 ביז 2.50

דער לעצטער שלאגער וועלכער האט איבעראל דעם גרעסטען ערפאלג מיט געזאנג און טענץ

די פרוי פון גאס

אין 4 אקטען פון האנס מילער בעארבייט און רעזשיסירט פון רודאלף זאסלאווסקי

הויפּט־ראָלען: אנא — זאסלאווסקא מוזיקער — געטליבערמאן פּרינץ — הערשקאוויטש

בעמערקונג: פאר קינדער פערבאטען

— מאנטאג, נאך דער פארשטעלונג קומט פאר צום שלוס — א גרויסער קאנצערט מיט אנטייל פון ארטיסטען אנסאמבל.

עס נעמט אנטייל לויט א. ב. פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, גוטמאן, האמבורגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פּאלאנסקי און ראקאוו. אדמיניסטראטאר—מ. ארנוואלד, מוזיקאלישע לייטונג—ל. זעלמאן.

בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע

ווען מענשען עס טוען וועה די קשיזשעס

מעדיצינישע בעטראכטונגען — פון ד"ר י. טען

[illegible] מענשען, וואס ליידען פון א ברע־[illegible]נגיש אין די קשיזשעס זענען אויף [illegible]ויסע צרות. זיי קאנען זיך נישט רוה־[illegible]ן. זיי האבען שמערצען ביי יעדער [illegible] בעוועגונג. עס איז שווער צו שטעהן און [illegible]ווער זיך אנידערצוזעצען. מען איז אויף [illegible] האקטע צרות. מען וואונדערט זיך: [illegible] וואנען קומען שמערצען אין די קשיזשעס?

[illegible] איינער פון די פאלען פון קרייץ־שמער[illegible]ן, וואס איז שטארק פערברייטערט [illegible]ווישען עולם, איז „העקסען־שוס", [illegible]ער א שאס פון א פישוף־מאכערין. [illegible]ר נאמען שטאמט פון דעם, וואס די [illegible]אנקהייט קומט אפּט פלוצלינג, אהן א [illegible]ם ווארנונג, גלייך ווי א שאס פונ'ם לוי־[illegible]רן הימעל. מען געהט ארום געזונ־[illegible] שטארק און אויף איינמאל: בנג! [illegible] קען זיך נים מעהר איינבויגען. אפט [illegible] קראנקהייט קומט צוליב א „פאלשען" טריט, בעת מ'הויבט אויף א שווערע לאסט, אדער ביי א שפּרונג. ביי אט די געלעגנהייטען ווערען אנגעשטרענגט די בענדער און די מוסקולען און עס נעמט צייט, ביז דער שמערץ ווערט ווידער איינגעשטעלט. אין אט די פאלען מוז מען זיך היטען פון איבעראנשטרענגונג און די בעסטע רפואה איז אויסרוהען זיך. א פאר טעג אין בעט העלפט מעהר ווי אלע איינרייבונגען און שמיר־עכצער. מיט וועלכע מען מאסאזשירט דעם רוי־קען. רוה איז דער בעסטער דאקטאר.

אזעלכע שארפע שמערצען און א ברע־נעניש אין די קשיזשעס קומען אויך פון א פערקיהלונג ביי מענשען, וואס ליידען פון רעוומאטיזם. רעוומאטיזם קאן זיך בעזעצען נים נאר אויף די שלעסער פון די הענד און פיס, נאר אויך אויף די שלעסער פונ'ם רוקען. מענשען, וואס ליידען פון רעוומאטיזם, מוזען זיך אוים היטען פון פערקיהלונג און נעץ. דאס נאסע וועטער איז סם פאר זיי.

אבער נים אלע מאל איז בריעבעניש אין די קשיזשעס אנ'איינציקעל פון דעם רעוומאטישען זיידע. עס זענען פאראן א סך סבות פאר שמערצען אין די קשי־זשעס. אויב מען ליידט פון נירען־זאמד און נירען־שטיינער, פיהלט מען אפט שמערצען אין די קשיזשעס און אין די פאלען העלפען באנקעס, ספּירוטים־אפּ־רייבונגען און עלעקטרישע בעדער פונקט אזוי פיל, ווי דער פאראיאהריגער שניי. דאס נעמליכע איז דער פאל, אויב מען האט מארך־קראנקהייטען. פון דעם איז ממילא נעדרונגען, אז אויב עמיצער פיהלט, אז עס ברעכען איהם די קשי־זשעס און אז מען ליידט יסורים ביים אויפשטעהן און ביים ארומגעהן, זאל מען זיך לאזען אונטערזוכען, פון וואנען עס קומט די צרה. געפינט מען אוים די אמת'ע סבה, אזוי קאן מען אויך אוים־היילען דאס ברעכעניש.

אט ווי פערוויקעלט עס איז אזא איינפאכע זאך, ווי א שמערץ אין די לענדען. ווען עס ברעכט „רוקען־און־לענד" געהט צו א דאקטאר אזוי לאנג עס איז נאך דא צייט.

און צום שלוס נאך איין קראנקהייט, וואס ליגט טיף פערבארגען און ווענען וועלכער דער עולם ווייס אזוי ווייניג; א קראנקהייט, וואס גיט דווקא שמערצען אין די קשיזשעס. נאך מעהר, דאס איז אפט דער איינציגער צייכען, אז זי עקזיסטירט די קראנקהייט, אט א פּאָ־פולערע קראנקהייט מיט אנ'עקזאטישען נאמען. מען רופט זי „פראסטאטיטים", וואס הייסט אנ'אנצינדונג פון א גע־שלעכטס־דריז מיט'ן נאמען „פּראסטא־טע". אויב עמיצער האט אזא צרה — און א סך מענשען ליידען פון איהר — זאל ער נים פערפעהלען זי צו בעהאנד־לען. דער דריז ווערט אפט א הקדש פון מיקראבען און דער זויט פון אנטצינדונג און א ים פון אייטער, וואס שיקט ארוים כוואליעס פון ערגיפטונג אי די שכנות־דיגע ארגאנען און ספּעציעל אין קרייץ. ווער עס האט א טעמפּען שמערץ אין קרייץ, וואס קומט און געהט ווי אנ'אומגעבעטענער אורח, זאל ער נים פער־געסען אז דעם אלטען חוטא, די בעהאנד־לונג טוט אפט אויף וואונדער און מאכט פון א קריפּעל א נייעם, פרישען מענ־שען.

רוקען־שמערצען זענען א וואונק, אז מען מוז זוכען טופער. מען טאר זיך נים פערלאזען אויף נסים.

—0—

די טעלעפאן־נומערן פון „לאדזער טאגעבלאט"

זענען איצט

10057 ,10047

לעזט, אבאנירט — דאס — „לאדזער טאגעבלאט"

Dr. Z. RAKOWSKI

ספּעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז און לונגען־קראנקהייט

קאנסטאנטינער 9 טעלעפאן 127.81

שפּרעכשטונדען 12—2 און פון 5—7 נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 2 ביז 3 נאכמ.

די סענסאציאנעלע מיליארדען־ירושה

נאך וועלכער עס לעכצען א סך יודען אין טשענסטאכאוו און אומגעגענד

טשענסטאכאוו. — פיל איינ־וואוינער פון אונזער שטאט און פון די ארומיגע שטעטלעך. איבערהויפט פון קרושעפיץ, וויסען שוין זינט צענדליגער יאהרען וועגען דער גרויסער פיל־מיליאנינער פרענקעל־ירושה, צו וועל־כער זיי רעכנען זיך אלס יורשים. די דאזיגע ירושה, וועלכע דערגרייכט איצט געווים אין מיליארדען, שטעהט ווידער אויפ'ן טאג־אָרדנונג. און די קרובים, וואס האבען זיך שוין געהאט מיאש גע־ווען פון די מיליארדען, האבען ווידער אנגעהויבען א געוויסע טעטיגקייט זיי צו בעקומען.

די געשיכטע פון דער דאזיגער ירו־שה איז פאלגענדע:

מיט א ערך 80 יאהר צוריק איז אין ברעסלוי געשטארבען א געוויסער יונה (יאנאס) פרענקעל, וועלכער האט קיינ־מאל נישט חתונה געהאט און נישט אי־בערגעלאזט קיין קינדער. דער פערשטאר־בענער איז געווען א גרויסער פילאנטראפ און אנגעזעהענער מענש, ער האט גע־האט דעם טיטול קאמערציענראט, ער האט אויפגעבויט דאס גרויסע פרענקעל־שפיטאל און די נאך היינט־עקזיסטירענ־דע ראבינער־שולע אין ברעסלוי. נאך זיין טויט איז איבערגעבליבען אנ'אונגעהויער פערמעגען אין באאר און הייזער, וואס האט זיך גערעכענט בעת דער טויט פון 33 מיליאן טאלער, און זיין צוואה האט ער בעשטימט זיינע דריי פריינד אלס די אפוטרופסים איבער דער ירושה, מיט'ן בעדינג, זיי זאלען זיך בעמיהען אויפ־צוזוכען זיינע קרובים אין פוילען, וועמען זיי זאלען די ירושה איבערגעבען.

שוין דעמאלט האבען זיינע יורשים פון טשענסטאכאוו און קרושעפיץ אנגע־הויבען זיך צו בעמיהען וועגען דער גרוי־סער ירושה, אבער אלע זייערע אנשטרענ־גונגען האבען נישט געהאט קיין ער־פאלג. די אפוטרופסים האבען זיי אלע מיד געמאכט, די עלטערען זענען גע־שטארבען און זייערע קינדער האבען נים געוואלט ווייטער פארזעצען זייער אר־בייט אהן ערפאלג.

ביי אונז אין טשענסטאכאוו געפינען זיך פיל קרובים, אבער דער נאהעסטמעטער קרוב איז געווען ה' משה וויען וועמענס מוטער עס איז געווען א שוועסטער פון ה' ברענקעל, אייגענטליך דער נאהענטס־טער און פאקטישער יורש. ה' וויען האט אנגעווענדעט אלע מעגליכע מיט־לען צו בעווייזען זיין קרוב'שאפט, צו וועלכען צוועק ער איז א לאנגע צייט ארומגעפאהרען און זיך פאר קיין זאך נישט אפגעשטעלט, אבער עס ווייזט זיך ארויס, אז די אפוטרופסים זענען מחויב מאכט ספעציעלע שווערוקייטען פדי די ירושה נישט אויסצוצאהלען.

דער ה' אסיאש וויען האט אין זיין בעזיץ אנ'אפשריפט פון דער צוואה פון ה' פרענקעל, און וועלכער ס'ווערט גע־זאגט, אז די אפוטרופסים זענען מחויב יעדעס יאהר צו פערעפענטליכען אין דער פרעסע, אז די יורשים זאלען זיך מעלדען, זיי האבען דאס אבער נישט געטון אין פוילען, וואו די יורשים געפי־נען זיך באמת, נאר אין אנדערע לענדער ווי אמעריקא און פראנקרייך, און אליין מיט א ספעציעלער כונה.

אין אונזער שטאט רעכנען זיך אלס קרובים די פאמיליעס וויען, נאוואק, שעפטעל, גארבינסקי, א. אנד. איצט האט מאקי פ. גארבינסקי, וועלכער פער־נעמט א העכערען אמט אין אינערן־מיני־סטעריום, זיך אנגעהויבען מיט דער זאך צו בעשעפטיגען, ער האט אויס־גענוצט זיין קענטשאפט אין די העכע־רע ספערען, און ער האט מיט דעם פער־אינטערעסירט דאס אויסערן־מיניסטער־יום, און דער פוילישער קאנסול אין ברעסלוי זאל האבען אנגענומען שריט אין ברעסלוי לטובת די יורשים.

מען גיט איבער, אז צוויי זעהר אנגע־זעהענע אדוואקאטען אין ווארשא זאלען האבען די זאך איבערגענומען. און לויט די דאקומענטען, וואס געפינען זיך ביי די דאקומענטען, וואס געפינען זיך ביי שטעלט געווארען, האבען זיי ערקלערט, אז עס זענען פאראן גרויסע שאנסען ארויסצובעקומען די ירושה, וועלכע וועט איצט בעטרעפען די סומע פון פיל מיל־יארדען און ס'איז קיין וואונדער נישט, אז די יורשים ערווארטען מיט דער גרעס־טער פעראינטערעסירונג דעם ווייטערן גאנג פון דער זאך.

—0—

סטאלינ'ס פריוואט־לעבען

(ענדע פון זייט 3)

זיי. אבער צו פעטראווסקי'ן איז צוגע־שטאנען משוגאר (דער פרעמיער־מיניס־טער פון אוקראאינא), און זיי האבען גע־דראהט, אז די גאנצע אוקראאינישע קאמוניסטישע פארטיי וועט ארויסטרע־טען געגען מאסקווא, אויב מען וועט פון כארקאוו נישט צונעמען קאהאנאוו'יטש'ן. סטאלין איז געצוואונגען געווען נאכצו־געבען. דערפאר, אבער, האט ער, קאהא־נאוויטש'ן געגעבען נאך א העכערען אמט ער האט איהם בעשטימט אלס דריטען סעקרעטאר פון דעם אלרוסישען צענ־טראל־קאמיטעט. ווען מאלאטאוו זאל אוועק, וועט דאן קאהאנאוויטש פערנע־מען דעם צווייטען פלאץ נאך סטאלינ'ען.

אין צענטראל־קאמיטעט פון דער פאר־טיי האט קאהאנאוויטש די דעה איבער די ארגאניזאציאנעלע פראגען, און ער געהמט בוסלעכווייז ארוין און זיינע הענד די גאנצע פארטיי־מאשין, פונקט ווי סטאלין האט עס טיט יאהרען צוריק געטון. ער טוט דאס, אבער זעהר פאר־זיכטיג. ער בעמיהט זיך נישט ארויסצו־רופען נעגען זיך סטאלינ'ס פערדאכט. סטאלין שעצט איהם מעהר ווי מאלא־טאוו'ן, און ער האלט אויך אז פערזענ־ליכע בעציהונגען מיט איהם. קאהאנא־וויטש'ן לאדעט סטאלין שטענדיג איין אויף די אינטימע אווענדען, וואס ער מאכט ביי זיך אין הויז אין דארף גארקי.

אויב מאלאטאוו איז דער „שטיינער־נער הונטען", איז קאהאנאוויטש סטא־לינ'ס הענד. עס איז קיין פראגע נישט, אז די ערשטע יאהרען פון דער רעוואָ־לוציע איז קאהאנאוויטש געווען אנ'אויפ־ריכטיגער אידעאליסט. אבער איך גלויב נישט, אז ער איז עד היום פערבליבען א הונדערט־פראצענטיגער אידעאליסט. ער גלויבט אבער, אז מארקס'ן, און לענינ'ען און איצט און סטאלינ'ען מעהר ווי מאָ־לאטאוו.

קאהאנאוויטש האט זעהר פיל צו פערדאנקען פאר זיין ערפאלג זיין ווייב, א געוועזענע סאציאל־דעמאקראטקע, וועלכע איז מיט עטליכע יאהר עלטער פון איהם. זי האט איהם געהאלפען גרויס־סוג ענטוויקלען זיך.

ער לעבט זעהר בעשיידען. ער איז פערקאלט און ספארט, און שפעציעל אין אין שווימען. די קאמוניסטישע און סאציאל־דעמאקראטישע איבערציינונגען פון דער פרוי שטערען זיי נישט צו פיהרען א שטילען בעל־הבית'ישען לע־בען. ער טרינקט ווענוג, רויכערט אהן א שיעור און, פונקט ווי מאלאטאוו, האט ער ליב צו שפילען אין „פרעפעראנס". פרעפעראנס איז אין אלגעמיין דער ליב־לינגס־שפיל פון די קאמוניסטישע פיה־רער.

(ענדע קומט)

6 קאבינעטען — ערעפנונג — 6 קאבינעטען

פייערליכע ערעפנונג פון ערשטקלאסיגען רעסטאראן און דאנסינג

MOULIN ROUGE

אויפטריטען פון ערשטקלאסיגע ארטיסטישע כוחות! דער בופעט איז רייך פערזעהן אין פרישע צובייסען, ווי אויך אין א גרוי־— — — סער אויסוואהל פון אין־ און אויסלענדישע געטראנקען. — — — — די פרייזען זענען זעהר צוגענגליכע! — אנהויב פון פראגראם 11 אוונד. איינגאנג פריי

מאניושקי 1, טעלעפאן 111-04

היינט — 6 קאבינעטען — 6 קאבינעטען

Kino MIMOZA

ul. Kilińskiego 178.

היינט און טעגליך!

דער שמייכעל פון גורל

לויט'ן בעריהמטן ווערק פון וול. פערזשינסקי. — הויפט־ראלען:

יאדוויגא סמאסארסקא,

קאזשימיערזש יונאשא־סטעמפאווסקי און יוזעף ווענגזשין

נאהנסטער פראג.: „ליבע פון א קאזאק" הויפט־ראל John Gilbert

איבערצייגען קאסט קיין געלד נישט!

דער בעריהמטער טרעפער, ג. פיקוס

כיראמאנט, טעלעפאט

דער איינציגער קענער פון חכמות היד. לויט ד' סימנים פון די פיזאנאמיע פון מענש זאגט ער דיר אהן שום פראגען די פערגאנ־גענהייט, געגענווארט און צוקונפט פון פריינט, פון שונאים, פון גנבות, פון געשעפטליכע אנגעלעגענהייטען, פון ליבע, ווי אויך פון פאטאגראפיעס פון אינטערעסירטע פערזאנען און אזוי ווייטער. טרעפט די געדאנקען פון יעדן מענש און גיט די בעסטע עצות און א קלא־רע אינפארמאציע. ביזט גייסטיג אדער מאטעריעליש דערשלאגען, געפינסט דיך טרויעריג דורך ליבע צעבראכען, טא פערזוים קיין צייט קום שנעל צו דעם העלזעהער ער וועט דיר אלעס אויפפינדען. לאנגיעריגע פראקטיק! פרייז פון 150 זל. דיסקרעציע געזיכערט נעמט אן טעגליך פון 10 פריה ביז 9 אוונד. — ביטע נישט צו פערגלייכען מיט אנדערע פערשידענע ווערזוביטעס.

לאדז פיעטריקאווער 261

1. איינגאנג, רעכטס, פארטער ז. 17 —

ביטע נישט צו פערגעסן דעם אדרעס! — נישט פערגעסן דעם אדרעס!

ZARZĄD SPÓŁKI

KOLEJ ELEKTRYCZNA ŁÓDZKA,

SPÓŁKA AKCYJNA

zawiadamia p.p. Akcjonarjuszów, że z dniem 5 grudnia 1929 roku przystępuje eo bezpłatnej wymiany akcyj 700-złotówych na akcje 600-złotowe na podstawie uchwały Walnego Zgromadzenia Akcjonarjuszów z dnia 14 listopada 1928 roku i postanowienia pp. Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z dnia 26 marca 1929 r. („Monitor Polski" № 72 z dnia 27 marca 1929 r.), t. j. w stosunku dwóch akcyj 600-złotowych za każdą złożoną akcję 700-złotową.

Celem uskutecznienia wymiany akcyj pp. Akcjonarjusze winni złożyć posiadane akcje wraz z talonami i kuponami, począwszy od № 5, ułożone w kolejności numerów, oraz wypełnić odpowiednią deklerację, której mocą biorą na siebie całkowitą odpowiedzialność za autentyczność złożonych do wymiauy akcyj.

Jednocześnie z wymianą uskuteczniana będzie wypłata niezrealizowanych jeszcze kuponów dywidendowych No. 1 do 4 włącznie.

Pp. Akcjonarjusze, posiadający świadectwa ułamkowe, w razie przedstawienia ośmiu ósmych części akcji 700-złotowej otrzymają w zamian dwie akcje 600-złotowe. Świadectwa ułamkowe, przedstawione w mniejszych ilościach zostaną odpowiednio przestemplowane.

Wymiana akcyj oraz świadectw ułamkowych lub ich ostemplowanie, jako też wypłata dywidendy odbywać się będzie w biurze Zarządu Spółki w Łodzi przy ulicy Tramwajowej No. 6 w godzinach biurowych od 9 do 12 przed południem.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר וועגערישע הויט־קראנקהייטען און מענער־שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערוון־קראנקהייטען.

מאראיז לאמפ־עלעקטרישע הייל־קאבינעט־קאסמעטיק

טעטיג פון 8 א זייגער ביז 9 אוונד

זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג

בעזונדער ווארטע צימער פאר פרויען

וויזיט 3 זלאטעס

וואו איז דער אמת?

אויף דער עפענטליכער ערקלערונג פון ה' דוד גאלדשטיין, אז ער האט ארויסבעקומען פון מורה־הוראה ר' אבא נטע קופער א ריכטיגען היתר מאה רבנים, און יעדער איינער קאן איהם זעהן ביים דערמאהנטען מורה־הוראה, האב איך ארויפגעשיקט מענשען, וועל־כע פערשטעהען זיך אויף א היתר, אבער דער מורה־הוראה האט זיך אפגעזאגט זיי צו ווייזען דעם היתר. אויך אויף דער אויפפאדערונג פון לאדזער ראבינאט, האט ר' אבא נטע קופער ערקלערט, אז „ער קאן דעם היתר נישט געפינען", אויף וואס עס קאן עדות זאגען דער פאל־גענדער בריף פון ועד הרבנים:

ועד הרבנים לעדת לודז — ב"ה, יום ד' ב' כסלו תר"צ.

דער פרוי גיטעל גאלדשטיין אין לאדז

מיר האבען געבעטען הרה"ג ר"א אבא נטע קופער נ"י, אז ער זאל אונז שיקען דעם היתר, איז געווען זיין ענטפער, אז „ער קאן דעם היתר נישט געפינען". מיט אכטונג — אין נאמען פון ועד הרבנים אין לאדז (—) יו"ר מרדכי ניסן קרול.

BEZPŁATNIE!

Redaktor Szyller-Szkolnik. (autor prac naukowych), określa charakter, zdolności i przeznaczenie bezinteresownie. Napisz imię, nazwisko, miesiąc urodzenia, otrzymasz analizę darmo. poznasz, kim jesteś, kim być możesz. Warszawa, Psycho-grafolog Szyller Szkolnik, Nowowiejska 32, m. 6 Znaczkami pocztowemi 75 gr na przesyłkę załączyć. Przyjęcia osobiste płatne g. 11—7 w.

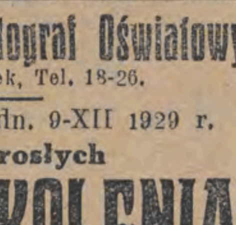

ס'איז פערלוירען געווארען

איך האב פערלוירען 100 זל. מזומנים א באנק־קוויט פון פאלודניאווא 4 אויף 2 וועקסלען 1 וועקסעל אויסשט. ווישעגראדזקי, פיעטריקא־ווער 58 אויף 112 זל. צאהלבאר ד. 7 ד. ח. 1 וועקסעל אויף 50 זל. אויסשט. זעלמאן, פיעט־ריקאווער 19, צאהלבאר היינט ד. 5 דעצעמבער 1 וועקסעל אויסשט. ראקאטש צאהלבאר דעם 15 דעצעמבער 150 זל., 1 וועקסעל אויסשט. ושעליכאווסקי, זאוואדזקא 9, 25 זל. צאהלבאר ד. 16 דעצעמבער 1 וועקסעל זשירירט דורך פינטשעווסקי. פיעטריקאווער 22, 90 זל. צאהל־באר ד. 28 לוטי 1930 א וועקסעל אויף 60 זל. זשירירט דורך מילנער פעטריקאווער 28, צאהל־באר ד. 20 ד.ח. אין פעטריקאוו, 3 וועקסלען אונטערגעשריבען דורך דלוגאווסקי, פיעטרי־קאווער 19, צוזאמען אויף 80 זל. 3 וועקסלען אויסגעשטעלט דורך ברענהאלץ צוזאמען אויף אויף 90 זל. 2 וועקסלען אויף 100 זל. זשירירט דורך זעלמאן, פיעטריקאווער 19, 1 פראטעסט אונטערגעשריבען דורך ראזענבערג, פיעטריקא־ווער 109 אויף 87 זל. 1 פראטעסט קאפעלויש־ניק, פיעטריק. 22 אויף 100 זל. די וועקסלען ווערען ערקלערט פאר אונגילטיג אפצוגעבענגען פיעטריקאווער 28, אין קויהלען־סקלאד צו ז. בארט. 5874

Miejski Kinematograf Oświatowy

Wodny Rynek, Tel. 18-26.

Od dn. 3-XII do dn. 9-XII 1929 r.

dla dorosłych

DWA POKOLENIA

w rolach głównych: George Sidney, Patsy Ruth Miller, George Lewis, Eddie Phillips, Albert Gran

dla młodzieży

Sokoł Prerji

W roli głównej **Fred Thomson**

לעטשניצע

17 זגיערסקא 17, טעל. 16-33

אלערליי קראנקהייטען ווערען עמפאנגען דורך ספעציאליסטען דאקטוירים פון 9 פריה ביז 6 אוונד.—מאסאזש, עלעקטריזאציע פאקען־שלעפען, קינסטליכע בירגזאנ"ן־בעשטראלונגען אימפינגען געגען שקארלאטינע.

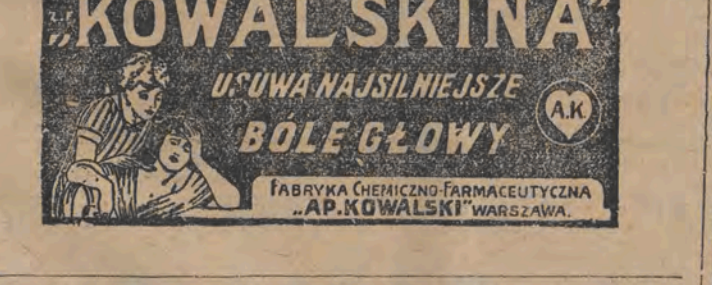

פאר 150 זל. צו פערקויפען א נייער לוקסוסאווע

פאטעפאן

וסכאדניא 16, וו. 9, פארטער. 5887

א טיכטיגער יונגערמאן

מיט פיל־יעהריגער פאבריק־פראקטיק אין דער שטרימף־בראנזשע עווענטועל אלס עקספעדיענט זוכט בעשעפטיגונג, אדער ביי וואס עס זאל נישט זיין. אדרעסען אפצוגעבען אין אדמינ פון „לאדזער טאגעבלאט" אונטער „טיכטיג"

א טיכטיגער יונגערמאן

ביז 19 יאהר, קאן זיין פון פראווינץ, מיט לאזשי און גאזשע קאן זיך מעלדען ביי יאס־קאוויטש, ראקאטשינסקא 51. 2854

א געשעפטס־איינריכטונג

וויים לאקירט פון זאפארט ביליג צו פערקויפען צו בעזיכטיגען פעטריקאווער 89, פר. 1-טער שטאק. ערפאהרען טעל. 18569.

דאס לאנג־יעהריגע רעכטס־קאנסולענט ביורא

ש. האכבערג. פאנסקא 1.

עק קאנסטאנטינער צופאר טראמוויי מיט 3, 15. ערלעדיגט און שרייבט אלערליי ביטעס און קלאגעס קלאזולעס זאבעזפיעטשעניעס — ספעציאליסט אין שטייער ענינים — אדוואלאניעס אויף פאדאטעק דאכאדאווע ס'ווערט אויסגעקויפט פאטענטען אויפ'ן יאהר 1930

Hochberg, Żeromskiego 1.

Telefon 136-77.

איך קויף

און צאהל די בעסטע פרייזען פאר גאלד, זילבער, בריליאנטען, דימאנטען און פערל ווי אויך לאמבארד־קוויטעס. נייער מארק (פלאץ וואלנאשטשי) 10 1־טער שטאק, קאפעלוש.

מה שהיה הוא שיהיה, ומה שנעשה, הוא שיעשה!

אזוי זאלטו ווייטער קומען אין די בעוואוסטע

רעכטסקאנסולענטען־ביורא ד. מאנעלא, זאכאדניא 52

פיעטריקאווער 17

טעלעפאן 148-79

וואו עס ווערט ווייטער ערלעדיגט און גע־שריבען אלערליי ביטעס! קארגע, ציווילנע, האנדלסאווע אפעלאציעס, אדוואלאניעס קלאו־זולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין אורזשאנד ראזיעמטשי, ווי אויך איבערזעצען אין אלע שפראכען. מיט אכטונג

ד. מאנעלא, רעכטסקאנסולענט

פיעטריקאווער 17

לאנגיעהריגער

געריכטס־סעקרעטאר

שרייבט און ערלעדיגט אלערליי ביטעס, קלויזולעס און זאבעזפיעטש־עניעס אין אלע שטעט פון פוילען. גוטער ספעציאליסט אין אלע מיליטער־ענינים. שנעלע ערלעדיגונג פון פאטענטען־אויסקויף רעכטס־קאנסולענט ב. מאן, פעטריקאווער 10 אין הויף רעכטער איינגאנג.

וויכטיג פאר דאמען!

מאכע איך די עלעגאנטסטע דאמען־היטע נאך דער לעצטער פאריזער מאדע און די עלטעסטע היטע איבער־ארבייטע איך אויף גאנצליך ניי. געדענקט די אדרעס:

פאר נאר 2.50 זל.

23 זאוואדזקא 23

אין הויף. 2-טען איינגאנג, לינקס פארטער.

בעמערק.: ביי היטען די לעצטע נייהייטען אין פיינער ביליגער אויספירונג 50 פראצ. ווי איבעראל.

„TOLA"

אנאנסען־פרייז: פאר א מיליטער־שורה פאר'ן טעקסט 10 גראשען, פאר'ן טעקסט 40 גר., אין טעקסט 60 גר., הינטער 10 גר., נעקען 15 גר., פאר אויסלענדישע אנאנסען 100% העכער... — נישט ראנגירט. אין די שורען... 50%...

Redaktor-wydawca B. Hamburski

Tłocznia B. i M. Hamburskich w Łodzi. Piotrkowska 16.